

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

SERGÜZEŞT-İ ÂŞIK YAZICI MURTAZÂ
(İNCELEME-METİN)

Yüksek Lisans

Mustafa DEMİR

Çorum 2020

**SERGÜZEŞT-İ ÂŞIK YAZICI MURTAZÂ
(İNCELEME-METİN)**

Mustafa DEMİR

**Sosyal Bilimleri Enstitüsü
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi Seydi KIRAZ**

ÇORUM-2020

KABUL VE ONAY

Mustafa DEMİR tarafından hazırlanan *Sergüzeşt-i Âşık Yazıcı Murtazâ (İnceleme-Metin)* başlıklı bu çalışma, 08 / 06 / 2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği / oyçokluğu ile başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

(Dr. Öğr. Üyesi Hiclal Demir) (Başkan)

İmza

(Dr. Öğr. Üyesi Seydi Kiraz) (Danışman)

İmza

(Dr. Öğr. Üyesi İdris Söylemez)

İmza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

İmza

Prof. Dr. Mehmet EVKURAN

Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı beyan ederim. (08/06/2020)

İmzası

.....
Mustafa DEMİR

ÖZET

DEMİR, Mustafa. *Sergüzeşt-i Âşık Yazıcı Murtazâ (İnceleme-Metin)*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum, 2020.

İncelenen bu eser Ankara Millî Kütüphanede, 06 Mil Yz A 2428 katalog numarası ile kayıtlıdır. Eser katoloğa “Eş’ar” ismiyle, müellifinin ismi ise Yazıcıoğlu Murtaza olarak kaydedilmiştir. Eserden edinilen bilgiler neticesinde müellifin isminin “Yazıcıoğlu Murtaza” değil “Yazıcı Murtaza” olduğu anlaşılmıştır. Yazıcı Murtaza 17. yüzyılın sonlarından 18. yüzyıl ortalarına kadar yaşadığı tahmin edilen bir saz şairidir. Hayatı hakkında kaynaklarda bir bilgiye rastlanılmayan Yazıcı, H.1084/M.1674 yılında Gesi’de doğmuştur. Şairin anne ve babası hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Yazıcı’nın ölüm tarihi de bilinmemektedir. Eserden, şairin H.1148/ M.1735 yılına kadar yaşadığı anlaşılmaktadır. Şairin bundan sonra ne kadar yaşadığı ise bilinmemektedir.

Yaptığımız inceleme, âşık edebiyatının ele alındığı bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Yazıcı’nın hayatı ve edebi şahsiyeti ile ilgili edinilen bilgiler üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Yazıcı’nın eseri; dil ve üslup, şekil, edebi sanatlar ve muhteva yönünden incelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Yazıcı’nın eserinin transkripsiyonlu metni verilmiştir.

Yazıcı, âşık edebiyatı geleneğini takip etmesine rağmen divan edebiyatı geleneğine ait şekil ve kalıpları da eserinde kullanmıştır. Şair, eserinde âşık edebiyatına ait türlerden destana daha çok yer vermiştir. Divan edebiyatından ise mersiye, muamma, lugaz, tarih gibi türleri kullanmıştır. Yazıcı Murtaza hece ölçüsünü kullanmakta başarılıdır. Fakat aruz ölçüsünü kullanmakta başarılı olamamıştır. Yazıcı, eserini on üç cüz olarak meydana getirmiştir. Bu cüzlerde muhteva bakımından farklı konuları işlemiştir. Eserde bulunan manzum seyahatname, eserdeki en dikkat çekici metindir. Bu manzumede zikredilen yer isimleri ve bunlar hakkındaki bilgiler önem arz etmektedir. Bunun yanında şair, eserinde toplumsal eleştiriye yer vermiş ve toplumun içinde bulunduğu durumun vehâmetini dile getirmiştir. Şair; Kayserili olması nedeniyle eserinde, Kayseri’nin sosyal hayatını eleştiren bir manzume ile bu bölge esnafını eleştirdiği başka bir manzumeye de yer vermiştir. Yazıcı’nın eserinde diğer dikkat çekici manzume ise İstanbul’un sosyal ve siyasal yapısını anlatan manzumedir. Bu

manzume özellikle 18. yüzyıl İstanbul'undaki siyasi ve sosyal yaşantı konusunda bilgiler içermektedir.

Anahtar Kavramlar: Âşık Yazıcı Murtaza, Âşık Edebiyatı, 18.Yüzyılda Osmanlı Şehirleri ve Toplumu.

ABSTRACT

DEMİR, Mustafa. *Adventure of Minstrel Yazıcı Murtazâ (Examination-Text)*, (Master Thesis), Çorum, 2020.

This studied work is registered in Ankara National Library with the catalog number 06 Mil Yz A 2428. The work was recorded to the catalog under the name "Eş'ar" and the author's name was Yazıcıoğlu Murtaza. As a result of the information obtained from the work, it was understood that the name of the author was not "Yazıcıoğlu Murtaza" but "Yazıcı Murtaza". Yazıcı Murtaza is an instrumentalist poet who was estimated to have lived from the late 17th to the mid-18th century. Yazıcı, whose information about his life is not found in the sources, was born in Gesi in H.1084 / M.1674. No information on the poet's mother and father was available. The death date of the Yazıcı is also unknown. It is understood from the work that the poet lived until H.1148 / M.1735. It is not known how long the poet lived after that.

Our review consists of an introduction to the minstrel literature and three chapters. In the first part, the information about the life and literary personality of Yazıcı has been emphasized. In the second part, the work of Yazıcı; language and style, shape, literary arts and content. In the third and last part, the transcribed text of Yazıcı's work is given.

Despite following the tradition of minstrel literature, Yazıcı also used the shapes and patterns of the divan literature tradition in his work. In his work, the poet has included more epic genres of the minstrel literature. From the Divan literature, it has included types such as dirge, epic, lugaz, and history. Yazıcı Murtaza is successful in using the syllable measurement. But he was not successful in using the measure of prosody. Yazıcı produced his work as thirteen juz. In these wallets, he covered different subjects in terms of content. The verse travelname in the work is the most remarkable text in the work. The place names mentioned in this poem and the information about them are important. Poetrist; as he is from Kayseri, he included a verse criticizing Kayseri's social life and another verse in which he criticized the tradesmen of this region. Another remarkable poetry in Yazıcı's work is the poem that explains the social and political structure of Istanbul. This poem contains information especially about the political and social life in 18th century Istanbul

Keywords: Minstrel Yazıcı Murtazâ, Literature of Minstrel, Ottoman Cities and Society in the 18th Century.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
ÖN SÖZ.....	ix
GİRİŞ	1
ÂŞIK EDEBİYATI	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAZICI MURTAZÂ'NIN HAYATI VE EDEBÎ YÖNÜ

1.1. YAZICI MURTAZÂ'NIN HAYATI.....	4
1.1.1. Doğum Yeri ve Tarihi	4
1.1.2. Adı ve Mahlası	4
1.1.3. Tahsili ve Mesleği	5
1.1.4. Ailesi ve Hayatı ile İlgili Diğer Bilgiler	6
1.1.5. Şairin Ölümü	7
1.2. EDEBÎ YÖNÜ.....	8

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN İNCELENMESİ

2.1. DİL VE ÜSLUP	10
2.1.1. Eserde Kullanılan Atasözleri ve Deyimler.....	12
2.1.2. Eserde Kullanılan Arkaik Kelimeler.....	13
2.2. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	14
2.2.1. Eserin Tertibi.....	15

2.2.2. Nazım Türleri ve Şekilleri.....	16
2.2.2.1. Halk Edebiyatına Ait Nazım Türleri ve Şekilleri.....	16
2.2.2.2. Divan Edebiyatına Ait Nazım Türleri ve Şekilleri.....	19
2.2.3. Vezin	21
2.2.4. Kafiye Ayak ve Redif Türleri	22
2.2.5. Edebî Sanatlar	28
2.3. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	35
2.3.1. Şahıslar.....	35
2.3.1.1. Peygamberler	35
2.3.1.2. Sahabeler	37
2.3.1.3. Melekler	37
2.3.1.4. Dönemin Önemli Şahısları.....	38
2.3.1.5. Dinî ve Tasavvufî Şahıslar.....	38
2.3.1.6. Mitolojik ve Efsanevî Şahıslar.....	39
2.3.1.7. Diğer Şahıslar.....	40
2.3.2. Eserde Yer Alan Coğrafi Mekânlar	41
2.3.3. Veba	49
2.3.4. Toplumdaki Bozulma.....	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	53
SERGÜZEŞT-İ ÂŞİK YAZICI MURTAZÂ.....	53
3.1. NÜSHA TAVSİFİ	53
3.2. METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YOL	54
3.3. METİN	56
SONUÇ.....	147
KAYNAKÇA	149
DİZİN (YER İSİMLERİ)	151

TABLULAR DİZİNİ

Tablo	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Yazıcı'nın Anadolu Dışında Gittiği Şehirlerin Günümüzdeki Yerleri.....	41
Tablo 2.1. Yazıcı'nın Görevi İcabi Anadolu'da Gittiği İller ve İlçeler.....	42

SİMGELER VE KISALTMALAR

a.g.e	:Adı Geçen Eser
a.g.t.	:Adı Geçen Tez
c.	:Cilt
Çev.	:Çevirmen
DİA	:Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
Haz.	:Hazırlayan
H.	:Hicri
M.	:Miladi
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
Nr.	:Numara
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
TDV	:Türkiye Diyanet Vakfı
v.	:Vefat Yılı
vd.	:ve diğerleri
vr.	:Varak
Yay.	:Yayınevi

ÖN SÖZ

Yazıcı Murtazâ 17. yüzyılın son çeyreğinden 18. yüzyıl ortasına kadar yaşamış bir saz şairidir. Kaynaklarda hayatı ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Eserden anlaşıldığına göre cizyedâr kâtibi olarak Osmanlı coğrafyasında Anadolu, İnan, Irak, Balkanlar ve Gürcistan'ı görmüştür. Eserini incelediğimiz bu şair, kaynaklarda “Yazıcı” mahlaslı âşıklardan farklı, bilinmeyen bir şair olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tez çalışmamda Milli Kütüphane Yazma Eserler Arşivi'nde 06 Mil Yz A 2428 numarasında “Eş'âr” adı ile kayıtlı olan eserin tanskripsiyonunu ve incelemesini yaparak bu eseri gün yüzüne çıkarmaya çalıştım. Çalışma girişi ve üç bölümden meydana gelmektedir. İlk olarak giriş bölümünde âşık edebiyatı hakkında bilgilere yer verdim. Birinci bölümde Yazıcı Murtazâ'nın hayatı ve edebî yönü ile ilgili eserden ulaşılan bilgileri aktardım. İkinci bölümde eserin dil, üslup, şekil özellikleri, edebi sanatlar ve muhtevâ özellikleri ile ilgili bilgileri paylaştım. Üçüncü bölümde ise nüsha tanıtımı ile transkripsiyonlu metne yer verdim.

Çalışmamın konusunun belirlenmesinde ve çalışma esnasında ilgisini, bilgisini ve vaktini bizden esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Seydi KİRAZ'a teşekkürü bir borç bilirim. Eserimi okuyarak düzeltmelerde bulunan ağabeyim Hüsamettin KANDEMİR'e teşekkür ederim. Yüksek lisans sürecinde beraber yol aldığımız, her zaman maddi ve manevi olarak yanımda olan arkadaşlarım Abdulkerim TİRYAKİ'ye ve Mustafa Ramazan YÜKSEL'e de teşekkür ederim. Bunun yanında çalışmalarım sırasında her türlü eksikimi kapatmaya çalışan kıymetli eşime ve oyun oynamak için çalışmamın bitmesini bekleyen kızlarıma ayrıca teşekkür ederim.

08.06.2020

Mustafa DEMİR

GİRİŞ

ÂŞIK EDEBİYATI

Türk edebiyatı İslamiyet'in kabulünden ve orta dönem Türk tarihindeki siyasi-sosyal gelişme ve değişmelerden dolayı iki farklı biçimde şekillenmiştir: Arap-Fars geleneklerine dayalı olarak doğup gelişme süreci içinde millileşen divan edebiyatı ve Türklerin ilk millî geleneklerine bağlı gelişen, yeni öğelerle zenginleşip çeşitlenen Türk halk edebiyatıdır (Artun, 2013, s.2).

Türk halk edebiyatı da amaç, icra ve fonksiyon ve üslup yönleriyle tekke, anonim ve âşık edebiyatı olmak üzere üç kola ayrılır.

Türk halk edebiyatının üç kolundan biri olan âşık edebiyatı; ilk Türk edebiyatı temsilcisi olan ozan-baksı şair tipinin ve bunların olduğu edebiyat geleneğinin, Anadolu'da tasavvufî akımlar ve tekke edebiyatının etkisi altında kalarak İslamî kurallara uygun yeni bir terkip olarak çıkmasıyla oluşan bir edebiyattır (Günay, 1992, s. 4).

Âşık edebiyatı, Orta Asya edebiyat geleneklerinden, İslamiyet'ten, yerleşik medeniyetten etkilenmiş, Arap-Fars kültürü içinde terakki etmiş ve şekillenmiştir. Âşık edebiyatının istifade ettiği bu kaynaklar arasında Kur'an, hadisler, peygamber ve evliya menkıbeleri, tasavvuf ve tarikatlarla ilgili yazılı ve sözlü kaynaklar, destanlar, atasözleri, deyimler, bilmece, masal, fıkra ve hikâyeler, mani, koşma, türkü gibi manzum eserler, tarihî hatıralar yanında divan edebiyatı başta olmak üzere dinî ve diğer yazılı kaynaklar da bulunmaktadır (Günay, 1992, s.5).

Âşık edebiyatını, yalın bir dil kullanarak şiirlerini daha çok hece vezniyle yazan ve sazıyla diyar diyar gezen âşıkların eserleri meydana getirmektedir. Yaklaşık beş yüz yıllık süreç içinde Anadolu, Rumeli ve Azerbaycan'da gelişen âşık edebiyatı, çoğunlukla manzum eserlerden, bazen de düzyazı-şiir karışımı hikâyelerden meydana gelmiştir. Geniş halk tabakalarının dil ve duygu inceliğine, heyecanlarına cevap veren bu edebiyatın bilinen şairleri için genellikle "saz şairi" veya "âşık" ifadesi de kullanılmaktadır (Karahan, 1991, s.550).

Bir kişinin âşık olabilmesi için iki yol vardır: Birincisi usta âşık, saza ve söze kabiliyeti olan birini çırak edinir, yanında dolaştırır. Çırak, ustasının ölümünden sonra sohbetlerde, meclislerde onun şiirleriyle söze başlar, onun adını yaşatır. İkincisi ise

Hızır, İlyas veya birtakım efsanelere göre pirlere göre biri âşığın rüyasına girer. “Kudret gülü” denilen kolları ile uzattığı badeyi aşığa içirir. Üç defa sunulan badenin ilki “kendi bir, adı bin adına” yani Allah aşkına, ikincisi “pirlere aşkına”, üçüncüsü de “sevdiği aşkına” içilir. Sonra pir, aşığa “buta gösterme” adı verilen bir sevgili yüzü gösterir. Âşık güzele yönelince pir ve güzel kaybolur. Uyanan âşık ağlar, üzülür ve sevgiliyi aramaya koyulur.(Albayrak, 1993, s.548)

Âşıklar er dolusu ve pir dolusu olmak üzere iki türlü bade içenler. Er dolusu içen âşıklar, âşık olmakla birlikte kahraman kimliğini de kazanırlar. Pir dolusu içen âşığa pir, ya saz verir ya elma verir ya da bir söz söyleyip yol gösterir. (Günay, 1992, s.14)

Âşıklık geleneğini besleyen sosyo-kültürel ortamlar medreseler, tekkeler, hanlar, köy odaları ve kahvehanelerdir. Tarihsel seyri içinde âşıklık geleneğinin icra edildiği en mühim yerler kahvehaneler olmuştur. Âşık fasılları icra edilen kahvehanelere bir süre sonra “âşık kahvehaneleri” denilmiştir(Artun, 2019, s.41).

Âşık şahsına münhasır bir dünyası olan söyleyicidir. Bir âşığın üslubunu, diğerlerinden ayıran bazı özellikler vardır. Bunlar; yöresel kelimeleri, atasözü ve deyimleri kullanması, metaforları, hayalleri, imgeleri yalın ve dokunaklı söyleyişi anlatıma katması, söz sanatlarını kullanması, şiirde kafiye, redif ve kelime kadrosuyla iç ahengi sağlayabilmesidir. (Artun, 2013, s.18)

Âşıklar şiirlerinde bireysel ve toplumsal konuları dile getirmişlerdir. Bu konulardan en çok aşk, özlem, yiğitlik, ölüm, toplum, din ve tasavvuf gibi konuları işlemişlerdir.

Âşıklar, güzelleri şiirlerinde gerçek hayattaki müşahhas özellikleri ile dile getirmişlerdir. Âşıklar şiirlerinde devrin insanlarına, çevre ve doğanın gerçek yönlerine halk şiirinin estetik kuralları içinde canlı tablolar halinde yer vermişlerdir. (Artun, 2013 s. 11)

Âşık tarzı şiir örnekleri iki şekilde ortaya çıkmıştır: Serbest deyişler ve sistemli deyişler. Serbest deyişler bir ölçüde yazılı edebiyat mahsulleri gibi sanatçının kendi kendine hazırlığını yaptıktan sonra bitmiş hali ile dinleyici huzuruna sunulmaktadır. Bu grupta bulunan şiirlerin büyük kısmı dünyevi konuları, günlük hayatı işlemektedir. Sistemli deyişler ise atışma, karşılaşma, deyişme, tekellüm, müşaare gibi adlarla anılır. Başarılı bir âşık sayılabilmek için âşığın bu töreyi bilmesi gerekir. (Günay, 1992, s.177)

Her milletin dil yapısına uygun bir şiir ölçüsü oluşmuştur. Hece ölçüsü de Türk diline en uygun ölçüdür. Heceli biçimleri belirleyen en önemli öge kafiyedir. Belli bir

ölçüde söylenmiş olan şiirin içinde kafiyenin sıralanış ve tekrarlanış kuralları denilen düzeni ile âşık şiiri kesin biçimini alır. Âşık şiirinde temel nazım birimi dördlüktür.(Artun, 2019, s.125)

Âşık şiirinde görünüşleriyle birbirine eşit olan birliklere “bend” veya “hane” denir. Âşık şiirinde ana kafiyeye “ayak” denilir. Bu, şiirdeki uyum ve usul anlamındadır. Âşık edebiyatında şiir, şekil olarak koşma, destan, varsağı ve semai; tür olarak güzelleme, taşlama, koçaklama ve ağıt biçiminde yazılır (Dilçin, 2016, s.305-342).

16. yüzyıldan itibaren gerek ölçü ve şekil bakımından gerek dil ve üslup bakımından âşık şiiri, divan şiirinden etkilenmiştir. Âşık şiirinde geçen divan şiiri öğeleri genellikle divan şiirinin halk kültüründen beslenen öğeleridir. Âşıklar tarafından divan edebiyatından gazel, murabba, müstezad, muhammes, müseddes nazım şekilleri, ebced hesabı ve tarih düşürme nazım şekilleri alınarak kullanılmıştır. 18. yüzyıldan itibaren muamma ve lugaz âşıklar arasında yaygınlık kazanmıştır. Âşıklar, aruz ölçüsünün hece ölçüsüne en çok yaklaşan “fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilâtün/ fâ’ilün” kalıbı ile “ mefâilün/ mefâilün/ mefâilün /mefâilün “ kalıplarını tercih etmişlerdir. 19. yüzyıldan itibaren divan şiiri ile âşık şiiri konu ve şekil bakımından birbirine daha da yaklaşmıştır. Âşıklar divan, selis, kalenderî, vezn-i ahar, semaî, satranç gibi şekiller ortaya koymuşlardır (Artun, 2019, s.22-23).

Âşık edebiyatı 15. yüzyılın sonlarında belirmiş ve günümüze kadar gelmiştir (Boratav, 1968, s. 341). 16. yüzyıla beraber imparatorluğun yayılabildiği alanların birçoğunda âşıklar görülmeye başlar. Öksüz Dede, Ozan, Bahşi, Karacaoğlan, Kul Piri gibi şairler bu yüzyılda boy göstermiştir. 17. yüzyıl âşık edebiyatının değişik adlarla anıldığı ve farklı konuların ele alındığı bir devir olmuştur. Âşık Ömer, Ercişli Emrah ve Gevherî bu dönemin önde gelen şairleridir.18. yüzyılda âşık edebiyatı bir durgunluk devresine girmiştir. 19. yüzyıl ise âşık edebiyatının tekrar canlandığı, birbirinden değerli şairlerin yetiştiği bir dönem olmuştur (Sakaoğlu, 2014, s. 27). Âşık edebiyatı bu süreçlerden geçerek günümüze kadar gelmiştir.

Yazıcı Murtazâ da âşık edebiyatının sönük olarak nitelendirildiği 18. yüzyılda yaşamıştır. Bu açıdan da incelediğimiz bu eser önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAZICI MURTAZÂ'NIN HAYATI VE EDEBÎ YÖNÜ

1.1. YAZICI MURTAZÂ'NIN HAYATI

1.1.1. Doğum Yeri ve Tarihi

Yazıcı Murtazâ'nın doğum yeri ve tarihi hakkında kaynaklarda bir bilgiye rastlanmamaktadır. Şair hakkında ortaya koyulan bilgiler esere dayanmaktadır.

Şairin doğum yeri kuvvetle muhtemel Kayseri'nin Gesi kasabasıdır. Çünkü şair eserinin muhtelif yerlerinde Gesi'nin vatanı olduğunu dile getirmektedir:

Gemerekde Sarıoğlanda lâleyi itdim fikir
Vaţanım zaħmenim ârzûm Gesiye geldim şükür
Ne bâğ kalmış ne ğod bâkçe evim barķım tam taķır
Düşlerimden geldi cümle hep bu düşmânlık baňa

(8/56)¹

Eserde şair, H. 1084/ M. 1673-1674 yılında doğduğunu ilgili beyitte şöyle dile getirmiştir:

Hicretiñ biñ seksen dördi velâdet târîhi oldı
Zevâli var her eşyâniñ nazâr kııl günilen aya

(141/6)

1.1.2. Adı ve Mahlası

Biyografik ve bibliyografik kaynaklarda şairimizin ismine dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Şairnamelerde “Yazıcı” mahlasını kullanan bir âşık bulunmaktadır (Kaya, 1990, s.30). Fakat bu âşık, Saim Sakaoğlu'nun belirttiği üzere 17. yüzyıl âşıkları Ömer ve Gevheri'den daha eski bir âşık olup kendinden sonra gelen bu âşıklara tesir etmiştir. Bursalı olan şairin asıl ismi Yusuf'tur (Sakaoğlu, 2014, s. 503). Oysa eserini incelediğimiz Yazıcı, Kayseri'nin Gesi kasabasında 17. yüzyılın son çeyreğinden 18. yüzyıl ortalarına kadar yaşamış ismi Murtazâ olan bir şairdir. Bu sebeple şairimizin ismi ve mahlasına ait bilgiler sadece üzerinde inceleme yapılan bu eserden elde edilmektedir.

¹ İlk rakam şiirin numarasını, ikinci rakam ise dörtlük ya da beyitin numarasını vermektedir.

Şairin mahlası eserde 142 yerde geçmektedir. Şairin mahlası “Yazıcı”dır. Şairin ismi ise 16 yerde şairin mahlası ile birlikte zikredilmektedir. Şairin ismi “Murtaza”dır.

Yazıcı Murtaẓâ âhir kelâmda
Leyl nehârda medhîñ yazar alem de
oraram ki yâd illerde ölem de
Ben seni görmeyem bundan hazerim (13/5)

Milli Kütüphaneye kayıtlarında eserin şairi “Yazıcıoğlu Murtaẓâ” olarak kaydedilmişse de eserin bütününden yola ıkararak bunun doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca şairin kâtiplik yaptığı eserdeki aağıdaki dörtlükten anlaşılmaktadır:

Ėayri mekrûh işlere dal ek zelâlet altı yıl
Tekrar âstâneye var gel bir hizmete kâtib ol
Geç Külekden Adanayı Misisi Tarsusu bul
Torođlu Yanparođlu dağları sincânlık baña (8/59)

Bu nedenle şairin bir yazıcının oğlu değil kendisinin yazıcı olduğu ve “Yazıcı” mahlasını kullandığı söylenebilir.

1.1.3. Tahsili ve Mesleği

Şairin öğrenimi ile ilgili bilgiler eserden edinilen bilgilerle sınırlıdır. Şair bir beyitte muallimlik yaptığını belirtmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere şair, muallimlik yapacak kadar eğitim almıştır. Ayrıca eserde kullandığı klasik edebiyat unsurları da onun iyi bir eğitim aldığını göstermektedir.

Muallim idim etfâle be on gitdi mektebimden
Cinân ola abirleri şabilerdir yüzleri a (3/18)

İsminden de anlaşılacağı üzere şairin esas işi kâtipliktir. Müellifin bir cizyedâra kâtip olduğu, bu sayede de birçok değişik yeri görme fırsatı yakaladığı eserden anlaşılmaktadır.

Bi-amdi’llâh yol açıldı Rûm ili semtlerine
Cizyedâr oldı ağamız ıbtıyân itlerine
ekmeceden Boğadüşden Silivri yurtlarına
Sâhil-i deryâya düşdüm ho ılımanlık baña (8/15)

Yazıcı kırk iki yaşında görevi icâbı gezmeyi bırakmış olduğunu belirtmiştir:

Biraç yıl da böyle gitdi
udâ lu u kerem itdi
Yaşım kırk ikiye yitdi
Muîm olma vati geldi (1/13)

Yazıcı 36 (H.1120/M.1708) yaşına geldiğini, sekiz senedir gurbette bulunduğunu ve ömrünün heba olduğunu aşağıdaki beyitte dile getirmiştir. Buradan şairin 24 yaşında bu göreve çıktığı anlaşılmaktadır.

İdüp terk-i diyâr için sene irdi şemâniye
Sittetün hem şelâsine irişdi ‘ ömrüm ifnâya (141/5)

Şair bu gezi hayatının on yıl sürdüğünü belirtir ve Irak tarafından memleketine döner:

Gel gönül dön turma gayri oldı on sene tamâm
‘ Arceyilen Samâvâtdan Hıllaya geç ey hûmâm
Kerbelânîñ çöllerinden devr iderüz biz müdâm
Çevir dünyâyı pergâr-veş yahşî merdânlık baña (8/53)

Memleketinde evinin dağıldığını gören şair altı yıl sonra kısa bir göreve daha gider fakat bu görevi uzun süre devam ettirmez (8/59-61). Bu bilgilerden hareketle H.1084/M.1673-1674 doğumlu Yazıcı'nın H.1112/M.1700-1128/1715 tarihleri arasında cizyedâr kâtipliği yaptığı anlaşılmaktadır.

Bunun dışında Yazıcı Murtazâ müezzinlik ve çırakdârlık da yapmıştır:

Berât ile mü'ezzîn hem
Çıraqdârlık daği oldum
Kaçan beş vaqt girdigi dem
Bize hizmet lâzım oldı (1/4)

1.1.4. Ailesi ve Hayatı ile İlgili Diğer Bilgiler

Yazıcı Murtazâ'nın ailesi ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Şairin hayatı ile ilgili edindiğimiz bilgiler eserden hareketle elde edilenlerden ibârettir.

Şairin hayatıyla ilgili olarak eserde üzerinde en çok durulan husus H.1133/M.1721 tarihinde oğlu Muhammed'in veba salgınından ölmesidir. Ölüm olayı ile ilgili eserde iki mersiye bulunmaktadır.

Yazıcı'nın oğlu Muhammed H.1123/M.1710 yılında doğmuştur. Şair eserinde oğlunun doğum yılını yirmi üçüncü yıl diye belirtmiştir:

Velâdet târihi burc-ı şerefinden çün tulû' itdi
Yigirmi üçüncü yılda gün gibi oldı nümâyân (2/11)

Şair, oğlunun vefatını anlattığı mersiye'nin son beytinde Muhammed'in ölümüne tarih düşmüştür. Son mısranın yanına duyulmak, gerekmek, ortaya çıkmak, vâki olmak anlamına gelen “mess” ibaresi ile beraber “1133” tarihini yazmıştır:

Yazıcı gözleriñ nûrı Muhammed fevtine târîh (2/59)
Âh Muhammed beni aldın görmez oldum seni bir ân mess 1133

Muhammed taun (veba) hastalığından on yaşında vefat etmiştir:

İllâ bir oğlum olmuşdı
Beş on yaşına irmişdi
İsmi Muhammed dinmişdi
Gelüp tâ'ûn anı aldı (1/11)

Şairin, Muhammed'le beraber beş evladı da gurbetten memleketine döndükten sonra vefat etmiştir:

Gurbetden soñra beş evlâd
Fevt olup eyledim feryâd
İtdiler gönlümi berbâd
Her biri bağırmı deldi (1/8)

Şairin bu beş evladının dışında yaşayan bir kızı vardır:

Hemân Mevlâyadur minnet
Bize çekdürmeye zillet
Kesildi gitdi zürriyet
Bir şağîre kıza kaldı (1/10)

Şairin eserinde sürekli şikâyet ettiği ve memnun olmadığı bir erkek evladından söz etmiştir:

Biri vardur kebîr oldı yigirmi üç yaşa irdi
Ol dañi bize 'âk oldı gönlümüz eyledi virân (2/38)

Yazıcı, eserinde toplam altı erkek ve bir kız çocuğundan bahsetmiştir. Bu evlâtlarının beş tanesi vefat etmiştir. Bu çocuklarından Muhammed'in vebadan öldüğü eserden anlaşılmaktadır. Fakat şairin diğer çocuklarının ölüm sebepleri ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

1.1.5. Şairin Ölümü

Eserde şairin ölüm tarihi ile ilgili bulunmamaktadır. Yazıcı'nın 53 yaşına ulaştığı (H.1137/M.1724) aşağıdaki dördlükten anlaşılmaktadır.

Sinni elli üçe yitdi
Gel gör imdi gine n'itdi
'Aceb uşlanmadı gitdi
Çekildi bunca şe'âmet (9/81)

Yukarıda verilen tarihin dışında şair bir çeşmenin yapılış yılı için H.1148/M.1735 (28/3) tarihini düşmüştür. Buradan şairin H.1148/M.1735 yılında

hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Fakat şairin bu yıldan sonra ne kadar yaşadığı ile ilgili tespit edilememiştir.

1.2. EDEBÎ YÖNÜ

Yazıcı, Kayseri'nin Gesi kasabasında doğmuş, görevi icabı da İstanbul'u ve Osmanlı coğrafyasının çeşitli yerlerini görmüştür. Bu iki unsur onun edebî yönünün oluşmasında önemli yer teşkil etmiştir. Gesi, ondaki Anadolu halkının dil anlayışını, âşıklık geleneğini temsil ederken gezip gördüğü, kültürünü tanıdığı İstanbul, Bağdat, Selanik, Erzurum gibi şehirler de ondaki divan şiiri anlayışını temsil etmektedir. Bir âşık olmasına rağmen divan edebiyatı nazım biçimleriyle şiirler yazması, şairin divan edebiyatından etkilendiğini ve divan edebiyatına ait kurallarını bildiğini göstermektedir.

Divan edebiyatı ile âşık edebiyatı arasında etkileşim 16. yüzyıldan itibaren görülmektedir. Bu yüzyıldan itibaren gerek iç ögeler gerekse dil ve anlatım bakımından âşık edebiyatı, divan şiiri etkisinde kalmıştır (Artun, 2019 s.22). Bu açıdan şair hem âşık edebiyatının unsurlarını ve esaslarını eserine alırken hem de divan edebiyatının unsurlarını şiirinde kullanmıştır.

Şair eserinde nasihat esaslı bir dil kullanmıştır. “İbret”, “nasihat”, “gûş” gibi kelimelere çokça yer vermiştir. Bunun yanında “-gil” emir kipi kullanması bu nasihatların yapılmasını istediğini göstermektedir.

Şairin diğer dikkat çekici yönü de sahip olduğu eleştirel dilidir. Özellikle toplumun olumsuzluklarını anlattığı 4. ve 6. cüzde yine Kayseri'yi ve Kayserilileri hicvettiği 10. cüzde, bu eleştirel dil daha sarıh görünmektedir.

Yazıcı Murtaza'nın üslubuyla ilgili diğer dikkat çekici nokta karamsarlıktır. Eserinin derkenar bölümüne yazdığı müfredlerde bu özellik daha açık şekilde görülmektedir. Ona göre herkesten fazla dert çeken kişi kendisidir. Yazıcı sıkıntı çekmede Ferhat'ı geçtiğini (41), insanların kendini gönlünden çıkardığını (45), sürme olsa bile insanların onu gözlerine sürmeyeceğini (69), halkın onu sevmediğini (88), talihinin bozuk saat misali olduğunu ve bir türlü doğru zamanı göstermediğini (9), imam ya da müezzin olsa kimsenin onu davetine uymayacağını (97), mihrabda imam olsa kimsenin onun arkasına durmayacağını (108), bir pınar olsa ordan akan su yerine insanların zehiri tercih edeceğini (111), deryaya düşse balıkların ondan kaçıp ölmeye razı olacağını (115), toprak olsa insanların üzerine bile tükürmeyeceğini (117) ifade

ederek ruh halini gayet edebi ve nükteli bir Şekilde yansıtımıŐtır. Bu açıdan bakıldığında Yazıcı için karamsar bir Şair demek doğru olacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN İNCELENMESİ

2.1. DİL VE ÜSLUP

Bütün edebî eserler, sanatkârların sahip olduğu kültür, din ve dünya görüşü imbiğinden süzülüp yeni bir şekilde tezahür eder. Âşık edebiyatı da ozan-baksı edebiyat geleneğinin yer, zaman, mekân, dini anlayış ve hayat tarzının etkisiyle şekillenerek Türk Halk Edebiyatının üç dalından biri olarak tezahür etmiştir (Günay, 1992, s. 8). 16.yy.dan itibaren tebarüz eden âşık edebiyatının dil ve üslubunu da Anadolu kültürünün ve coğrafyasının unsurları ile zenginleşmiştir.

Âşıkların dili; düzyazı gibi anlaşılacak için değil duyulmak için söylenmiş, müzik ile kelime arasında, kelimededen çok ortalama bir şiir dilidir. Şiirde söyleyiş konudan önemlidir. Konu şairin hayal kurması için nedendir (Artun, 2013, s. 49).

Yazıcı da yetiştiği kültürün unsurlarını şiirlerinin dil ve üslubuna yansıtmıştır. Eserinde sade bir dil kullanmıştır. Şiirlerinde halkın yaşadığı durumları halkın anlayacağı ifadelerle anlatmıştır:

İllâ bir oğlum olmuşdı
Beş on yaşına irmişdi
İsmi Muḫammed dinmişdi
Gelüp tâ'ûn anı aldı (1/11)

Şairin üslubunda etkili olan önemli unsurlardan biri de dini kavramlardır. Şair Allah'ın isimlerini, cennet, cehennem, namaz gibi ifadeleri eserinde sık sık kullanmıştır:

Şüphe yokdur anı **Mevlâ** cennetine ider dâḫil
Bizler müstağfir bulunduḫ sen şabî itmediñ 'işyân (2/47)

Na'îm cennet ile toylasun seni ḡanî Mevlâm
Kesdi rızqın bu fenâdan bugün ol **râzıku'l-Rezzâk** (3/8)

Yazıcı maḫşûş itmediñ bu ḫâli kimseye ammâ
Tefekkür eyleseñ sen de bulunur ekşeri hâlâ
Cezâ tertîb olunmaḫ hem muḫarrerdür saña illâ
Rücu' eylesen **Allâha** düşen şânına râḫmetdür (7/24)

Şair özellikle toplumun sosyal durumunu anlattığı 7. ve 9. şiirlerde eleştirel bir dil kullanmıştır:

Geçdiñ eylik itmesinden duyma señ acı sözünü
Elindeñ gelmez ki bir gün oya çıkara gözünü
Ne deñli dostıñ olursa döndürür senden yüzünü
Ana bir arkadaşın olsa dimez bu da qarâbetdür (7/13)

Manşib sevdâsı serinde
Üç beş yüz tesbîh eliñde
Cübbe destârın yirinde
Her yiriñ zâhid kıyâfet (9/6)

Yazıcı zaman zaman argo söyleyişlere de yer vermiştir:

Birikir hep avârâlar
Anın yanına varalar
Cevâb dirken **qavaralar**
Ya' nî kim eyler nezâket (9/66)

Çıkardı Eminöñüne beg gibi bizi hele
Gözlerim dört yaña bakar ya' nî bir şâhib gele
Piç gibi meydânda qaldık bir qonaq girmez ele
Sevdigim kârbân-serâyalar oldu mihmânlık baña (8/5)

Yazıcı, sürekli durumundan şikâyetçidir. Halkın onu sevmediğini düşünmektedir. Bunun yanında şairin kendini beğenmiş bir tavrı da vardır. Bu düşüncesi anlatımına da yansımıştır. Özellikle derkenara yazdığı müfredlerde bu durum daha sarıh gözükmektedir:

Nitâkim sen bir ednâsın nazarlardan ba' id olduñ
Yazıcı sürme olsañ da çekinmezler gözlerine (69)

Yazıcı dürr-i yektâ-veş qadriñi kimseler bilmez
Qıymetiñ bilmez seniñ illâ meger gevher-şinâs (74)

Şair, divan şiirinde kullanılan terkiplere, mazmun ve şahıslara şiirlerinde yer vermiştir.

Çok 'âşığı ma' şûkıñdan ayırmış
Raķib didikleri hilekâr ancak
'Âķıbet **Yazıcı Murtażâyı** hem
Girdâba düşürmiş gamı var ancak (10/54)

Qanı **Cemşid** qanı **Dârâ** daħi **Daħhâk** -ı **Cem** n'oldı
Bu dünyâya gelen gider elbette öliser doğan (2/50)

Eserde, eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bazı ekler de kullanılmıştır:

-Isar: Gelecek zaman 3. Teklik şahıs eki

Ĥudâya münkir ü müşrik olanlardur cehennemlik
Muĥalled olıslarlardur dutısar anları ġazbân (2/51)
- gII: 2. Şahıs emir eki

Bir muşibet uğrar ise taĥâmmül eyle her bâri
Mübtelâ olsañ marıza dimeġil kimseden sârî
Ĥudâdan bil her ne gelse giderse mâlikiñ varı
Müslimânlık böyle olur sözüm saña naşîĥatdür (6/5)
-durur: Bildirme eki

‘ Aġibiñde ümîdim yoġ nihân oldun bu ‘ aynımda
Maġdemiñ vardı velîkin olupdurur bize ol ‘ âġ (3/11)

2.1.1. Eserde Kullanılan Atasözleri ve Deyimler

Atasözleri

Yazıcı, halk arasında yaygın kullanılan atasözlerine eserinde yer vermiştir:

Od düşdüğü yiri yakar.

Od düşdüğü yiri yakar kimse bilmez ĥâlimizden
Yavrisın yavı kılanlar derdimiz olalım ortak (3/30)

Oġlakı kaybolan ana meleyüp gezer.

Ayrılık müşkül âteşdür eger insâna hayvâna
Anası meleyip gezer kaçan kim ġayb olur oġlaġ (3/31)

Dökülen çanak dolmaz.

Gidenler bir daġı gelmez gedikleri ġayrı dolmaz
Bu da bir çarb-ı meşeldür **dolar mı dökülen çanak** (3/36)

Deyimler

Yazıcı Murtazâ şiirlerinde deyimleri sıkça kullanmıştır. Bu durum şiirdeki anlatımı daha etkileyici hale getirmiş, esere farklı bir zenginlik katmıştır.

Baġrı yanmak:

Her cevâbım şu mişâli derûna baġladım anı
Ĥarâretten **yandı baġrım** gerekdür anı suvarmak (3/32)

Baġrımı delmek:

Ĥurbetden soñra beş evlâd
Fevt olup eyledim feryâd
İtdiler göñlümi berbâd
Her biri **baġrımı deldi** (1/8)

Dünya zindan olmak:

Ĥafda ĥabs olunmuş bir kuşa döndüm bugün ben vây
Baña zindân oldu dünyâ geldi cânıma şıķılmaġ (3/34)

Gam çekmek:

Elbette insânın ayağı sürçer
Çok mihnetler şavdık ikişer üçer
Gam çekme hey gönül ne günler geçer
Nic' kışlar çekdiñ gine yaz geldi (12/3)

Hayâ etmek:

Hayâ' itmiş ferâgat-ı nazar kıлмаğı mir'âte
Muhalıfdür bu ' aynime **Yazıcı** görünür deyü (37)

İntikam almak:

Saña güç idene gönül sen kıлма
Furşat el virirse intikâm alma
Yazıcı Murtaza zînete dalma
Yohsa bu sevdânın sonı kem olur (20/5)

Kulak vermek:

Eger varlık bilürlerse dostlık iderler yüzine
Ve illâ şöyle bildim ki koruk virmezler gözüne
Bir iş düşüp emân dirseñ **kulak virmezler** söziñe
Merhamet ref' oldı halkdan âyâ bu ne ' alâmetdür (7/11)

Rağbet etmek:

Bir ta'âm eylerse halka seni de çağırır gûyâ
Bir kere dimiş olalım bu leyki gelmeye âyâ
Bir fakîr bulunmayınca meclisleri olur ihyâ
Hiç **rağbet itmez** oldılar bilemem bu ne hikmetdür (7/12)

Takâti kesilmek:

Cevr ü miñnet hâdden aşdı **kesildi takat** dañı
Vir taħammül Şabûr ismin hürmetine yâ Şabûr (4/4)

Zahm urmak:

Ol kadar zahm urdular kim fevt olursañ **Yazıcı**
Kerbelâ gâzîleriniñ biri sensin gam yeme (100)

2.1.2. Eserde Kullanılan Arkaik Kelimeler²

Yazıcı Murtaza arkaik kelimelere eserinde yer vermiştir. Şairin kullandığı kelimeler toplumun dil anlayışını da göz önüne sermektedir.

Assı-issi: Sahip. (123/3)

Bil: Yamaç, dağ beli. (32/2)

² Bu kelimelerin anlamı tespit edilirken Cem Dilçin'in "Yeni Tarama Sözlüğü" kitabından istifade edildi.

Depmek: Hücüm etmek, saldırmak.	(9/26)
Emlemek: İlaç sürmek.	(10/12)
Heyik: Yayla.	(33/6)
Höykürmek: Bir ağızdan aynı şeyi tekrarlamak.	(9/39)
İrgörmek: ;Ulaştırmak	(141/3)
İgranmak : Sallanmak.	(33/6)
İmızganmak : Uyuqlamak, ayakta uyur duruma gelmek.	(3/22)
İkavaralamak: Yellenme, gaz çıkarma.	(8/66)
Körpe: Tâzeliği üstünde olan, taptâze, çok genç.	(3/4)
Sağış: Sayı, adet, miktar, hesap.	(7/8)
Şanı: Sanmak işi, zan.	(3/40)
Segirtmek: Koşmak	(24/4)
Soğlınmak(Soğılmak): Suyu çelkilmek, kurumak, solmak.	(10/47)
Suvarmak: Su vermek, sulamak.	(3/32)
Tülemek (Kuş için): Tüyleri dökülmek, tüy değiştirmek.	(8/22)
Uç: Sebep, vesile	(33/16)
Uçmak: Cennet.	(3/10)
Uğunmak: Bayılacak hale gelmek, bayılmak, aklı başından gitmek.	(3/51)
Yavlağ: Pek, çok, gayet.	(2/17)
Yig: Daha iyi, üstün.	(7/60)
Yilmek: Koşmak, acele ile yürümek.	(5/3)
Yüpürmek: Telaşla öteye beriye koşmak.	(5/3)
Zilve: Tarla sürerken hayvanların boynuna takılan boyunduruk.	(1/7)

2.2. ESERİN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

Şiir biçim kurma sanatıdır. Âşık şiirinin biçimini âşık şiiri geleneği belirler. Âşık şiiri; hece ve aruz vezniyle yazılmasına, dörtlük ve beyit olarak kurulmasına, kafiye şemasına ve konusuna göre çeşitli isimler almıştır (Artun, 2019, s. 126).

Öte yandan ortak bir kültür ve coğrafyada yetişen halk şiiri ile divan şiiri, muhakkak, bir evde yetişen iki kardeş gibi birbirlerinden etkilenmişler ve birbirlerini etkilemişlerdir (Erkal, 2016, s. 94). Bu sebeple 17. yüzyıldan itibaren âşıklar kendine

özgün biçimler yanında divan edebiyatı nazım biçimlerini ve hece vezninin yanında aruz veznini de eserlerinde kullanmışlardır.

Eserini incelediğimiz Yazıcı'nın; İstanbul, Bağdat gibi divan şairlerinin yoğunlukta olduğu yerleri görmesi de onun divan şairlerinden etkilenmesine neden olmuştur. Bunu, eserinde âşık edebiyatı unsurlarının yanında divan edebiyatı unsurlarını da kullanmasından anlıyoruz.

2.2.1. Eserin Tertibi

Yazıcı eserini bir mecmua gibi oluşturduğunu eserinin en sonunda "Bir mecmu' a olsa ya' nî" mısralarıyla dile getirmiştir. Eserin cüzlerinde farklı türden şiirler bulunmaktadır.

Yazıcı'nın eseri 13 cüzden oluşmaktadır. Eserin son bölümünde:

"Beş on yıl gurbetde gavgâ

Çekildi belürdi sevdâ

On üç cüz eyledim peydâ

Gayri estagfiru'llâh tevbeten-li'llâh" mısralarıyla bunu ifade etmiştir.

Eserin derkenar bölümündeki manzumeler 12. cüz olarak alınmıştır.

Eserde belirlenen cüzler, bu cüzlerde bulunan manzumeler ve cüzlerin bulunduğu varak numaraları aşağıdaki şekildedir:

1. Cüz	Giriş	(1a-1b)
2. Cüz	Mersiyeler	(1b-10b)
3. Cüz	Şiir/Nazire	(10b-11b)
4. Cüz	Taşlama (Nasihatnâme şeklinde)	(11b-14b)
5. Cüz	Seyahatname	(14b-22a)
6. Cüz	Taşlama (Nasihatnâme şeklinde)	(22a-27b)
7. Cüz	Destan (Şehir Destanları/İstanbul)	(27b-30b)
8. Cüz	Türkü/Gazel/Destan	(31a-35a)
9. Cüz	Tarih Düşürmeler/Lugaz	(35a-36b)
10. Cüz	Kayseri /Kayseri Esnafı Destanı (Taşlama)	(36b-39a)
11. Cüz	Muammalar	(39a-39b)
12. Cüz	Müfred/Gazel/Rübai/Divan	(1a-40b)
13. Cüz	Şair ve Eserle İlgili Bilgiler İçeren Manzumeler	(39b-40b)

2.2.2. Nazım Türleri ve Şekilleri

18. yüzyıl âşıklarından olan Yazıcı, halk edebiyatı nazım şekillerinden koşma, türkü, destan, divanı³, semaî ve divanı eserinde kullanmıştır. Nazım türü olarak ise taşlama, nasihatnâme, seyahatnâme ve güzellemeyi tercih etmiştir. Divan edebiyatı nazım şekillerinden ise müfred, rübai, gazeli ve kıtayı, tür olarak ise mersiye, tarih, muamma ile lugazı kullanmıştır. 143 adet manzumeden 23 tanesi halk edebiyatı nazım şekilleri ile yazılmıştır. Sayı olarak az görülse de hacim olarak halk edebiyatı nazım şekilleri daha çok yer tutmaktadır. Eserde 5. cüzde 61, 6. cüzde 85, 7. cüzde 54 dörtlükten oluşan destanlar bulunmaktadır. Eserdeki divan edebiyatı nazım şekillerinin sayıca çok görülmesi eserin 12. cüzünde 88 müfredin bulunmasından kaynaklanmaktadır.

2.2.2.1. Halk Edebiyatına Ait Nazım Türleri ve Şekilleri

Türkü: Ezgilerle söylenen bir nazım türüdür. Türküler yapı ve söz bakımından ikiye ayrılır. İlk bölüm asıl söz bölümü, ikinci bölümü ise her bendin sonunda yinelenen nakarat ya da kavuştak denilen bölümdür. Eserde kavuştaksız türküler de vardır (Dilçin, 2016, s. 289).

Dörtlüklerle Kurulan Kavuştaksız Türküler: Dörtlüklerden müteşekkildir. Nakarat bölümleri yoktur. Hecenin değişik kalıplarıyla yazılmalarına karşın özellikle 11’li hece ölçüsü ile yazılır. Kafiye düzeni bbba-ccca-ddda-eeee düzeninde olduğu gibi ilk bendin uyak düzeni “x a x a” ya da “b a b a” biçiminde de olabilir(Dilçin, 2016, s. 300). Eserde 11, 12, 13, 14,15, 16, 17,18, 20, 21 numaralı şiirler bu şekilde yer almıştır.

Başlayayım bülbül gibi fiğâna
Cânımıñ sem‘ ine bir avâz geldi
Bilmem ne hâl oldı saña zamâne
Dostlarımız bizden cümle vaz geldi (12/1)

Bentlerin Dördüncü Dizesi Kavuştak Olan Türküler: Bu türkülerde ilk üç dize kendi aralarında kafiyelidir. Dördüncü dize her bendin sonunda nakarat ya da kavuştak olarak

³ Halk edebiyatında kullanılan divan genellikle 15’li hece ölçüsü ile yazılır. Bunun yanında 14’lü ya da 16’lı olarak da yazılanları vardır.

yenelenir. Bu türküler “aaak-bbbk-ccck-dddk...” şeklinde kafiyelenir (Dilçin, 2016, s. 301).

Eline geleni götürüp gitme
Yalan dövnüp halka şikâyet itme
Gayri karar oldu bizi incitme
Amân lutf it getir elin öpeyim (23/4)

Destan: Âşık edebiyatında destan âşıkların sevgilerini, güncel olaylarla alakalı bazı durumları ve kimi acı olayları anlattıkları konu, anlatım, ezgi yönüyle farklı olmakla beraber dörtlük sayısı da çok olan bir türdür. Deprem, savaş, salgın hastalıklar, seyahatler, toplumsal yergiler, öğütler destanların konularını oluşturmuştur (Çobanoğlu, 2000, s. 54). Eserde koşma ve divan şeklinde yazılmış destanlar bulunmaktadır:

Koşma Şeklinde Destanlar: Destanların en yaygın kullanılan şeklidir. Aslında sözlü kültür ortamında şekilden hareketle âşıklar tarafından da meydana getirilen şiirlerin geneli koşma olarak nitelendirilir. Ayrım hacim ve ezgi gibi ölçütlerden yapılır. Eserde 8’li ve 11’li hece ölçüsü ile yazılmış 6 destan (1, 9, 10, 24, 32, 33 numaralı şiirler) bulunmaktadır. Bu destanlardan bir tanesi “dedim dedili” koşma şeklindedir.

Eserde yer alan destanlara örnek olabilecek dörtlükler şöyledir:

Destan(Koşma, 8’li Hece Ölçüsü):

Şahibü’l-hayrâta her ân
Du‘âlar eyleriz el-ân
Murâdların vire Yezdân
Bize anlar kerem kıldı (1/5)

Destan(Koşma, 11’li Hece Ölçüsü):

Bendeñ İnceşudan ötesin bilmem
Dağ şalında çokdur lisâna almam
Hişârcıka varsam gayri hiç gelmem
Pek âbidâr olur dirler kirâsı (32/7)

Destan(Koşma, 11’li Hece Ölçüsü):

Baňa didi bellik mi şolu sağın
Niçün bağlamadıñ yok mıydı bâğın
Didi kaytanı var mıydı bıçağın

Didim vardur ucunda hem şaçağı

(24/7)

Divan Şeklinde Destanlar: Âşık edebiyatına ait divan on beş hecelidir. Aruz ölçüsü ile yazılan divandan farklıdır. On dört ve on altı heceli olanları da vardır (Artun, 2019, s. 146). Yazıcı eserinde bulunan iki destanı divan şeklinde kaleme almıştır.

Destan(Divan şeklinde, 15’li hece ölçüsü):

Bundan on dört sâ‘ at öte Başradur gemiye gir
Atları göndür qaradan görelim Mevlâ ne dir
Başrayı zabt itmiş ‘ Arab olayazdım ben esîr
Dostları bir daği görmem geldi gümânlık baña

(8/46)

Destan(Divan şeklinde, 16’lı Hece ölçüsü):

Yiter kıldıñ gönül zârî bu dünyâ saña da qalmaz
Tarîk-i âhîret dutmaq şimden sonra zarâfetdür
Karâr oldu daği geçdi görölmedik ne şey qaldı
Dîn-i İslâm qadrini bil bu devlet ulu devletdür

(7/1)

Divan: Âşıklar arasında on beşli hece ölçüsü ile söylenir. On dört ya da on altı heceli olanları da vardır. Divanların değişik makamları bulunur.

N’ola bir gün bezm-i ğam-ğâneye teşrîf eylesen
Sevdâ ibrikiniñ içinde taqır taqır kaynasañ
Keyfimiz itmâm idüp meclisde ma‘ nâ söyleseñ
Beytü’l-ağzân erleriyle hem-şoğbet olsañ ne var

(133/1)

Semaî: Âşık edebiyatında divan edebiyatının etkisiyle aruz kalıbıyla yazılmış semailer bulunmaktadır. Semailer mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ mefâîlün/ kalıbı ile yazılır. Gazel, murabba, muhammes,müseddes, musammat ve yedekli şekilleri vardır(Artun, 2019, s.154). Yazıcı, murabba şeklinde “mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün” ölçüsüyle yazdığı “Güft-i Yazıcı” başlıklı şiire , “Güft-i Nazire-i Yazıcı” başlığı ile nazire yazmıştır.

Murabba Şeklinde:

İlâhî sen hidâyet kııl bilüp cürmüm saña geldim
Haţâ’ en bilmezlik ile zünûb-ı bahre ğarq oldum
İsti‘ ânet ile baña ‘ aceb mât evinde qaldım
Uyup emmâre-i nefse zâyî‘ oldu bunca evkât

(5/2)

Gazel Şeklinde:

Dost u düşmân gayretini bahâne idip kendime
Mühmel işlere soğuldum didim var benîn benât (6/2)

2.2.2.2. Divan Edebiyatına Ait Nazım Türleri ve Şekilleri

Yazıcı divan edebiyatı nazım şekillerinde müfred, gazel, murabba, rübai ve kıt'aya eserinde yer vermiştir. Tür olarak ise mersiye, tarih, lugaz ve muammaya eserinde yer vermiştir. Fakat 18. yüzyıl âşıklarında olduğu gibi (Yardımcı, 2008, s. 72) Yazıcı da bu türleri kusurlu şekilde kullanmıştır.

Müfred: Mürettep divanların sonunda toplanan tek beyit veya mısralara müfred denmiştir (İpekten, 2011, s. 15). Yazıcı da divan şairlerine özenerek eserinin sayfa kenarlarına 87 tane müfred başlıklı manzume yazmıştır.

Yazıcı bir pınar olsañ mübâhu'llâh iken ol âb
Anı nûş eylemez kimse bil ki semm ihtiyâr eyler (111)

Mersiye: Ölen birinin arkasından hissedilen üzüntüyü dile getirmek, o kişinin iyi yönlerini anlatmak ve ölene karşı alakasını anlatmak için yazılan lirik şiirlere verilen addır (İsen, 1993, s. XIII). Yazıcı veba yüzünden ölen oğlunun ardından 3 mersiye yazmıştır.

Kıyamazdım yalınız bir yirde koymağa ben seni
Çünkü hüküm irdi Hüdâdan toprağa eyledim pinhân (2/10)

Biñ daği gelse dünyâya seniñ gibi biri olmaz
Birkaç yıldur kat' olundı daği olmadı doğurmak (3/7)

Tarih: Arap harfleriyle yazılan şiirlerde bir vakanın gerçekleşme zamanı, bir binanın yapılış yılı gibi bilgileri ebced hesabıyla gösteren şiirlere denir. Genellikle kıt'a nazım biçimi ile yazılır. Eserin 9. cüzünde bulunan 6 tarih düşürme şiirinin 1 tanesi divan 1 tanesi koşma diğerleri kıt'a nazım şekli ile yazılmıştır.

Kıt'a Şeklinde:

Târîh-i Ğarîb Mescid

Hzret-i Mehammed Âgâ kim ol zât
Olmışken kırk biñ koluñ âgâsı

Bu ğarîb mescidi itdirip ta‘ mîr
Bulundı kendinde Hâkķiñ rızâsı

Yazıcı târîhiñ itdi iltimâs
Aña olsun bu maħlûķın dua‘ sı (26)

Divan Şeklinde:

Diger Târîh-i Köşk-i Balcıbaşı

Bu mâkâm-ı dil-gişâyı seyr idenler dir belî
Eylediñ ta‘ mîr raħmet saña el-ħâcı ‘ Alî
Şânisi yoķdur bunuñ âb u havâsı lâ-naẗîr
Gerçi devlet ehli çoķdur degmeniñ irmez eli

Hıfz ide yavuz nazardan bânîsin Mevlâ Hâdî
Dürr-i yektâ-veş şadefde bâĝ-ı dehriñ bir güli
Füzûn-ı ‘ ömrü devletle ‘ ıyş u ‘ işret eyleye
Ebr-i nîsân-veş dür ü gevher şaça dâ’im eli

Yazıcı hem de ziyâde söyledi târîhi
Kasr-ı gülşen serv-i bâlâ-i celî (28)

Lugaz: Herhangi bir nesnenin ya da varlığın özellikleri anlatılarak yazılan bilmece türüdür. Lugazlar kıt’a, kaside ve gazel nazım şekliyle yazılabilirler. Üslup bakımından “Nedir ol kim?” “Ol nedir kim?” veya “Bir acayip nesne gördüm” gibi kalıplaşmış ifadelerle başlar (Canım, 2016, s. 126). Eserde gazel nazım şeklinde yazılmış bir lugaz bulunmaktadır.

Lugaz-ı Kâmeriyye-i Balcıbaşı

Ol ne maħlûķ-ı ‘ acîbe vardur anıñ on başı
Ayaĝı otuz çokuzdur başup iz itmîş taşı (30/1)

Muammâ: Belirli kurallara uyarak bir varlığın ya da insanın adı çıkacak biçimde düzenlenmiş bilmedir. Eserde 11. cüzde 3 adet muammâ bulunmaktadır. Bu muammâlar gazel biçiminde yazılmıştır:

Mu‘ ammâ-ı Der-Gesî

Söyleyim bir çift kelâmı bil sen anı ey ahi
Altı yüz yitmiş ü üç yüz kırk dahi

Bir de yüz yitmiş ve üç yüz böylece virdim nizâm
Bu müşküli hâl iderseñ haqqa ki sensin sehî

Yazıcı eyler pesend gayrı seniñ ‘ irfanıñla
Ne siyâset eyler isen karşı durmaz bir dahi (34)

Gazel: Aşk, güzellik ve içki konularında belirli bir biçimde yazılmış şiirlere denir. Eserde 5 adet “Gazel” başlıklı şiir (122, 123, 127, 128, 130, 140 numaralı şiirler) bulunmaktadır. Bunun dışında 132, 135 ve 137 numaralı başlıksız şiirler ile 19 numaralı Güft-i Der-Gesî 141 numaralı “Güft-i Der- Nefes-i Basra ve 142 numaralı “Güft-i Der-Gesi” başlıklı şiirler de gazel biçiminde yazılmıştır.

Ġazel-i Ķahve

Ķahve Mevlâyı severseñ uğra bize bir şabâh
Gör bizim ibriķ ne hâlde ‘ ömri olmuşdur tebâh

Nohud kenger kaynamaqdan döndü tırşı küpüne
Yanına varılmaz oldu yüzi gözi simsiyâh (123/1-2)

2.2.3. Vezin

Yazıcı’nın eserinde 143 adet manzume bulunmaktadır. Bu şiirlerden 23 tanesi hece ölçüsü ile yazılmıştır. Geriye kalan 120 manzume aruz vezni ile yazılmıştır. Aruz ile yazılan manzumelerin 88 tanesi müfreddir.

Şair, aruz kalıplarını şiirine uygulama noktasında oldukça başarısızdır. Eserde aruz kusurları çok fazla görülmektedir. Bazı mısralar kalıba uygun şekilde yazılmamıştır.

Ölçülere göre şiir sayıları şöyledir:

Hece vezni

8’li Hece Ölçüsü:3

11’li Hece Ölçüsü: 16

15’li Hece Ölçüsü: 3

16'lı Hece Ölçüsü: 1

Aruz Kalıpları

Ahreb Bahri

Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilü fa'ül 1

Remel Bahri

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün 32

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün 31

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün 1

Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün 5

Hezec Bahri

Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün 40

Mefâ'ilün / fe'ülün / mefâ'ilün / fe'ülün 1

Müctes Bahri

Mefâ'ilün / fâ'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün 2

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilâtün 1

Belirlenemeyen: 9 (64, 66, 109, 129, 139, 143 numaralı şiirler)

2.2.4. Kafiye Ayak ve Redif Türleri

Kafiye

Mısra sonlarında en az iki sözcük arasındaki ses benzerliğine kafiye (uyak) denir. İki kelime arasındaki benzerliğin kafiye olabilmesi için bu kelimelerin manaca ve sesçe aynı olmaları iktiza eder (Dilçin, 2016, s. 59). Kafiye, benzer ses birimlerinin devamlı söylenmesine dayanan bir uyum unsuru olmasının yanında bir araya getirdiği unsurlar arasında mana olarak ilişkiyi mecburi kılan bir yapı malzemesi olarak karşımıza çıkar (Bekki, 2008, s. 55).

Yarım Kafiye: Tek ses benzerliğiyle oluşan kafiye çeşididir.

Müslimânlık kânde kaldı
Kim yitirdi ki o buldı
Görme misiñ şonu n'oldı
Çekildi bunca felâket (9/33)

Yukarıdaki dörtlükte ilk üç mısradaki yer alan “kaldı”, ”buldı” ve ”n'oldı” kelimelerindeki “l” harfi yarım kafiye harfidir.

Lisânı şakğ oldu cânâ kalem derdim yazmadan
Uşandım lahim kelb gibi boş şiyirdib gezmeden
Amân aç yolum gideyim kimse hâlim sizmeden
Hâzân irdi libâsıma geldi ‘uryânlık baña (8/14)

Yukarıdaki dörtlükte de “yaz-”, “gez-” ve “siz-” kelimelerindeki “z” sesi yarım kafiye harfidir.

Tam Kafiye: İki ses benzerliğinden oluşan kafiye çeşididir.

Birkaç yıl da böyle gitdi
Hudâ luğ u kerem itdi
Yaşım kırk ikiye yitdi
Muğim olmak vakti geldi (1/8)

Zengin Kafiye: Üç veya daha fazla harfin benzerliği ile yapılan kafiye çeşididir.

Dayanmadı ‘ Arab şehri birağup itdi firâr
Bi-ğamdi’ llâh selâmetle zabt idüp dutduk karâr
Didim gitdi ammâ bunda neler çekdim kim arar
Muğadderdür tâ ezel bu yahşi yamanlık baña (8/48)

Cinashlı Kafiye: Sesteş(eş sesli) kelimelerle yapılan kafiye çeşididir.

Virdi kaytanı didi gayrı sen git
Şehre gitdi bıçağıñı bulan it
Eger satmadın gelürse haber it
Varalım aña çalalım çayağı (24/8)

Tunç Kafiye: Ses benzerliğinin üç ya da daha fazla olduğu durumlarda sözcüklerden birinin, diğerinin içinde bulunduğu kafiye türüdür.

Bir yanını Şâd kuşatmış ağıp dolanıp gider
Üç yanı dağlar ve yollar kâribân mürûr ider
Dâmeni bağçelik cümle dürlü meyveler biter

Başka hâlet virir bu yeşilistânlık baña (8/35)

Bir zâlim teklif buyurur

Dutmaz ise birkaç urur

Başın eger bakar durur

Yiğitlerde yok şecâ'at (9/40)

Eserde bütün kafiye çeşitleri görülmekle beraber eserin genelinde daha çok zengin ve tam kafiye kullanmayı tercih etmiştir.

Ayak

Çoğunlukla ilk dörtlüğün ikinci mısrasında kullanılan ve bütün dörtlüklerin sonundaki mısraların tamamında aynen tekrarlanan ya da yarım, tam, zengin hatta cinaslı kafiyelerle meydana getirilen ve dörtlüklerin nüvesini teşkil eden kafiye denir. Genellikle kafiye + redif şeklinde mısranın herhangi bir yerinde görülen ayak, nadiren de olsa mısra sonunda redif olmadan sadece kafiye olarak da bulunabilir (Kaya, 2000, s.36).

Âşık tarzı edebiyatta bazen bir kelime ve ek bazen kelime grubu bazen de bütün bir mısra şeklindeki ayaklar, kafiye ile sağlanan âhenk yanında şiirde kompozisyon bütünlüğü sağlamaktadır(Günay, 1992, s. 182). Yazıcı da ayaklarla beraber şiirlerindeki kompozisyon bütünlüğünü sağlamıştır.

Ayaklar, kafiyelerin özelliklerine göre tek ayak ve döner ayak diye ikiye ayrılır. Kafiye derecelerinin zorluğuna göre ise geniş, dar ve kapanık ayak olarak üçe ayrılır (Kaya, 2000, s. 36). Yazıcı eserinde kafiye özelliklerine göre hanelerde değişim gösteren döner ayağı ve dörtlük sayısı çok olan şiirlerde kullanılan geniş ayağı kullanmıştır.

Yazıcı'nın özellikle destan türünde yazdığı şiirlerde kullandığı ayaklar için seçtiği kelimeler anlattığı konunun özeti niteliğindedir.

Kafiye+Redif Şeklinde Ayaklar: Şair, sosyal bozukluklardan ibret almak için nasihatnâme olarak destan şeklinde kaleme aldığı 7. manzumede, işi icabı gezdiği yerleri destan şeklinde dile getirdiği manzumede, 8. cüzde bulunan 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 24 numaralı manzumelerde, 10. cüzde bulunan Kayseri'deki şehir, kasaba ve köylerini hicvettiği 32. manzume ile esnafları hicvettiği 33. manzumede ayakları kafiye+ redif şeklinde kullanmıştır.

Şair aşağıdaki dörtlükte “-dür” redifi ile beraber ayakları şöyle kullanmıştır:

Yiter kıldıñ gönül zârî bu dünyâ saña da qalmaz
Tarîk-i âhîret dutmaq şimden sonra **zarâfetdür**
Karâr oldı dañı geçdi görölmedik ne şey qaldı
Dîn-i İslâm qadrini bil bu devlet ulu **devletdür** (7/1)

Yazıcı destan türünde nazma getirdiği 7. şiirde “zarâfetdür, devletdür, sâ’ âtdür, nemdür, cemâ’ atdür, hâletdür, naşîhatdür, ceñâletdür, itâ’ atdur, kıyâmetdür, gayretdür, töhmetdür, ‘alâmetdür, hikmetdür, qarâbetdür, sıkletdür, zerâfetdür, ‘adâletdür, kabâhatdur, sa’ âdetdür, beñâletdür, ‘adâvetdür, ibretdür, selâmetdür, şekâvetdür, râhmetdür” ayaklarını döner ayak şeklinde kullanmıştır. Kullanılan ayaklar Umay Günay’n belirttiği gibi şiirin kompozisyon bütünlüğünü de sağlamıştır. Şair “ibret”, “nasihat” ve “saâdet” gibi ayaklarla destanda anlatmak istediği mesajı vurgulamak istemiştir.

Yazıcı 8. şiirde “bana” redifi ile beraber ayakları aşağıdaki şekilde kullanmıştır:

‘Azım idüp ğurbet diyâra terk-i vañan eyledim
Ağla ey gözlerim ağla geldi **giryânlık baña**
Her n’itdim kendime itdim ben ağıyâra neyledim
Yapdılar her bir tarafından **beytü’l-ahzânlık baña** (8/1)

Destanın genelinde “giryânlık, beytü’l-ahzânlık, ħaristânlık, ormanlık, şadânlık, mihmânlık, hengâmlık, şehristânlık, kûristânlık, ħırâmânlık, Süleymanlık, mâristânlık, âsânlık, ħandanlık, ‘üryanlık, ılımanlık, seyrânlık, dostânlık, Boğdanlık, sindânlık, pinhânlık, Balkanlık, sultânlık, bayırîstânlık, cem’istanlık, kafirîstânlık, yâranlık, çistanlık, insânlık, pâsibânlık, ‘anberîstânlık, ‘Acemistanlık, Kürdistânlık, unvânlık, şepistânlık, yeşilistânlık, dağıstânlık, ğılmânlık, ğülistanlık, ‘irfanlık, naħlistânlık, derbânlık, ihsânlık, virânlık, müslümânlık, ceryânlık, ğümânlık, sekbânlık, yamanlık, ‘Arabîstânlık, çölistânlık Hindistanlık, merdânlık, sünbülüstânlık, peymânlık, düşmânlık, şeytânlık, ħurbânlık, sincânlık, ‘ahd ü peymânlık, ħatrânlık” ayakları şairin yaptığı seyahatleri özetlemiştir.

Şair 8. cüzde bulunan koşma şeklindeki türkülerde, ayakları ve redifleri şöyle kullanmıştır:

“Cân, ‘ummân, ħan” ayakları ile beraber “-a geçiyor” redifini,

Erer gice gündüz vaşlıña irmez
Ĥayli zamân geçdi didârîñ görmez
Gözlerimiñ yaşı sil oldı diñmez
Ĥarışdı baħre ‘ummâna geçiyor (11/1)

“Âvâz, vaz, söz, yaz, servi-nâz, az” ayakları ile beraber “geldi” redifini,

Başlayayım bülbül gibi figâna
Cânımıñ sem‘ ine bir **âvâz** geldi
Bilmem ne hâl oldı saña zamâne
Dostlarımız bizden cümle **vaz** geldi (12/1)

“N’eder, nazar, sizer, çizer, gezer, hâzer” ayakları “-ım” redifini,

Bilmem bu ne hâldür geldi başıma
Leyl ü nehâr yâd illerde **n’ederim**
Seniñ hasretiñi çeken sağlamaz
Yollarıñda kaldı sifil **nazarım** (13/1)

“Yârân, süren, eren, gören, olan, gelen” ayakları ile beraber “-lerimiz” redifini,

Dün ü gün âh itmek baña mı geldi
Añar mı ola bizi **yârânlarımız**
Dört tarâfi bakçeleriñ bâğlarıñ
Boğadisiñ zevkin **sürenlerimiz** (15/1)

“Bil-, sal-, çal-, bil-, kal-, bul-” ayakları ile beraber “-an sen misin” redifini,

Bir su ‘âlim vardur ey mâh-ı tâbım
‘Âşıkıñ kıdrini bilen sen misin
Tükendi kalmadı ‘aynımda hâbım
Beni ferdâlara **şalan sen misin** (16/1)

“Bayrâm, zindân, külhân, handân, ‘uryân, kırbân” ayakları ile beraber
“eyledik” redifini,

Mübârek cum‘ a gün ‘îd-i edhâda
Yâs u mâtem ile bayrâm eyledik
Bağlandı yolımız mekş olup kaldık
Arzırûm kal‘ asın **zindân** eyledik (17/1)

“Ġam, nem, ġonca-fem, nem, gitsem, kem” ayakları ile beraber “olur redifini,

Ġam şehâbı çöküp derdim yiñiler
Dalğalanup ġam üstine **ġam olur**
Ra‘ d u berķâsâ derûnım iñiler
Bârân döker gözlerimden **nem olur** (20/1)

“Dağ, ırmağ, ağ, çırâğ” ayakları ile beraber “gibidür” redifini kullanmıştır.

Vücûdım bu fânî dünyâyâ beñzer
Serim andan boranlı **dağ gibidür**
Derûnım dalğası deryâyâ beñzer
Dîdelerim yaşı **ırmağ gibidür** (21/1)

24. manzumede ise “uşak, aşak, bıçak, kuşak, qarogul, uşak, kıcağ, saçağ, taşığ,
bayağ, kıpağ” ayakları ile birlikte “-ı” redifini kullanmıştır.

Diñle cânım sen bir hikâyet
Pırşenbe gün azâd itdim **uşağı**

Evvelce var degildür bu şikâyet
İrken kalkup gitdim şehre aşığı

(24/1)

Şair 10. cüzdeki 32. manzumede “ibkâ, ola, arka, şahrâ, ova, miqrâ, kirâs, hannâs, a^llâ, süknâ, halâs, kaya, ğinâ, şemmâ, yayla, pâs, ara, qadir-şinâs, bula, sıtmâ, yuva, ‘anqâ, kıştâs, imlâ, ednâ” ayakları ile beraber “-ı” redifini kullanmıştır.

Yazıcı 33. manzumede yine bir önceki destanda kullandığı aynı redifle beraber “bir, gir, bular, mâr, olur, qar, diyâr. câr, pîr, câr, âr, şâr, nâr, diyâr, bâr, var, bâr ” ayaklarını kullanmıştır.

Redif Olmadan Sadece Kafiye Şeklinde Olan Ayaklar: Şair sosyal bozuklukları anlatan taşlamalarda ve destan türünde kaleme aldığı 8. manzumede sadece kafiye şeklinde ayak da kullanmıştır.

Elâ ey ehl-i zamâne
Nedür sizde bu rezâlet
Şüphemiz var mı imâna
İtmek İslâma ihânet

(9/1)

Şiirin tamamında “rezâlet, ihânet, kıyâmet, halâvet, cesâret, mülk-i melâket, kıyâfet, şekavet, şehadet, hasârat, içâ^{at}, metânet, feţâret, tilavet, kemâlat, cerâ^{et}, mehâbet, liyâkat, sâ^{at}, ‘adâvet, dalâlet, ziyâfet, letâfet, ticaret, şefâ^{at}, işaret, kedâret, zerâfet, nezâret, nedâmet, necâset, kesâret, felâket, icâzet, emânet, selâmet, şadâkat, kabâhat, ferâgat, şecâ^{at}, ‘alâmet, şemâtet, şiyânet, sirâyet, himâyet, şadâret, ‘âdet, betâlet, ziyâret, sefâhet, ‘ibâdet, cemâ^{at}, kesâlet, talâkat, rekâket, şetâret, melâlet, hacâmat, hamâkat, firâset, hilâfet, ricâlet, ibâret, nezâket, cemadet, şalâbet, ‘ağâret, delâlet, tamâmet, harâret, sa^{at}, rihâlet, merâmet, kemâlât, risâlet, diyânet, beşâret, rivâyet, şen^{âmet}, belâgat, hikâyet, şikâyet, zelâlet” ayakları redif olmadan sadece kafiye şeklinde kullanılmıştır.

Redif Türleri

Kafiye sözcüğünün revî harfinden sonra gelen harf, ek, takı ve sözcüklere redif denir. Redifin çeşitleri vardır (Dilçin, 2016, s. 68). Eserde kullanılan redifler şöyledir:

Ek Redif: Ek redifler çeşitli şekillerde gelmektedir. Eserde daha çok haber kipi ve ismin halleri şeklinde kullanılmıştır.

Emir İmâm egri tarîke gitdi
‘Ömrinde bir pâre bâzârlık itdi
‘Âkıbeti’l-emir anı da yutdu
Gülmesin dünyâda oldukça diri (33/11)

Kelime Redif: Uyaklı harf veya harflerden sonra ek olmadan gelen kelimelerle yapılan rediftir.

‘Âlime gelsiñ er ise
Bâg-ı cennet ister ise
Nirde bir mülhid var ise
İderler anı ziyâret (9/49)

Ek ve Kelime Grubu Halinde Redif: Redifler bazen kafiye den sonra gelen bir ek ile kelime veya birkaç kelime ile yapılabilir.

Sen mustakîme gitseñ ne
Hâbli’l-metîni tutsañ ne
Hâtırı şöyle atsañ ne
İdüp Mevlâya itâ‘ at (9/10)

Çavm-i Lûtı geçdi bunlar
Çatı hâdden aşdı bunlar
Fesâd bâbın açdı bunlar
İşleri cümle betâlet (9/48)

Kelime Grubu Şeklinde Redif: Ek olmaksızın kelime grubu şeklinde de bulunan rediflerdir.

Yañıldım ‘avratıñ uydum sözine
Amân luğf it getir eliñ öpeyim
Cânım çurbân olsun kişi kızına
Amân halâş getir eliñ öpeyim (23/1)

2.2.5. Edebî Sanatlar

İfadeye zenginlik katmnaç, anlatımı güçlendirmek gibi amaçlarla kullanılan ifadelere edebi sanat denir. Yazıcı eserinde telmih, teşbih, tecrid başta olmak üzere birçok edebi sanata yer vermiştir.

Cinâs: Söylenişleri ve yazılışları aynı fakat anlamları farklı olan iki sözcüğün mısra sonlarında kullanılması ile oluşan söz sanatıdır.

Virdi çaytanı didi çayrı sen git

Şehre gitdi bıçağını bulan it
Eger satmadın gelürse haber it
Varalım aña çalalım çayağı (24/8)

İktibas: Anlamı kuvvetlendirmek için âyet, hadis ya da bunlardan bölümler almaya denir. Aşağıdaki beyitte hûruf-ı mukattâ olan “hâ mîm” (Casiye 45/1) iktibas edilmiştir.

Muhammed *hâ mîm* okurdu gerçi gâyet zîrek idi
İkâmet ta‘ lîm iderdi daği okır idi ezân (2/15)

Aşağıdaki beyitte “*Dünya öküzle balığın üstündedir*” hadis-i şerifinden iktibas yapılmıştır.

Yazıcı tahte’s-serâda olan mâhî ve gâvâsâ⁴
Haml olunmuş saña miñnet taħammül it geçer devrân (71)

İstifham: Cevabı bilinen bir konuyu soru şeklinde söylemeye istifham sanatı denir. Bu sorulan soru dikkat çekmek için kullanılır:

Behey zâlim hiç ölmek **mi**
Dîvânu’llâha gelmek **mi**
Su’âl var kabri bilmek **mi**
Nedir sende bu cesâret (9/4)

Nidâ: Şairin duygulanmasına sebep olan o durumları ve varlıkları düşünüp “ey, hey” gibi ünlemlerle onlara seslenmesidir.

Şu göklerde uçan kuşlar daği yirde gezen insân
Muhammedim gördüñüz mi haber viriñ baña ey cân (2/32)

İlâhî sen hidâyet kıl bilüp cürmüm saña geldim
Haţâ’en bilmezlik ile zünûb-ı bahre ğark oldum
İsti’ânet ile baña ‘aceb mât evinde kaldım
Uyup emmâre-i nefse zâyî‘ oldı bunca evkât (5/2)

Tarih Düşürme: Arap harflerinin her birine sayısal bir değer vererek felaket, deprem, ölüm gibi çeşitli olayların vuku bulduğu zamanı belirtmek için ebced hesabı ile yapılan tarih belirtme sanatına, tarih düşürme denir (Artun, 2019, s. 86).

⁴ bkz. Hâkim, Müstedrek, Beyrut, 1411/1990, 4/636; el-Munzirî, et-Terğib ve’t-Terhib, Beyrut, 1417, 4/257.

Tarihler lafzen, manen ve hem lafzen hem de manen olmak üzere üç şekilde düşülür. Bu üç şekilde söylenen tarihlerden lafzen tarih düşürme dışındaki ikisi ebced hesabı ile söylenir (Karabey, 2015, s. 14).

Âşık edebiyatında şairler genellikle şiir içinde lafzen tarih söylemeyi tercih etmişlerdir. Fakat 17. yüzyıldan sonra divan edebiyatının etkisi ile beraber divan şairlerinin kullandığı ebcedle tarih düşürme geleneği zamanla âşık edebiyatı şairleri tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Âşık Ömer, Gevherî gibi şairler ebcedle de tarih düşürmüşlerdir (Artun, 2019, s.22).

Yazıcı Murtażâ da hem lafzen hem de manen tarih düşürmüştür. Şair eserinin 10. cüz'ünü tarih düşürme için ayırmıştır. Bunun yanında kendi doğum tarihi, çocuğunun doğumu ve ölümü gibi olayların tarihini metnin muhtelif yerlerinde lafzen bildirmiştir.

Lafzen Düşülen Tarihler: Şair eserinde doğum tarihini bir dörtlükte H.1084 /M.1673 olarak vermiştir:

Hicretiñ biñ seksen dördi velâdet târihi oldı
Zevâli var her eşyâniñ nazâr kıl günilen aya (141/6)

Şair çocuğunun doğum tarihini H.1123/M.1720 olarak eserde belirtmiştir:

Velâdet târihi burc-ı şerefinden çün tulû' itdi
Yigirmi üçüncü yılda gün gibi oldu nümâyân (2/11)

Şair çocuğunun ölüm tarihini bildirmek için elli dokuzuncu beytin ikinci mısrasının yanına ortaya çıkmak, vaki olmak anlamına gelen mess ifadesi ile tarih düşmüştür. Şair oğlunun Kurban Bayramı'nda öldüğünü belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında oğlunun Miladi 23 Eylül 1731 yılında öldüğü anlaşılmaktadır:

Yazıcı gözleriñ nûrı Muhammed fevtine târih (2/59)
Âh Muhammed beni aldıñ görmez oldum seni bir ân mess 1133

İd-i ađhâ buña dirler otuz üçüncü sâldur bu
Çün mübârek bayram irdi ben seni eyledim kırbân (2/9)

Yazıcı 36 (H.1120/M.1708) yaşına geldiğini, sekiz senedir gurbette olduğunu ve ömrünün heba olduğunu aşağıdaki beyitte dile getirmiştir.

İdüp terk-i diyâr için sene irdi şemâniye
Sittetün hem şelâsine irişiği ' ömrüm ifnâya (141/5)

Şairin ölümün kendisine yaklaştığını belirttiği dörtlükte yaşının "hamsine" yani elliye ulaştığını bildirmektedir (H.1134/M.1721):

Sinnin çün irdi hamsîne yakın ƣaldı ƣonağım hem
Gün ƣolanmağ ƣarîb oldı ben kime olayım mihmân (2/41)

Şair 53 yaşına geldiğini lafzen dile getirmiştir (H.1137/M.1724):

Sinni elli üçe yitdi
Gel gör imdi gine n'itdi
‘ Aceb uşlanmadı gitdi
Çekildi bunca şe'âmet (9/81)

Şair, Osman ibni Genç Hüseyin Ağa diye kim olduğunu belirleyemediğimiz birinin doğum tarihini hezar (1000), sad (100), çil (40), çâr (4) sayılarını vererek Şevval 1144 olarak bildirmiştir. Bu tarih Miladi Mart 1732 tarihine karşılık gelmektedir.

Hezâr şad çil çâr olunca
Mübârek sâ' at gelince
Şehr-i şevvâlde bir gönca
Açıldı çıƣdı meydâna (25/2)

Yazıcı, II. Mustafa'nın sadrazamı Rami Mehmet Paşa'nın sadrazam olduğu tarihi “ramazanın guresinde” ifadesiyle belirtmiştir. “Gurre” ayın ilk günü anlamına gelmektedir. Kaynaklarda Rami Mehmet Paşa'nın H.1114/M.1703 yılında Ramazan ayının altıncı günü sadrazam olduğu bildirilmektedir (Ahışalı, 2007, s. 450). Fakat şair bunu birinci gün olarak dile getirmiştir.

Ramazânın guresinde didi Yazıcı târihin
Emr-i Hağ ile o günde gelüp remlinde nâmı (31/5)

Manen Verilen Tarihler: Yazıcı'nın ebced hesabı ile tarih düştüğü şiirlerden ilki “Tarih-i Garîb Mescid” başlıklı şiirdir. Bu şiirde Yazıcı “Mehmed Ağa” diye bir zatın garip bir mescidi tamir ettirdiği tarihi düşmüştür.

Mehmet Ağa Lale Devri'nin ünlü mimarbaşısıdır. Kayseri'nin Gesi beldesine bağlı Nize Mahallesi'nde doğmuştur. Mimarbaşının Kayseri'de tespit edilen eserleri vardır. Mehmet Ağa yıkık vaziyette olan Nize köyü camisini tamir ettirmiştir (Topçu, 2012, s. 59). Verilen bu tarihin, bu caminin tamir tarihi olduğunu düşünmekteyiz.

Yazıcı târihin ayıtdı iltimâs
Aña olsun bu mağlûğın dua' sı (26/3)

H1133/M.1721 اكا اولسون بو مخلوقين دعسى

Şair “ Tarih-i Köşk-i Balcıbaşı” başlıklı şiirde bir köşkün tamir tarihini düşmüştür. Bu isimde bir köşkle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Fakat şiirde ismi geçen Gesili olduğu düşündüğümüz Balcıbaşı Ali hakkında Ahkâm Defteri'nde vefat ettiği 1735 yılına ait şöyle bir bilgi vardır:

Balcıbaşı ölünce çocuklarının yaşları küçük olduğu için vâsi tayin edilmiştir. Vâsi tayin edilenler onların elinden kalan 16 kese nakit akçeyi yani yaklaşık 8000 kuruşu almışlardır. Bunun sonucu eşi ve çocukları onları mahkemeye vermiştir (Aygün, 2018, s. 254).

Bu kısrın **Yazıcı** yig geldi târîhi
Serv-i kıadd-i bâlâ-nişin fevka^c l-^c ulâ (27/5)
سرو قد بالا نشین فوقالعالا H.1122/M.1710

“Diğer Târîh-i Köşk-i Balcıbaşı” başlıklı şiirinde şair yine Balcıbaşı Köşkü ile ikinci bir tamir tarihi düşülmüştür. Bir önceki şiirde “yig” geldiğini söyleyen şair, bu tarihi “ziyâde” olarak tekrar düşmüştür.

Yazıcı hem de ziyâde söyledi târîhini
Kısr-ı gülşen serv-i bâlâ-i celî (28/3)
قصر گلشن سرو بالاء جلی H.1134/1722

“Târîh Selsebil-i Balcıbaşı” başlıklı tek beyitten oluşan kıtada ise şair “Balcıbaşı Çeşmesi” için tarih düşmüştür. Kayseri’de “Balcıbaşı” namıyla anılan şu an bir sebil bulunmamaktadır. Fakat şair, Balcıbaşı Ali’nin 1735’te ölümü nedeniyle yapılmış bir sebil için tarih düşmüş olabilir.

Yazıcı yig düşdi târîh cümleden
Buña bir şân virdi ‘ayn-i selsebil (29)
بوکه بر شان ویردی عینی سلسبیل H.1148/M.1735

Tenâsüp: Aralarında ilgi bulunan en az iki sözcüğü, terimi ya da deyimi bir dize ya da beyit içinde sıralama amacı gütmeyen rastgele kullanmaktır. Eserde bu sanat oldukça fazla kullanılmıştır.

Yazıcı deryâya düşsen o **mâhîler** ki var anda
Çıkarlar cümle kıraya mevte râzî olurlar hep (115)

Yazıcı bir **nihâl** idi şimdi köhne **dıraht** oldu
Berg bile virmeden kıaldı muhâlif **rüzgâr** gözler (78)

Teşbih: Sözü daha etkili bir duruma getirmek için aralarında türlü yönden ilgi bulunan iki şeyden benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı üstün olana benzettir. Yazıcı eserinde Farsça benzerlik eki olan “-veş”i de sıklıkla kullanmıştır.

Aşağıdaki beyitte şair, fakirliği Nemrut’un ateşine, dostunu ise Hızır’a benzetmiştir.

Âteş-i fakr nâr-ı Nemrud-veş kesüp dört yanımı

Hızır-veş cârıma irüp gülüstân itdiñ halîlim (19/5)

Aşağıdaki beyitte ise dünya gözyaşına benzetilmiştir.

Gözlerimiñ yaşı gibi gözümde çıkdı bu dünyâ
Baña sensiz harâm olsun bunuñ içinde şalınmağ (3/33)

Aşağıdaki beyitte ise şair kendini güneşe benzetiyor. İnsanlar onun güneş olsa bile onu görmeyeceklerini söylüyor:

Bir hizmetde kuşûr itseñ biñen eylerler ferâmûş
Yazıcı şem‘ a-veş dâ‘im ziyâ verseñ de görmezler (38)

Tevriye: İki ya da ikiden artık anlamı olan bir sözcüğün bir dize ya da beyit içinde yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetmektir.

Yazıcıyı gûyâ **Mecnûn** yirine komuş bu halk
Ya maymûndur bir ip dağıp anı oynatmağ isterler (67)

Şair burada Mecnun’a telmihte bulunurken bunun yanında deli anlamını kastederek tevriye yapmıştır.

Tezad: İki düşünce, duygu veya hayal arasındaki zıt durumları beraber söylemeye denir. Birbirine zıt durumları göstermek de tezad sanatına girer.

Kimi a‘lâ kimi **ednâ** kimi şâlih kimi tâlih
Nazar kııl sen şu dünyâya cümle **iniş yokuş** alçağ (3/43)

Zengin olursañ yazarlar
Zügürd olursañ bozarlar
İhtiyâr iseñ bizerler
Şıket olursiñ bi-gâyet (9/56)

Tecrid: Şairin kendisini ayrı bir şahıs gibi düşünerek kendine hitâp etmesidir. Yazıcı eserinde özellikle müfredlerde bu sanatı çok kullanmıştır.

Yazıcı fikr eyledi çok halışen dost nerde yok
Şûretâ her yerde çok bir işiñ düşse berde yok (39)

Derd ü miñnet çekmede Ferhâdı geçdiñ **Yazıcı**
Ol ‘aşırda olan miñnet bu ‘aşriñ zevki imiş (41)

İrsâl-ı Mesel/İrâd-ı Mesel: Bir şiirde düşünceyi pekiştirmek amacıyla söylenen atasözü veya bu özelliği taşıyan bir sözün kullanılmasıdır.

Od düşdüğü yiri yakar kimse bilmez hâlimizden
Yavrısın yavı kılanlara derdimiz olalım ortağ (3/30)

Gidenler bir daği gelmez gedikleri gayrı dolmaz
Bu da bir çarb-ı meşeldür **dolar mı dökülen çanak** (3/36)

İsti'âre: Bir sözcüğün kendi anlamının dışında aralarında farklı yönlerde benzerlik ilişkisi olan başka bir sözün yerine kullanılmasıdır. Aşağıdaki beyitte şair gözlerinden akan yaşları kana, gözünü de Kızılırmak'a benzetiyor.

Yitirdim yavrımı elden çıkardım ey dirîgâ ben
Çan akar bu gözlerimden şanaşın bir Kızılıрмаğ (3/6)

Tecahü'l-i Ârif: Bilinen bir gerçeği, bir noktaya dayanarak bilmiyormuş gibi söylemektir. Şair bildiğini bilmezlikten gelip dolaylı yollardan anlatır. Yazıcı aşağıdaki beyitte insanların kendini görmezlikten geldiklerini biliyor ama bunu bilmezlikten geliyor.

Vücûduñ cism-i latîf mi 'ilm-i simyâ mı bilüñ
Seni görmez gözlere çekdiñ mi yoħsa perde sen (132/2)

Teşhis: İnsana ait bir özelliğin insan dışındaki bir varlığa verilmesi ile oluşan söz sanatıdır. Şair aşağıdaki beyitte feleğin efsun okuduğunu söyleyerek ona insana ait bir özellik yüklemiştir.

Felek bir efsûn okuyup üfürmüş halkıñ gözine
Añınçün nef in maħalli seni **Yazıcı** görmezler (48)

Mübalâğa: Sözün etkileyciliğini arttırmak amacıyla bir şeyi olduğundan çok ya da az göstermektir. Aşağıdaki beyitte şair figanının göklere çıktığını söylemek suretiyle mübalâğa yapmıştır:

Figânım göklere çıkdı baña raħm itdi melekler
Kûs gibi gürler derûnım veyâħud ikreşür arşlan (2/45)

Aşağıdaki beyitte ise şair "âh" edişinin içini ve dışını yaktığını söylemek suretiyle mübalâğa yapmıştır:

Âh idüp yavrım didükçe içim taşım olur âteş
Çulağım çekilür gider hem beni dutar uğunmağ (3/51)

Tekrîr: Sözün etkisini arttırmak amacıyla sözcük ya da söz öbeklerini arka arkaya tekrar etmektir.

Kimi müfsid **kimi** mülhid **kimi** müşrik **kimi** zındık
Kimi nemmâm **kimi** gammâz **kimi** canbâz **kimi** ‘allâk (3/45)

Telmih: Geçmişte bilinen bir olayı, kişiyi ya da inancı anımsatmaktır. Yazıcı aşağıdaki dörtlükte Hz. Yakûb’un Hz. Yusuf’u kaybettikten sonra kapandığı kulübeye telmihte bulunmuştur:

N’ola bir gün bezm-i gam-hâneye teşrîf eylesen
Sevdâ ibrikiniñ içinde taķır taķır kaynasañ
Keyfimiz itmâm idüp meclisde ma‘nâ söyleseñ
Beytü’l-aħzân erleriyle hem-şoħbet olsañ ne var (133/1)

Aşağıdaki beyitte ise güçlü İnan hükümdarlarına telmihte bulunarak dünyanın geçiciliğini anlatılmıştır:

Ķanı **Cemşîd** Ķanı **Dârâ** daħi **Dahħâk-ı Cem** n’oldı
Bu dünyâya gelen gider elbette öliser doĶan (2/50)

Yazıcı, aşağıdaki beyitte Tevrat’ta Hz İbrahim’in kurban ettiği oğlu olarak gösterilen Hz. İshak’a telmihte bulunmuştur:

‘İd-i eđhâ günlerinde fidâ itdim emrolundıñ
Bir rivâyet âħer üzre nitekim **Ĥazret-i İshâk** (3/9)

Muammâ: Belirli kurallara uyarak düzenlenmiş bir şeyi gizli olarak anlatma sanatıdır. Eserde üç tane muammâ vardır. Fakat bunlarda belirtilen sayılara herhangi bir anlam verilemedi.

2.3. ESERİN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.3.1. Şahıslar

2.3.1.1. Peygamberler

Âşıklar da diğer şairler gibi peygamberleri eserlerinde anmışlar, bir olaya binâen onlara telmihte bulunmuşlardır. Yazıcı da eserinde peygamberlerden bahsetmiştir.

Yazıcı eserinde Peygamberimizi (a.s) sıfatlarıyla iki yerde anmıştır:

Her aħvâlini insânın kitâp içre beyân itdi
Ĥaber virdi **Resûlu’İlâh** bize farz oldı inanmak (3/52)

Dîn-i İslâm zuhûr itdi
Ümmetine teblîĶ itdi

Fahr-i ‘Âlem daği gitdi
Hâtm olup anda risâlet (9/77)

Şairin eserinde ismini andığı diğer bir peygamber Hz. Âdem’dir. Yazıcı Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın ismine bir beyitte yer vermiştir:

Ki evvel geldi dünyâya beşerden hâzret-i **Âdem**
Daği **Havvâ** halk olundı ikisi var idi ancak (3/41)

Yazıcı’nın eserinde yer verdiği peygamberlerden biri de Hz Yakup’tur. Şair Hz Yakup’un ismini kullanmasa da “beytü’l-ağzân” tabiriyle ona telmihte bulunmuştur.

N’ola bir gün bezm-i ğam-hâneye teşrîf eylesen
Sevdâ ibrikiniñ içinde taķır taķır kaynasañ
Keyfimiz itmâm idüp meclisde ma’ nâ söyleseñ
Beytü’l-ağzân erleriyle hem-şoĥbet olsañ ne var (133/1)

Yazıcı Murtazâ’nın ismini zikrettiği peygamberlerden diğeri Hz. Süleyman’dır. Şair, aşağıdaki müfredde Hz. Süleyman’ı karınca ile beraber anmaktadır.

Sî-murğ-ı ‘ ankâyı gözler şimdiki halkın gözü
Yazıcı mûr-ı **Süleymân** anıncün anı görmezler (89)

Müellif aşağıdaki beyitte Kur’an’da isimi geçen, peygamber ya da veli bir zat olan Hz. Hızır’ı ve Hz. İbrahim’i ateşe atan Nemrud’u ismen zikretmiş, “halil” kelimesi ile Hz. İbrahim’e gönderme yapmıştır.

Âteş-i fakr nâr-ı Nemrud-veş kesüp dört yanımı
Hızır-veş cârıma irüp gülüstân itdiñ hâlilim

Şair, Erciyes Dağı’nda bulunan karın kadîmliğini anlatırken insanların ikinci atası olan Hz. Nuh’a telmihte bulunmuştur.

Mezkûr dağın karı nihâyet bulmaz
Nûhdan beri durur hiç eksik olmaz
Ne kadar vaşf itsem görmeyen bilmez
Eñsesine düşmiş Devel’ Ovası (32/4)

Şair, oğlunun veba nedeniyle H.1133/M.1720-1721 tarihinde Kurban Bayramı’nda ölmesini, Hz. İbrahim’in oğlunu kurban etmesine benzetmiştir. Fakat şair bu benzetmede bilinenin aksine Hz İsmail yerine, Tevrat’ta ve muhtelif kaynaklarda anılan İshâk ismini kullanmıştır (Harman, 2003, s. 519).

‘İd-i eđhâ günlerinde fidâ itdim emr olundıñ
Bir rivâyet âĥer üzre nitekim hâzret-i **İshâk** (3/9)

Yazıcı eserinde Filistin çevresinde yaşadığı düşünölen, Hz. İsa’dan sonra gelip Hz. İsa’nın şeriâtı ile insanları Allah’ın dinine çağırın, Musul kralı Dadiyan tarafından

demir taraklarla doğranıp şehit edilen, Hristiyanların St.Georges diye bildikleri Hz. Cercis'e eserinde telmihte bulunmuştur.⁵

Gerçi çekdi **Yazıcı** birkaç muşibet gam değil
Hazreti **Cercis** gibi erre ile toğranmadı (61)

2.3.1.2. Sahabeler

Yazıcı, Peygamberimizin (a.s) ehl-i beytine dâhil ettiği meşhur sahabe olan Selman-ı Farisî'yi eserinde zikretmiştir Medine'nin 450 km uzağında bulunan Medayin (Median) şehrinde bir türbesinin bulunduğunu söylemektedir.

Bundan öte Medâyin şehri konak oldu bize
Hzret-i Selmân-ı Pâk türbesi görindi göze
Durur hâlâ **Ṭâk-ı Kistrâ** şakş bir yüzden bir yüze
Serây-ı Nûşîrevânîñ 'azîm vîrânlık baña (7/43)

Şair, Peygamberimizi (a.s) Mekke'den Medine'ye hicreti esnasında evinde 6 ay müddetçe evinde misafir eden, Emeviler döneminde yapılan İstanbul kuşatması esnasında şehit olan ve surlara yakın bir yere defnedilen Eyyûb el-Ensârî'ye telmihte bulunmuştur.(Algül, 1994, s.123-125) Onu, Peygamberimizin (a.s) İstanbul'daki alemdarı olarak nitelendirmiştir:

Anlar da bulunır nâzik çiçekler
Dost dosta gönderür ber-güzâr ancak
Eyyûb-i Enşârî kal' adan taşra
Muqaddem Resûle 'alemdâr ancak (10/34)

2.3.1.3. Melekler

Yazıcı, eserinde dört büyük melekten olan Azrail ve İsrâfil ile insanları koruyan meleklerden şiirlerinde bahsetmiştir.

Sağ olanlar nevbet şavma kaçdında
Ḳabza-i rûḥ 'Azrâ'iliñ destinde
Büyük bâğ başında yollar üstinde
İvriz sende yatur olanlarımız (15/4)

Cümle mevtâ arzû idermiş ki n'olaydı bugün
İzin olsa **ḥazret-i İsrâfil** çaldı idi sûr (4/17)

Her vücûdda bunca a'zâ ḥalk idüp itdiñ mükemmel

⁵ bkz. Tarih-i Taberî, 2/186

Şükrine kâdir olmadık saña iderüz tevekkel
Yazıcı bir kuluñ ednâ melekler kuluñ müvekkel
Sağda solda öñde artıda def ider bunca beliyyât (5/5)

2.3.1.4. Dönemin Önemli Şahısları

II. Mustafa (v.1703): 22. Osmanlı Sultanı. Lakabı “Gazi”dir. Yazıcı da şiirinde II. Mustafa’yı “Gazi” lakabı ile beraber anmıştır.

Gâzî Sultân Mustafamîñ ‘adl u dâdına sebeb
Felek hamlını vaż’ itdi irişdi mehdî-i şâni (32/4)

Rami Mehmed Paşa (v.1706): II. Mustafa’nın sadrazamlarından biridir. Yazıcı, Rami Mehmet Paşa’nın sadrazam olduğu güne tarih düşmüştür (Ahışhalı, 2007, s.450).

Ramazânîñ guresinde didi Yazıcı târihin
Emr-i Hâk ile o günde gelüp remlinde nâmı (32/5)

2.3.1.5. Dinî ve Tasavvufî Şahıslar

Yazıcı gezip gördüğü yerlerdeki dinî ve tasavvufî kişileri eserinde dile getirmiştir:

İmam Muhammed Bakır, İmam Musa Kâzım ve Abdulkadir Geylânî: İmam Muhammed Bakır ve İmam Musa Kazım İsnâaşeriyye’nin 5.ve 6. imamlarıdır. (Kiraz, 2017, s. 193) Abdulkadir Geylânî ise Kâdiriyye tarikatının kurucusu, meşhur mutasavvıftır (Uludağ, 1988, s. 234).

Mezhebimiz şâhibin itdik ziyâret çok şükür
Hem **İmâm Mûsâ Kâzım** dañi **Muhammed Bâkır**
Hzret-i Şeyh ‘Abdulkâdir Gilânî medhin oğur
Şakıram bülbül gibi budur gülistânlık baña (8/38)

Şehâbeddin Sühreverdî, Ma’rûf-i Kerhî ve Behlül Dâna: Şehâbeddin Sühreverdî, Sühreverdiyye tarikatının kurucusu, müfessir ve muhaddis bir zattır (Yılmaz, 2010, s.40). Ma’rûf-i Kerhî ise tanınmış Iraklı bir mutasavvıftır (Öngören, 2003, s. 67). Behlül Dâna da Halife Hârûnürreşîd döneminde yaşamış zahidliği ile tanınmış bir kişidir (Uludağ, 1992, s. 352).

Pîrim **Şeyh Ma’rûf-i Kerhî** merkadı hem anda var
Dañi hem **Pehlül Dâna** söylenen dâr u diyâr
Hzret-i Şeyh **Şehâbeddin** veliyu’llâh hem-civâr

Hâklerine yüzüm sürdüm geldi ‘ irfânlık baña (8/39)

Hacı Bektaş-ı Velî: Bektaşilik tarikatının kurucusu Türkmen şeyhi (Ocak, 1996, s.455).

Şarı Begin oğlu kalpdür ziyâde
Deli gönül hiç bulunmaz dünyâda
İki pâre nedür hey Kâdızâde
Pîrim **Hâcı Bektâş Velîniñ** cârı (33/9)

Mevlana: Mevleviyye tarikatının piri ünlü mutasavvıf. Konya’da medfundur. Eski metinlerde “Moñla Hünkâr” ismi ile anılmaktadır.

Çaramândan Seydişehir vü Begşehrin söyleyen
Yalavaciñ Çar’ ağaciñ şimdi medħin eylesen
Çonyayı ben ‘ âlî gördüm yig tutarım cümleden
Monlâ Hünkâr virdi anda ‘ ahd ü peymânlık baña (8/60)

Kadızâde: Kadızâde Mehmed Efendi ve onun takipçileri, Hz. Peygamber döneminden sonra ortaya çıkan birtakım âdet ve uygulamaları bid’at olarak nitelemiş ve şiddetle reddetmiştir. Mehmed Efendi ile dönemin tanınmış Halvetî şeyhlerinden Abdülmecid Sivâsî arasında önce fikrî seviyede başlayan tartışmalar, sosyal ve dinî hayat yanında devletin ana kurumlarını da etkisi altına alacak gelişmelere zemin hazırlamıştır.(Çavuşoğlu, 2001, s.101-102)

Şarı Begin oğlu kalpdür ziyâde
Deli gönül hiç bulunmaz dünyâda
İki pâre nedür hey **Kâdızâde**
Pîrim Hâcı Bektâş Velîniñ cârı (33/9)

2.3.1.6. Mitolojik ve Efsanevî Şahıslar

Mitolojik Şahıslar: Yazıcı tarihî ve efsanevî kişileri eserinde zikretmiştir. Özellikle Firdevsî’nin Şehname’sinde geçen İran mitolojisi kahramanları “Dâra, Dahhâk, Cem, Nuşirevân, Cemşîd, Kistrâ ve Rüstem-i Zâl”a dünyanın geçiciliğini ve aldaticılığını anlatmak için telmihte bulunmuştur.

Çanı **Cemşîd** çanı **Dârâ** daħî **Dahhâk** u **Cem** n’oldı
Bu dünyâya gelen gider elbette ölişer doğan (2/50)

Saltanat tâcin giyenler kimi **Dârâ** kimi **Cem**dür
İşde geldim gider oldum gülmedim gözlerim nemdür
Bu anadan gidenlerden murâd alup giden kimdür
Var ise evkât-ı ħamse ħâzır olan cemâ’ atdür (7/3)
Bundan öte Medâyin şehri çonak oldı bize

Hazret-i Selmân-ı Pâk türbesi görindi göze
Durur hâlâ Tağ-ı **Kisrâ** şakş bir yüzden bir yüze
Serây-ı Nüşîrevânîñ ‘ azîm vîrânlık baña (8/43)

Efsanevî Şahıslar: Yazıcı, divan edebiyatında anılan aşk hikâyesi kahramanları olan “Leyla ile Mecnun”, “Ferhat ile Şirin” ve “Varka ile Gülşah”a eserinde yer vermiştir:

Derd ü miñnet çekmede Ferhâdı geçdiñ **Yazıcı**
Ol ‘ aşırda olan miñnet bu ‘ aşırñ zevki imiş (41)

Kimi **Varka ile Gülşâha** beñzer
Kimi **Şîrîn** gibi şîve-kâr ancağ
Kimi cerrâh olmuş yaralar emler
Marîz olanlara el kıtar ancağ (10/12)

Kiminiñ kalbi kîn deryâlar gibi
Kiminiñ parş gibi gönli dar ancağ
Kimi **Leylâ** gibi ‘ arz-ı cemâlde
Kimi **Mecnûn** gibi bî-ğarâr ancağ (10/11)

2.3.1.7. Diğer Şahıslar

Yazıcı 11. cüzde “Tekerleme-i Bey‘ ü Şîrâ Der-Gesi” başlıklı şiirde Gesi’de bulunan esnafların durumunu anlatan bir destan söylemiştir. Bu destanda o dönemde Gesi’de yaşayan kişilerinin isimlerini ve özelliklerini tekellüm etmiştir:

Hâsan Dayıya virilen alınmaz (33/2)
‘ **Alî Dayım** bizi şardı haşîra (33/3)
Bir ‘ azîm belâda **Eyyûb gelini** (33/4)
Qara Hüseyin belânîñ büyügi (33/6)
Emir Ca‘ feroğulları viresi (33/7)
Amân **Şarıcaoğlu** yüzler kıarası (33/7)
Şarı Begin oğlu kalpdür ziyâde (33/8)
Yağcıoğlu Ahmedî hiç dime gitsin (33/9)
Qoca ‘ İvâzdur kalbâzânlarıñ pîri (33/9)
Aldıgını virmez **Mâzıcı-zâde** (33/10)
‘ **Ayıcıdan** kime gidem feryâda (33/10)
Emîr İmâm egri tarîke gitdi (33/11)
Köse ‘ Alî Dedem de çürükden çürük (33/12)
Zâ‘ im Hemedânda gitti kırk para (33/13)

Bağdâdlıyı tutdum viridi beñizi	(33/14)
Nirden geldise şu İmirza tomuzu	(33/14)
Bürüngüzlü Deli Mehemmed ^c İRSİZ	
Borç öcünden terk eyledi diyarı	(33/15)
Şalurlı deliyi giri koyalım	(33/16)

2.3.2. Eserde Yer Alan Coğrafi Mekânlar

Yazıcı Murtazâ işi icabı Osmanlı coğrafyasını gezme fırsatı bulmuş ve bu gezdiği yerleri eserinde zikretmiştir. Şair 5. cüzde bulunan 8 numaralı şiirde “cizyedâr kâtibi” olarak gezdiği yerlerin bir kısmının sadece adını, bir kısmının ise adı ile beraber çeşitli özelliklerini belirtmiştir. Bunun yanında 9. cüzde İstanbul’daki ve 10. cüzde Kayseri’deki yerleşim yerleri ile bu yerlerin özellikleri hakkında bilgiler vermiştir.

Şair Anadolu dışındaki görevi esnasında şu an Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Moldovya, Romanya, Irak, İran ve Suudî Arabistan topraklarında bulunan şehirleri ziyaret etmiştir.

Tablo 2.1. : Yazıcı’nın Anadolu Dışında Gittiği Şehirlerin Günümüzdeki Yerleri

Arnavutluk	Bulgaristan	Gürcistan	Irak	İran	Makedonya	Suudi Arabistan	Yunanistan
Gülikesre	Burgıs	Kütatis	Musul	Revân	Demirhisar	Kadif	Tırnavı
Pürmet	Derbend	Akıska	Evril		Egripelenfe		Gümilcine
Ergiri	Çalkkavağı	Persad	Kerkük		Kıratova		Yigice
	Şumnı	Küvve	Basra		Kuçine		Kavala
	Uruşçuk		Keyze		Usturumca		Piravişde
	Pirevadi		Medayin		Radoviş		Selanik
	Yeñipazar		Amara				Urfan
	Eskicum’a		Samavat				Bazergâh
	Karınabad		Hilla				Yigice
	İslimye						Vodina
	Yanbolu						
	Nevrekop						
	Rahova						
	Dubnitse						
	Cuma						
	Köstendil						
	Petriç						

Tablo 2.2. : Yazıcı'nın Görevi İcabi Anadolu'da Gittiği İller ve İlçeler

İller	İlçeler		İlçeler	
	İlçe Adı	Günümüzde Bağlı Olduğu İl	İlçe Adı	Günümüzde Bağlı Olduğu İl
Kayseri	Ayaş	Ankara	Tortum	Erzurum
Kırşehir	Begbazarı	Ankara	İsbir	Erzurum
Enguri	Nallıhan	Ankara	Küle	Erzurum
İzmini	Torbali	Sakarya	Bâyezıd	Muş
Tekfur Dağı (Edirne)	Taraklı	Sakarya	Malazgird	Muş
Bolı	Geyve	Sakarya	Cizîre	Şırnak
Amasiyye	Sabancı	Sakarya	Pali	Elazığ
Erzingân	Kekbezi	Kocaeli	Erkını	Diyarbakır
Bayburd	Pendig	İstanbul	Hasanbedrik	Malatya
Gümüşhane	Çartal	İstanbul	Hikimhan	Malatya
Kırkkilise (Kırklareli)	Üsküdar	İstanbul	Alacahân	Sivas
Sinob	Eminönü	İstanbul	Kankal	Sivas
Tırabzan	Galata	İstanbul	Yoğunbil	Sivas
Bitlis	Çorlu	Tekirdağ	Şarkışla	Sivas
Arzurum	Babahafza	Kırklareli	Gemerek	Sivas
Van	Malkaraya	Tekirdağ	Sarioğlan	Kayseri
Karş	Hendek	Sakarya	Gesi	Kayseri
Diyârbekir	Bayındır	Sakarya	Külek	Mersin
Mârdin	Çerkeş	Çankırı	Tarsus	Mersin
Malâtya	Tosya	Kastamonu	Seydişehir	Konya
Sivas	Osmâncık	Çorum	Begşehir	Konya
Adana	Merzifon	Amasya		
Misis (Mersin)	Niksâr	Tokat		
Karamân	Karahisâr	Erzurum		
Konya	Keşân	Edirne		
Akserây	İbsâla	Edirne		
İrize	Sürmene	Trabzon		

Şair ilk olarak Kayseri'den İstanbul'a gitmek için yola çıkmıştır. Bu yolculukta Kayseri, Kırşehir, Enguri, Ayaş, Begbazarı, Nallıhan, Torbalı, Taraklı, Geyve, Savaş,

Sabancı, İzmini, Kekbezi, Pendig ve Kartal'ı⁶ on sekiz gün gibi bir sürede geçerek İstanbul'a ulaşmıştır.

Kayşeriden Kırşehir Enguriye 'Âyaşa
Bebâzârı Nallîhândan Köstebekden yol aş
Torbalıdan Taraklıdan Geyve ilen Şâvaşa
Şabancıdan İzmini de 'azîm ormanlık baña (8/3)

Kekbeziyi Pendigi Kartalı cümle görmüşiz
On sekiz gün yol yürüyüp Üsküdüra irmişiz
Pây-i tahta geçmek için biz kayığa girmişiz
Gûyâ maşşûd oldu hâşıl geldi şadânlık baña (8/4)

Yazıcı, İstanbul'u tasvir etmiştir. Şehrin bir kale içinde olduğu, etrafında yedi dağ bulunduğu, Akdeniz ile Karadeniz'in burada birleştiğini belirtmiştir:

Bu şehir kal' a içinde dâ'ima mahfûz olur
Çevirmişdür yidi tağı anda nihâyet bulur
Ağdeñizle Karadeñiz bunda bir yire gelür
Hergiz vâkî' olmamışdur böyle hengâmlık baña (8/6)

Galata ve Üsküdar'ın bir şehir-i azâm olduğunu ve buralarda ellişer bin ev bulunduğunu belirtir:

Karşusına düşmiş anîñ Ğalağa hem Üsküdâr
Her biri bir şehir-i 'azâm ellişer biñ ev de var
Urum ili Anaçolu didikleri birer hişâr
Müyesser oldu görmeklik bu şehristânlık baña (8/7)

Başka bir dörtlükte on bir padişah camisi ve hesapsız paşa camileri bulunduğundan bahseder:

Beş on biñ vardur mahalle evlere olmaz hisâb
Pâdişâh câmi' i on bir pâşalara yok hisâb
Şa' şa' a virir menâre her birisi mâh-ı tâb
Her nazarda geldi bir servi hırâmânlık baña (8/9)

Şair İstanbul'da bir süre ilgisiz kaldığını ve padişahı da gördüğü bildirir:

Yolumuz bağlandı çekdik Sintine üç mâha dek
Seyr idüp vezîr vüzerâ tâ ki pâdişâha dek
Câmi' lerde yalvarıp itdik enîn âha edek
Bahtımız mekş olup kaldık gelmez âsânlık baña (8/12)

Daha sonra ağasının Rum illerine cizyedâr olarak görevlendirildiğini söyler ve yola çıkar:

⁶ Yer isimleri şiirde geçtiği şekilde verilmiştir. Şiirler dışındaki yer isimlerinin yazımında transkripsiyon harfleri tercih edilmemiştir.

Bi-ḥamdi'llâh yol açıldı Rûm ili semtlerine
Cizyedâr oldu ağamız kıbtîyân itlerine
Çekmecedен Boğadüşden Silivri yurtlarına
Sâhil-i deryâya düşdüm hoş ılımanlık baña (8/15)

Yazıcı görev aldıktan sonra Balkanlar'a doğru yola çıkar. Çekmece, Bogadüş, Silivri, Çorlu, Burgıs, Bebahefze, Edrene, Derbend, Çalikkavağı, Şumnı, Uruscuk, Tuna kıyıları, Prevadi Yenibazar, Eskicum'a, Tırnavı, Karınabad, İslimye, Yanbolı, Karabekar, Kırkkilise, Vize, Aydus, Çengen, Eflak, Boğdan şairin bu görevinde uğradığı yerlerdir (8/16-18).

Yazıcı bir sene buralarda durup İstanbul'a döner. İstanbul'dan yolculuk bu sefer Arnavutluk'adır:

Bir sene soñra tekrâr yine gel âsitâneye
Arnavıdlığa sefer kıl Tekfûr Tağı Malkaraya
Keşândan geç toğrı yolun uğrasın İbşâlaya
Ferayilen Gügercinlik seniñ sindânlık baña (8/19)

Şair; İstanbul, Tekfur Dağı, Malkara, Keşan, İbsala, Ferayi, Gügercinlik, Gümilcine, Yigice, Kavala, Pravişde, Siroz, Nevrekob, Rahova, Demirhisar, Dubnitse, Cuma, Egripelenfe, Köstendil, Kıratova, Kuçine, Usturumca, Radoviş, Petriç ve Arnavıdlık'a gider. Yazıcı buradan Selanik'e geçmek için Urfan, Bazergah, Yigice ile Puviştine'ye uğrar ve buradan da Selanik'e geçer (8/19-24). Selanik'ten çok etkilenir ve burayı tasvir eder (8/23-24). Rum illerinde böyle güzel bir yer olmadığını söyler:

Rûm ilinde gezdiğim yirlerde yok buña mişâl
Hem İslâmbola kiliddür şöyle añlansun me'âl
Cümle evşâfin yazarsam tamâm olmaz niçe sâl
Çarşular ḥânlar mükellef cem'istanlık baña (8/24)

Yazıcı, Selanik'ten ayrılarak yoluna devam eder. Vodina, Gülikesre, Görice, Pürmet, Ergiri'ye gider. Osmanlı Devleti'nin son sınırına geldiği için gezinin tamam olduğunu şu mısralarla bildirir:

Vodinadan Gülikesre Görice Pürmet Ergiri
Seyâhat ğayri tamâmdur qarâr oldu dön geri
Bu sınırdur dâru'l-ḥarbe ğayri gitme ileri
Gidilirse de gerekmez kâfiristânlık baña (8/25)

Şair buradan sonra Anadolu'ya yönelir ve bu istikâmette yerleri zikretmeye başlar:

Gel Anatóliya meyl it şol kola Ḥendek Bolı
Bayındırlık Çerkeşle Tosya doğru 'Osmâncık yolu

Merzifonla ‘ Amâsiyye irek Niksâr türbe ıolı
Ėayri dostlar bî-nihâye itdi yârânlık baña (8/26)

Bu görevde Hendek, Bolı, Bayındırlık, Çerkeş, Tosya, Osmancık, Merzifon, Amasiyye, Niksar, Karahisar, Erzingan, Bayburd, Gümüşhane, Samsun, Tırabzan, Sürmene, Künye, Kütatis Bagdad Akıska, Persad, Küvve, Tortum, İsbir ve Küle’ye gider, buradan da Erzurum’a geçer (8/28).

Erzurum’a gelen Yazıcı, burayı tasvir etmeye başlar. Erzurum’da üç kapılı bir hisarın bulunduğunu, bu hisarın onar beden ve altmış beş kuleden oluştuğunu ve burada altı mükellef cami bulunduğunu söyler. Bunun yanında burada büyük hamamlar ve hanlar olduğunu belirtir (8/29-30). Burada bir veya iki yıl duran Yazıcı; Van’a, oradan da İran tarafına geçmiştir:

Bunda dağı bir iki yıl eglenüp git Vana dek
Pasin şahrâların seyr it tâ Bitlisde hâna dek
Çarşdan öte geçelim biz gidelim Revâna dek
Buña dek oldı müyesser ‘ Acemistanlık baña (8/31)

Yazıcı buradan geri dönmüş; Bayezıd, Malazgirt, Toprakkale, Pali, Erkını’yı görmüştür:

Bâyezîd ile Malâzgird bir dağı Toprakçale
Bu yirlerden gezer idüp ‘ azm idelim biz çöle
Pâlden geç Erkınıya gir uzun boylı yola
Çok dolaşdım yaramadı şu Kürdistanlık baña (8/32)

Şair buradan Diyarbakır’a gelmiş ve buraya hayranlığını dile getirmiştir:

Hamd olsun Diyârbekri gördi yâ bu gözlerim
Dürr-i meknûn söylerem ben şanma tehî sözlerim
Yitirdim yavrım ararım şunda izin izlerim
Virselers Mısrı şâd olmam gelmez unvânlık baña (8/33)

Şair Diyarbakır’ın bir kale şehri olduğunu, kalenin yonma taşlardan yüz kule ve dört bin bedenden oluşup dört kapısının olduğunu, minareli on paşa camisinin bulunduğunu ve şehrin çevresinin meyve bahçelikleri olduğunu bildirmektedir (8/35).

Şair burada on beş gün kalıp Mardin’e ve Irak tarafına geçmiştir:

Bunda on beş gün muķîm ol göç idelim Mârdine
Milik-i Dârâdan geçince Nisibin cin yurdına
Cizîre de bir âh itdim düşdüm Muşul derdine
İngine düşdüm görünmez hiç dağıstânlık baña (8/36)

Yazıcı Diyarbakır, Mardin, Nisib, Cizire, Musul, Evril, Kerkük’ü geçerek Bağdat’a ulaşmıştır. Şair Bağdat’ı cennetle eş görmüştür:

Mâbeynimiz oldu Şîre birkaç gündür şâdilen
Râhımız Evrile uğrar bir de Kerkük adilen
Bi-hamdi'llâh görüşdük dâru'l-islâm Bağdâdilen
Gûyâ cennetden virildi hûr u gîlmânlık baña (8/37)

Şair Bağdat'ın kâgir kalesi olduğunu, on altı cami bulunduğunu bunun yanında müzeyyen köşk ve saraylar bulunduğu belirtmiştir. Ayrıca burada yatan Allah dostlarını da mısralarında dile getirmiştir (8/38-42).

Yazıcı Bağdat'tan sonra Medâyin, Amara, Kurne'yi geçerek Basra'ya ulaşır. Burada savaşa katılır ve az kalsın esir olacağını belirtir:

Bundan on dört sâ' at öte Başradur gemiye gir
Atları göndür qaradan görelim Mevlâ ne dir
Başrayı zabt itmiş ' Arab olayazdım ben esîr
Dostları bir daği görmem geldi gümânlık baña (8/46)

Şair Basra'yı kırk beden ve üç yüz kuleli bir kale ile çevrili olarak belirtir. Bu şehre Hindistan ve Yemen'den gemiler geldiğini dile getirir.

Bu şehir bir çal' adur kim tamâm üç yüz kulesi
Her aralık kırk beden onar olupdur kellesi
Bütün kerbiçden binâsı üç kapudur cümlesi
Derûnı cennet mişâli gül gülistânlık baña (8/49)

Yazıcı Keyze'ye kadar gelir. Buradan ötesinin Yemen olduğunu belirtir. Fakat bundan sonrasının müyesser olmadığını dile getirir. Ayrıca Hindistan'a gitmeyi çok arzu eden şair bu amacına da ulaşamaz. Şair gezmekten bıktığını dile getirir:

Bundan öte eger Kadîf sekiz konağ lahza hem
Andan öte on ikidür memleket-i Nu' mân diyem
Bed aşıldur hârici hep andan ötesi Yemen
Ne uzun boylı yol oldu şu çölistânlık bana (8/51)

Lahzadan öte müyesser olmadı gitmek bize
' Avdet itdim kârâr oldu uşandım geze geze
Başradan Hind üç mâh öte görünür mi bu göze
Pek ârzû itdim görünmez şu Hindistânlık baña (8/52)

Şair on senenin tamam olduğunu ve buradan yürüyerek Kerbelâ çöllerinden geçip geri döndüğünü dile getirir:

Gel gönül dön turma gayri oldu on sene tamâm
' Arceyilen Samâvâtdan Hîllaya geç ey humâm
Kerbelânî çöllerinden devr iderüz biz müdâm
Çevir dünyâyı pergâr-veş yahşi merdânlık baña (8/53)

Yazıcı Harbid, Malatya, Hasanbedrik, Alacahan, Kankal, Sivas, Şarkışla, Gemerek, Sarioğlan'dan geçerek Gesi'ye geldiğine şükreder:

Gemerekde Sarioğlanda lâleyi itdim fikir
Vaţanım zaħmenim ârzûm Gesiye geldim şükür
Ne bâğ kalmış ne ĥod bâğçe evim barķım tam taķır
Düşlerimden geldi cümle hep bu düşmânlık baňa (8/56)

Şair altı yıl memleketinde durur. Bir hizmete kâtib olmak için tekrar İstanbul'a gelir:

Ėayri mekrûh işlere dal çek zelâlet altı yıl
Tekrar âstâneye var gel bir ĥizmete kâtib ol
Geç Külekden Adanayı Misisi Tarsusu bul
Toroğlı Yanparoğlı dağları sincânlık baňa (8/59)

Yazıcı bu kısa görevde; Külek, Adana, Misis, Tarsus, Toroğlı, Yanparaoğlı, Karaman, Seydişehir, Begşehir, Yalavaç Karaağaç, Konya, Aksaray'dan geçer ve buradan eski yurda döner:

Aķserâydan toğrı sür gel eski yurda **Yazıcı**
Sen mi kaldıñ bu ' âlemde diyâr diyâr gezici
' Ömür meyvesine degdi dest-i ecel üzici
Âĥiri na' im-i cennet yâĥûd kaţrânlık baňa (8/61)

Görüldüğü üzere Yazıcı yaklaşık 11-12 yıl süre zarfında Osmanlı coğrafyasında birçok yerleşim yerini görmüş ve bu yerleri bizlere anlatmıştır.

Yazıcı, eserinin 7. cüzünde bulunan 10 numaralı şiirde "Diñle İslâmbolı ĥaber vireyim" diyerek İstanbul'un coğrafi, sosyal ve siyasi yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Bunun yanında bahçeler, yapılar, zindanlar vb. yapılar hakkında da bu manzumede bilgiler bulunmaktadır.

Şair İstanbul'da beş-on bin mahalle, saraylar, çarşu ve pazarlar bulunduğunu dile geririr.

Bir ĥişâr içine cem' olup varı
Beş on biñ maħalle şu miķdâr ancak
Bi-nihâye köşkler serâyları var
Niçe yirler çarşu ehem bâzâr ancak (10/4)

Hisarlarda kirazın meşhur olduğu, diğere ağaçların hep meyve olduğu ve Ketancu Kapısında limon ve nar bulunduğu, şairin bahsettiği hususlar olarak karşımıza çıkar.

Ĥişârlarıñ meşhûr olur kirazı
Ėamu eşcârları meyvedâr ancak
Yimiş iskelesi her dürlü meyvâ
Ketâncı Ėapusu leymon nâr ancak (10/6)

Şair İstanbul'daki insanların ırgat, hamal, hizmetkâr, sanatkâr, cerrar, veznedar, sarraf, vaiz, müderris, türbedar, neccar, mühredar gibi mesleklerle uğraştığını dile getirmektedir (10/13-17).

Yazıcı saray ve yönetimi ile ilgili de önemli bilgiler vermektedir. Padişahın âlemin penahı olduğunu bildirerek sarayı anlatmaya başlar:

Haţâdan hıfzı ide anı Zü'l-celâl
‘Âlemiñ penâhı o hünkâr ancağ
Ögünce şulağlar süpürge ile
Kimi de yanınca rikâbdâr ancağ (10/20)

Şair daha sonra sarayda görevli olan hazinedardan, kırk bin yeniçeriden, ağalardan, divan günlerinden, sadrazamdan, yedi vezirden, taşra vezirlerinden, emirü'l-ümeranın iki tuğlu olmasından, nakibü-l-eşraftan, silahdârdan ve kütüplardan bahsetmiştir (10/20-27).

Bu manzumede şair İstanbul'daki padişah camilerini ismen zikretmiş, paşa camilerinin saymakla bitmeyeceğini dile getirmiştir (10/28-31).

Yazıcı, daha sonra İstanbul'da bulunan bahçeleri dile getirmiştir.

Karaağaç bakçesi hem Dolmabağçe
‘Aceb dil-güşâdur mürgzâr ancağ
Üsküdâr bakçesi gibi anca var
Fenerbakçesi de çemenzâr ancağ (10/31)

Kâğıthane'deki kalenin yirmi dört kapısı olduğunu, bunun on sekizinin deniz iskelesi olduğunu belirtmiştir (10/35-36).

Yazıcı İstanbul'daki hapisanelerden de bahsetmiştir. Baba Cafer Zindanı'nın kanlı bir yer olduğunu dile getirmiştir.

Baba Ca'fer dirler ulu bir zindân
Borçlu kanlu girip çıkarlar ancağ
Yidiğule daği ħabis-ħânedür
İlçiler balyozlar tıkarlar ancağ (10/37)

Şair Kız Kulesi, Miskçiler Çarşısı ve Kirişhane'den de eserinde bahsetmiştir.

Vaşat-ı deryâda Kızlar Kulesi
Fırınada ħalka medâr ancağ
Miskçiler Çârşusu tıbâr içeler
Kiriş-ħâne koğar ne murdâr ancağ (10/39)

Yazıcı bundan sonra duygularını anlatarak şiirini tamamlamıştır.

Yazıcı 10. cüzde bulunan 32 numaralı şiirde ise Kayseri'deki yerleşim yerlerini hicvetmiştir. Şair bu manzumede birçok yerleşim yerinin adını zikretmiştir:

Mâncûsın bir hoşdur varanlar göre

İsbiün pek azgın geçecek yire
Biri de Cırlavık hem Dimidire
Bunlar durur eşirrânîñ süknâsı (32/10)

Şilmeze vü Gergin hem Kabak Dede
Maraşak Tıravşın Şuşuz nirede
Puşadlı Fırahtın Sümenginede
Hâke yeksân olsun daşı kayası (32/14)

Şair birçok yerleşim yerini hicvettikten sonra kendi memleketi olan Gesi'yi överek şiirini tamamlamıştır:

Cümleden Gesîdür cennet mişâlî
Âb u havâsı ħub hem ħadri 'âlî
Ahâlisi bilür erkânı yolu
Yazıcıdur cümlesinin ednâsı (32/27)

2.3.3. Veba

Veba 19. yüzyıla kadar büyük toplu ölümlere neden olan bulaşıcı ve ateşli hastalıktır. Bu hastalığın eserdeki diğer adı taundur. İncelediğimiz eserde şair, oğlu Muhammed'in ve arkadaşlarının taundan öldüğünü söylemektedir.

İrişdi ta' ün marîzi yıkdı bir bir bunları hem
Birkaç günde beş on gitdi dertleri bulmadı dermân (2/17)

Şair, oğlunun H.1133/M.1720 yılında vebadan öldüğünü şiirinde belirtmiştir. Fakat kaynaklarda o tarihte Kayseri'de bir veba salgınından bahsedilmemektedir. Şairin belirttiği tarihe en yakın salgın 1646 yılında Anadolu genelinde yayılan veba salgınıdır. Bu salgının şairin oğlunun öldüğü veba salgını olma ihtimali oldukça düşüktür.. Fakat 1717 yılında Kayseri'de şiddetli bir deprem gerçekleşmiştir. Şairin oğlunun bu depremden sonra oluşan yerel bir veba salgını dolayısıyla öldüğü düşünülebilir (Erkiletoğlu, 2010, s. 17).

Yazıcı, hastalığın oğlu Muhammed'in vücudundaki tesirlerini anlatmıştır. Bu durum şairi derinden etkilemiştir:

Muhammedim hastalanmış geldi bir gün ağlayarak
Uyluğuna zahm irişmişdi derdimendiken mi her ân (2/1)

Vebâdan devrilüp yetdi vücûdın eşbeler dutdı
Çanmaz uyğulara batdı mümkün olmadı uyarmak (3/2)

Pek za' if oldı vücûdîñ eriyip döndüñ hilâle
Birkaç gün içinde körpem sarardı şoldu gül yañağ (3/4)

Şair hastalığın Muhammed’i yedi gün gibi kısa sürede ölüm noktasına getirdiğini vurgulamıştır:

Dört beş gün bir hoşça idiñ gamım yoğdı derûnımda
Yedinci gün döndi levniñ seniñ yavrım vaqt-i işrâk (3/3)

Yazıcı, muallimlik yaptığı mektepten on bir öğrencinin de kısa sürede öldüğünü belirtmiştir. Bu da vebanın o dönemde ne kadar ölümcül bir hastalık olduğunu göstermektedir.

Mu‘allim idim etfâle beş on gitdi mektebimden
Cinân ola kabirleri şabilerdir yüzleri aq (3/18)

Muhaşşal on biri gitdi birbiri ardınca bunlar
İbtidâ Ca‘fer konaqçı tutmağa bunlara konaq (3/20)

2.3.4. Toplumdaki Bozulma

Yazıcı, eserinin genelinde özellikle de destan türünde dile getirdiği 7. ve 9. şiirde, toplumun genelindeki bozuklukları ibret alınması için anlatmıştır.

Şair yaşadığı dönemi “fitne dönemi” olarak nitelemiştir:

Başladı halk bir birinin zemmine leyl ü nehâr
Fitne peydâ oldı çıkdı yiryüzine şer şurûr (4/8)

Yazıcı bu dönemde halkın bilgiye kıymet vermediğinden yakınmaktadır:

Qaldı dâna ayaklarda kimse bakmaz yüzine
Nirde bir nâdân var ise anlara degdi umûr (4/10)

Şair bu devirde yaşananları kıyamet alametleri olarak görmektedir:

Çok ‘alâmet oldı peydâ belki deccâl de çıqa
Gösterüşde vaqti geldi az qarîb eyler zuhûr (4/14)

Qarışma halkıñ içine saña çünki hor baqarlar
Belki bir söz dokundurup derûnıñ oda yaqarlar
Şucuñ altında qalmazlar hemân yüzine çıkarlar
Böyle bir günlere qaldıq ‘alâmât-ı kıyâmetdür (7/8)

İnsanların maddi çıkarlar için dostluk yaptığı şairin dile getirdiği başka bir durum olarak mısralara yansımıştır:

Eger varlık bilürlerse dostlık iderler yüzine
Ve illâ şöyle bildim ki qoruq virmezler gözüñe
Bir iş düşüp emân dirseñ kulaq virmezler söziñe
Merhamet ref‘ oldı halkdan âyâ bu ne ‘alâmetdür (7/11)

Yazıcı, mazlumların haklı olsalar da ezildiğini bir dörtlüğünde şöyle belirtir:

Bilürler çünkü mazlûmsın binerler başın üstine
Huşşateynin şarkıdırlar iner tâ kaşın üstine
Uğramak daği yigdür böyle kallâşın üstine
Kısmetiñ andan ise de giri durmak sa'âdetdür (7/18)

Halkın ilmihal bilgisinin olmadığından ve dini öncelemediklerinden şikâyetçidir

Yazıcı:

Belî buyur dimeyince bunlarıñ yüzleri gülmez
Nehy-i münker eyler isen buğz idib keyfleri gelmez
‘İlm-i hâlinden şorarsañ biri bilür biñin bilmez
Kayırmazlar dini aşlâ hep işleri beâletdür (7/19)

O dönemde kâfirlerin Müslümanlardan daha değerli görülmesinden yakınmaktadır şair:

Evsat hâllüye bu ahvâl esfeli hiç gözi görmez
Çağırı çağırı olsa anıñün bir fülûs virmez
Bizde bir dînsiz var ise bir şey andan esirgenmez
Tefekkür eyle ey gâfil bunlar saña çok ibretdür (7/21)

Yazıcı insanların makam ve mevki için dini kullandıklarından muzdariptir:

Manşib sevdâsı serinde
Üç beş yüz tesbiğ eliñde
Cübbe destârın yirinde
Her yiriñ zâhid kıyâfet (9/6)

İnsanların müttâki görünüp yalan şahâdette bulunmaları, şairin dikkat çektiği hususlardan biridir:

Her biriñ müttakî geçer
Baklava yir kahve içir
Belî buyur diyüp nâ-çâr
İtmeli yalân şehâdet (9/8)

Şair Türk'ün ilme önem vermediğinden ve liyakatin olmadığından dertlidir:

Türk 'ilm-i hâlini bilmez
Bilenler söylese olmaz
'İlim meclisine gelmez
Dir ki bende yok liyâkat (9/17)

Yazıcı, fakirliğin kötü görülmesinden, acımasızlığın yigitlik olarak tanınmasından rahatsız olmaktadır.

Za'îf itdi dîni varlık
Zügürtlük gûyâ murdârlık
Yigitlik şimdi gaddârlık
Fend ile eyler ticâret (9/23)

Şairin ahlâki söylemleri, toplumdaki bozukluğun çok derin olduğunu göstermektedir. Gençlerin boş boş sokakta gezmeleri ve milletin ırzına tasallut etmeleri Yazıcı'nın muzdarip olduğu noktalardan birkaçıdır.

Delikanlıca uşaklar
Şiyirdip gezer şoşaklar
Ehl-i 'ırzın adın yoşlar
Yapar yoş bulur selâmet (9/36)

Şair, şaklabanların yönetici olduğunu, ahlaksızların ilim yaptıklarını eserinde belirtmektedir:

Manşiba geçdi muğhikler
Rüsûh buldı pizevenkler
Bir ki kaç puşt oğlân şaklar
Kibâra oldı bu 'âdet (9/47)

Özellikle livatanın olduğunu belirten aşağıdaki dörtlük, toplumun ahlâki açıdan o dönemde büyük bir çöküntüye uğradığını bize göstermektedir:

Çavm-i Lûtı geçdi bunlar
Katı ĥadden aşdı bunlar
Fesâd bâbın açdı bunlar
İşleri cümle betâlet (9/48)

Şair aşağıdaki dörtlükte zenginlerin ne kadar yanlış yaparsa yapsın himaye edildiğini argo ifadelerle nazma getirmiştir:

Zengin olsıñ da kâr itsıñ
Dimezler ki gider gitsin
Gerekse fercini şatsın
Yine iderler ĥimâyet (9/56)

Şair din adamlarının bozukluğundan ve toplumun bölündüğünden şikâyetçidir:

İmâmlar cami' den bizdi
Mü 'ezzinler yolu azdı
Ĥalk bir ĥayri tarîk düzdi
Fırğa fırğa oldı cemâ' at (9/53)

Yazıcı insanların kalbinden merhamet duygusunun silindiğini söylemektedir. Toplumun o dönemde bu hâlde olması gerçekten içler acısıdır:

Cümle bu işler bilindi
Merĥamet ĥalbden silindi
'Ömür geçdi gün dolandı
Gitmedi benden kedâret (9/27)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERGÜZEŞT-İ ÂŞIK YAZICI MURTAZÂ

3.1. NÜSHA TAVSİFİ

Yapılan araştırmalarda Yazıcı Murtaza'nın eserinin bir nüshasına rastlanmıştır. Elde edilen bu ünük nüsha ve bu nüshaya ait hususiyetler, aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

Eserin Bulunduğı Yer: Ankara Millî Kütüphane, 06 Mil Yz A 2428

İstinsah Tarihi : ?

Müstensih : ?

Kitabın Ölçüleri:240x10mm

Cilt : Kahverengi meşin cilt

Varak : 40 vr.

Satır : 16 satır, çift sütun.

Yazı : Nesih

Kağıt : Abadî kağıt.

Baş : Tükendi gitdi nevâle
Zevkimiz irdi zevâle
Üç beş günde bir havâle
İmâm diyü arar oldı

Son : Bir mecmu' ara ola ya' nî
... içre koydum anı

Yazma yıpranmış kahverengi meşin bir cilt içerisindedir. Söz başları kırmızıdır. 13 cüz ve 143 manzumeden müteşekkildir. Yazmada varak numarası verilmiş aradaki varakların düşmesinden dolayı varaklar sonradan tekrar numaralandırılmıştır. 8b, 30b, 32b, 33b varaklarından sonraki varakların düştüğü, sayfa sonunda diğer sayfanın başlangıcını gösteren kelimelerden anlaşılmaktadır. Varakların düşmesi nedeniyle 4, 11, 18, 22, 129 numaralı şiirlerin başlıkları ve ilk bölümleri; 3, 21, 128, 132 numaralı şiirlerin sonu bulunmamaktadır. Ayrıca “Güft-i Yazıcı Tuna Yanında Yeñibâzâr” ve “Güft-i Der-Râh-ı Başra” başlıklarına ait şiirlerin tamamının bulunmadığı görülmüştür. şair eserin genelindeki bölümlerde kırmızı başlık kullanmasına rağmen birinci bölümde

bu başlık bulunmamaktadır. 1. bölüm anlam olarak da eksik durmaktadır. Bu da eserin başında da eksik olduğunu göstermektedir.

33b varağında sütunlar arasına mürekkep döküldüğü için bazı mısraların satır başı okunmamaktadır. 38, 39 ve 40. varaklarının sayfa kenarları yırtıktır. Bu yüzden bu sayfaların kenarlarına yazılan derkenar beyitlerinin bazıları okunamamıştır.

Yazmanın 1. sayfasında Milli Kütüphane ve Ahmet Şükrü Ali Koçak Eser Kütüphanesi'nin mührü bulunmaktadır. Sayfa kenarlarında sonradan yapılmış karalamalar görünmektedir. 35b varağında, şairin tarih düşürdüğü manzumelerin altında alt alta toplanan sayılar bulunmaktadır.

3.2. METNİN KURULMASINDA TAKİP EDİLEN YOL

Ek ve Edatların Yazımı

- Ek ve edatlar kendilerinden sonra gelen kelimelerden sonra kısa çizgi ile (-) ayrılmıştır: bi-emri'llâh, bî-vefâ.
- Tekrar gruplarında araya giren ekler kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: gün-be-gün, sâ'at-be-sâ'at.
- Yapım eki işlevi taşıyan ek ve edatlar kelimenin sona geldiklerinde kısa çizgi (-) ile ayrılmamıştır: silahdâr, berkâsâ.
- Kelimelerde gösterilmeyen ünlüler günümüz Türkçesindeki ses uyumu gözetilerek okunmuştur: çekdim, kuruyup.

Kelimelerin Yazımı

- Eser harekeli bir metin olduğu için okumada harekeler esas alınmıştır.
- Varakların kenarına yazılan ve eserde 12. cüz olarak verilen eserin kenar kısmındaki manzumelerde hareke bulunmadığı için okuma kolaylığı açısından vezin esas alınmıştır.
- Özel isimlerin ilk harfleri büyük yazılmıştır.
- Eserde olmayan yazıları göstermek için kullanılan köşeli parantez dışında noktalama işareti kullanılmamıştır.

Arapça ve Farsça Terkipler

- "Allah" lafzının muzâfun ileyh olduğu durumlarda kelimedeki "lam" harfleri kesme işaretiyle ayrılmıştır: Ma'âza'llâh, Resûlu'llah.

- Arapça tamlamalar şu şekilde yazılmıştır: cenneti'l-me`vâ, Zü'l-celâl, beytü'l-aşzânlık
- Her şiirin başına şiir numarası eklenmiştir.
- Arapça ve Farsça ek, edat, kelime ve eklerin yazımında birlik sağlamak amacıyla Prof. Dr. İsmail Ünver'in ortaya koyduğu hususlara uyulmaya çalışılmıştır(Ünver, 1993, s.51-89)
- Arapça ve Farsça kelimlerdeki med harfleri şu şekilde gösterilmiştir:
 - آ: Â, â و: Ū, ū ى: İ, î
- Osmanlı Türkçesinde kullanılıp Türkiye Türkçesinde kullanılmayan harfler için aşağıdaki çeviri yazı alfabesi kullanılmıştır:

ء : ʾ
 ث : Ṡ, ṡ
 ح : Ĥ, ĥ
 خ : Ħ, ħ
 ذ : Ẓ, ẓ
 ص : Ṣ, ṣ
 ض : ž, ź, Đ, đ
 ط : Ṭ, ṭ
 ظ : Ż, ż
 ع : ʿ
 غ : Ğ, ğ
 ق : Q̣, q̣
 ك : Ñ, ñ

3.3. METİN

[1.Cüz]⁷

1

(8'li Hece Ölçüsü)

[Destan]

Velehu

- 1 Tükendi gitdi nevâle [1a]
Zevkimiz irdi zevâle
Üç beş günde bir havâle
İmâm diyü arar oldı ' A
- 2 Gördüm olmaz kaçup geldim
Yine eski yurdu buldum
Nice mekrûh işe daldım
Didim gayrı olan oldı
- 3 Birkaç yıl da böyle gitdi
Hudâ luḡ u kerem itdi
Yaşım kırk ikiye yitdi
Muḡîm olmaḡ vaḡti geldi
- 4 Berât ile mü 'ezzin hem
Çıraḡdârlıḡ daḡı oldum
Kaçan beş vaḡt girdigi dem
Bize ḡizmet lâzım oldı

Velehu

- 5 Şâḡibü'l-ḡayrâta her ân
Du' âlar eyleriz el-ân
Murâdların vire Yezdân
Bize anlar kerem kıldı
- 6 Muḡaddem zıkr olan oḡlan
Evlendirdim itdi tuḡyân
Nice kez ayrılup benden
Yine bir araya geldi

⁷ Şair bu eseri 13 cüz olarak tertip ettiğini eserin sonunda belirtmiş fakat cüzleri belirtmemiştir. Biz de bunun için biçim, konu ve anlatım bütünlüğüne dikkat ederek eseri 13 cüze ayırdık.

[2.Cüz]

2

Şi'r-i Vefât-ı Muhammed
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fa'ilâtün)
[Mersiye]

- 1 Muḥammedim hastalanmış geldi bir gün ağlayarak⁸
Uyluğuna zaḥm irişmişdi derdimendken mi her ân
- 2 Altı gün yatdı döşekde minnet itdim gitme yavrım
Yedinci gün göçdi gitdi ıssız kaldı kuşsız eyvân

Velehu

- 3 Vurulmuş âh idüp ağlar ümidin kesdi dünyâdan [2a]
Gözlerinden yaş aqıdur ölecegin itdi iz' ân
- 4 Gitmez olduñ ḥayâlimden seni görmek diler gönlüm
Her ḥâtırına geldükçe bu cânım arzûlar her ân
- 5 Öñde şoñda yolcu idiñ gidüp kırtulduñ fenâdan
Ben acılara boyandım içim dışım uyuşdı kan
- 6 Şalı günin hissederler kırkaram gayrı gelmezsin
Pek 'acele yolcu olduñ ikindiden göçdü kervân

Velehu

- 7 Ḥayâliyle gice gündüz eglenürdim şu dünyâda
Yavrımı kırda aldırdım dayanur mı buña insân
- 8 Sen ağlarsañ beni ağla dağlar taşlar kadar oldı
Günâh yüki çoğalmadın şimdi gitmek saña âsân
- 9 'İd-i adḥâ buña dirler otuz üçünci sâldur bu
Çün mübârek bayram irdi ben seni eyledim kırbân

⁸ Eserde bu bölüm beyit olarak yazılmış fakat “her an” kelimesi sütuna sığmadığı için yan bir şekilde sütun kenarına yazılmıştır. Daha sonra şair mısraları bölerek alt alta yazmıştır. Görünüşte nazım birimi dörtlük gibi görülen bu manzumeler vezin, kafiye ve biçimsel özellikler dikkate alınarak beyitler halinde yazılmıştır. Mecmuanın genelindeki şiirlerde de bu anlayış kabul edilmiş; vezin, kafiye ve biçimsel özelliklere göre şiirler dörtlük ya da beyit biçiminde yazılmıştır.

10 Kıyamazdım yalnız bir yirde koymağa ben seni
Çünkü hüküm irdi Hüdâdan toprağa eyledim pinhân

Velehu

[2b]

11 Vilâdet târihi burc-ı şerefden çün tulû' itdi
Yigirmi üçüncü yılda gün gibi oldu nümâyân

12 Henüz genç kuşluk yirinde beş on günlük gibi gûyâ
Zevâle irdi tîz günde hem ölmedin meh-i tâbân

13 Muhammed hem Hâlîl idi dağı Ca' fer idi biri
Bir ata evlâdı gibi cümlesi olmuşdı yârân

14 Hâlîl hatm eylemiş idi müyesser olmadı gezmek
Murâdın görmedi gûyâ vardı gitdi kalb-i aHzân

Velehu

15 Muhammed *hâ mîm* okurdu gerçi gâyet zîrek idi
İkâmet ta' lîm iderdi dağı okır idi ezân

16 Göçün çekdi kaçtarlandı yükledip gitdi yolına
Yeri yurdu ıssız kaldı göçdi bir ulu bâzîrgân

17 İrişdi ta' ün marîzi yıkdı bir bir bunları hem
Birkaç günde beş on gitdi dertleri bulmadı dermân

18 Döşeklere düşüp gitdi her biri uyuşdı kaldı
Ecel şerbetini içüp oldılar cümlesi sekrân

Velehu

19 BaKaKaKaldılar ardınca gitdi anlar mekânına
Analar âh idüp ağlar cigerleri oldu biryân

[3a]

20 Teslîm oldu ruH-i pâkî mübârek gözlerim yumdum
Ciger pâre pâre oldu oldu aHzâlim perişân

21 Hüdâ baña şabr virdi teneşir üzere yatırdım
Elimle yıkadım yudum eġnine giydirdim ekfân

22 Râzıyuz emrine anıñ şikâyet degil bu sözler
Taqdîr de böyle imiş bu kazâ irişdi nâ-gehân

Velehu

23 Nic'oldı ol ela gözler şarardı şoldı gül yüzler
Yumsa idi gözlerini yüze iner idi müjgân

24 Güler yüzli idi dâ'im gülmesin de şunda dursun
Bir tebessüm itse idi dür gibi görünür dendân

25 Baba zinhâr elem çekme büüyüp yigit olunca
Saña hayırım deger dirdiñ qanı ol 'ahd ile peymân

26 Penbeye beñzer vücûdı dağı nâzik idi anıñ
Noқта noқта saçılmışdı beñler olmuş idi gerdân

27 Kelâmı bir hoşça idi qatı nâzik söyler idi
Rekâket vardı dilinde eglemezdi anı nâdân

[3b]

28 Şüphe yoqdur anı Mevlâ cennetine ider dâhil
Bizler müstağfir bulunduq sen şabî itmediñ 'işyân

29 Su'âl göstermeye bârî dağı çekdirmeye sıklet
Dağı Kevşer şarâbından içip qanmaq ide ihsân

30 Cehd iderdi gice gündüz oqumağa çalışurdı
Hâlet-i mevtinde yavrım tilâvet eyledi Qur'ân

Velehu

31 Pek ümîdim var aña kim bu şabâvet 'âleminde
Tâlib-i 'ilm iken gitdi bu yitmez mi aña burhân

32 Şu göklerde uçan quşlar dağı yirde gezen insân
Muhammedim gördüñüz mi haber viriñ baña ey cân

33 Murâdın göreyim dirdim ölünce varımı virdim
Yiñiden bir oda yaptım qodum adın beytü'l-âhzan

34 Seniñ için heves itdim yapup dönmeclige dâ'im
Çünkü sen göçdüñ içinden ma'mûr olar oldı virân

- 35 Beni dirseñ işim bitdi nihâlîm kalmadı ğayrı [4a]
Bir ölü dağa döndüm ki düşüp ateş yandı orman
- 36 Ne ‘ aqlım qaldı ne fikrim şaşırđım kendi kendimi
Vücûdım döndi hilâle eritdi âteş-i sûzân
- 37 Ümîdim qalmadı ğayrı kesildi gitdi zürriyet
Bunca yanıp yakılmazdım olaydı bârî bir oğlan
- 38 Biri vardur kebîr oldı yigirmi üç yaşa irdi
Ol dağı bize ‘ âk oldı gönlümüz eyledi virân

Velehu

- 39 Çok olmaz işleri vardur Haq ‘ aqıl vire qâdirdür
Ki bed huyılıqda nâdirdür bulunmaz İrân-ı Tûrân
- 40 Âh hatıra düşdüqçe yavrım zehirlere boyanuram
Âh idüp yavrım dedikçe gözüm yaşu olur ‘ ummân
- 41 Sinnin çün irdi hamsîne yakın qaldı konağım hem
Gün tolanmaq qarîb oldı ben kime olayım mihmân
- 42 Kafesde bir kuşa döndüm yolumı bulmadan qaldım
Qaranlıq oldı bu ‘ âlem olupdur başıma zindân
- 43 Baqçede güller açılsa her taraf sebzezâr olsa [4b]
Görünmez oldı gözüme benim dostlar bâğ u bostân
- 44 Qandırırđım nice halkı murâda irüşürlerdi
Ben bir aqar pıñâr olsam dirilse gelseler ‘ atşân
- 45 Fiğânım göklere çıqđı baña raqm itdi melekler
Kûs gibi gürler derûnım veyâhud ikreşür arşlan
- 46 Tehî-destem velî Mevlâya hâliş eyledim iqrâr
Gerçi tuğyânı çok itdim Hûdâ göstermeye nîrân

Velehu

- 47 ‘ Acep n’ola soñ kelamım tevĥîdi eylegil ilhâm
İlâhî hîn-i nez’imde nice çıksa gerek bu cân

- 48 Benim cürmim bî-nihâye eger tartışılmalı olsa
Günâhlar vezin olunca neler çekse gerek mîzân
- 49 Dört beş yüz biñ yaşıyanlar geldi geçdi bu keç-revden
Bu ‘aşrıñ halkınıñ ‘ömri nihâyet seksen ü toğsan
- 50 Kani Cemşîd kani Dârâ dahı Dağğâk-ı Cem n’oldı
Bu dünyâya gelen gider elbette öliser doğan

Velehu

[5a]

- 51 Hudâya münkir ü müşrik olanlardur cehennemlik
Muğalled olıslarlardur dutısar anları ğazbân
- 52 Kabirden kalkalar cümle koma ‘uryân ayak üzre
Gözleri göge dikile olalar nice yıl hayrân
- 53 İdüp ‘isyânı dünyâda âhirin fikr itmeyenler
Yarın meydân-ı mağşerde niceler ola ser-gerdân
- 54 Bir yere cem‘ olurlar kim ne haddi var ne pâyânı
‘Araşât meydânı dirler o meydân bir ulu meydân

Velehu

- 55 Deve boynu gibidür hem yılanlar var cehennemde
Şarılır başdan ayağa dolanur şanasın urğân
- 56 Âteş-i dûzağa çâre dilerseñ bunda kaydıñ gör
Taşadduğ eyle dünyâda olıslar ateşe kalkan
- 57 İlâhî bize gösterme bu zıkr olunan ‘azâbı
Cennetine idüp idhâl didârın göster ey Raḥmân
- 58 Çün oğlum gitdi dünyâdan saña şabr idelim biz de
Anı bize karşı gönder çıkup gideceken bu cân
- 59 **Yazıcı** gözleriñ nûrı Muḥammed fevtine târiḥ [5b]
Âh Muḥammed beni aldın görmez oldum seni bir ân mess 1133/1721

3

Diger Şi'r-i Vefât-ı Muhammed
(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)
[Mersiye]

- 1 Fenâya kalmadıñ sen de oğul çünkü vefât itdiñ
Beni âteşlere yakdın gel imdi bir hâlime bak
- 2 Vebâdan devrilüp yetdi vücûdın esbeler dutdı
Kınamaz uyhulara batdı mümkün olmadı uyarmak
- 3 Dört beş gün bir hoşça idiñ gamım yokdı derûnımda
Yedinci gün döndi levniñ seniñ yavrım vaqt-i işrâk

Velehu

- 4 Pek za'îf oldu vücûdın eriyip döndüñ hilâle
Birkaç gün içinde körpem şarardı şoldu gül yañak
- 5 Şalı gün beyne's-şalâteyn teslim idüp rûh-i pâki
İriş ikindiden soñra muntazırdur saña toprak
- 6 Yitirdim yavrımı elden çıkardım ey dirîgâ ben
Kıan akar bu gözlerimden şanaşın bir Kızılırmak
- 7 Biñ dağı gelse dünyâya seniñ gibi biri olmaz
Birkaç yıldur kat' olundu dağı olmadı doğurmak

Velehu

[6a]

- 8 Na'im cennet ile toylasun seni ganî Mevlâm
Kesdi rızkıñ bu fenâdan bugün ol râzıku'l-Rezzâk
- 9 'İd-i edhâ günlerinde fidâ itdim emr olunduñ
Bir rivâyet âher üzre nitelim hazret-i İshâk
- 10 İhtimâm eylesün şabra vâlideyniñ derdimendler
Ehl-i imân ile cümle saña mesken ola uçmak
- 11 'Akıbiñde ümîdim yok nihân oldun bu 'aynımda
Mağdemiñ vardı velîkin olupdurur bize ol 'âk

Velehu

- 12 Bizi bu fûrkatde koyup ayrılıp gitdi yine⁹
Başına dar olsun ‘âlem Şâm Hicâz Rûm u ‘Irâk¹⁰
- 13 Dağı şerh ideyim bir bir saña baña naşîhatdur
Henüz on yaşına irdin servi gibi çeküp a‘ nâk
- 14 Hem okumuşdı risâle aklı evvel idi anîñ
Birkaç hatm eylemiş idi ta‘ lîm itdim yazı yazmak
- 15 Bir hoş imlâyı çatardı virilmişdi bi-emri’llâh
Rusûh bulmuşdı meşkinde tutar idi kalem parmak
- 16 Heves idi gice gündüz taħrîr eylerdi dâ’im¹¹ [6b]
Hîn-i nez‘ a ‘ ah qarîb oldı elinden düşmedi evrâk
- 17 Beş on gün fânî dünyâda aldanup gideyim dirken
Añsızın gâfil gezerken muşîbet irişdi yavlaq
- 18 Mu‘ allim idim eţfâle beş on gitdi mektebimden
Cinân ola kabirleri şabîlerdir yüzleri aq
- 19 Dört Muhammed iki Aħmed vay hâline analarıñ
Birini mesrûr itmedi işleri oldı ağlaşmak

Velehu

- 20 Muħaşşal on biri gitdi birbiri ardınca bunlar
İptidâ’ Ca‘ fer konaqçı tutmağa bunlara konaq
- 21 Seni bulmaz yatağında hâ ararlar döne döne
Anañ atañ kâr idindi gice gündüz sızılaşmak
- 22 Hâsret kıyâmete qaldı dağı dünyâda görmezler
Düşde görmek mümkün idi naşîp olsa ımızğanmak
- 23 Bir kimseyi yitirmede menziline yalân dünyâ
Dört ayağını düz basmaz elbette birisi ağsaq

Velehu

[7a]

⁹ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

¹⁰ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

¹¹ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

- 24 ' İvaż virdi Muḥammedi oldı İbrahim Ḥalîlden
Anda yoldaş içün anlar da oldılar saña ilhâk
- 25 Geldi çatdı ihtiyârlık tâkatim kalmadı ğayri
Ne dar vaķitde aḥşam oldı yaķın kaldı ğün tolanmaķ
- 26 Bir Őeye kalmadı meylim benim kaddim kemân oldı
Çün oğlum gitdi dünyâdan yapıŐdı başıma bıtraķ
- 27 Mümkin olaydı bahâya kesilüp giri gelmeklik
Biñ ğuruŐ borca girirdim ola idi Őatun alınmak

Velehu

- 28 Ḥamd idip Mevlâya dâ'im meŐğül olalım du'âya
Şabr idelim komŐularım bu leyki cennetde bulak
- 29 Ḥudâdan geldi ḥamd olsun rızâyız ḥükmine aniñ
Sebep olmadı bir kimse olurdı belki uğraŐmak
- 30 Od düşdüĝi yiri yaķar kimse bilmez ḥâlimizden
Yavrisın yavı kılanlar derdimiz olalım ortaķ
- 31 Ayrılık müşkül âteşdür eger insâna hayvâna
Anası meleyip gezer kaçan kim ğayb olur oĝlak

Velehu

[7b]

- 32 Her cevâbım Şu mişâli derûna baĝladım anı
Ḥarâretten yandı baĝrım gerekdür anı suvarmak
- 33 Gözlerimiñ yaşı gibi gözümdeñ çıķdı bu dünyâ
Baña sensiz ḥarâm olsun bunuñ içinde Őalınmak
- 34 Kâfda ḥabs olunmuş bir kuşa döndüm bugün ben vây
Baña zindân oldı dünyâ geldi cânıma Őıkılmaķ
- 35 Görünmez gözüme aşlâ bunuñ eŐcârı enhârı
Her taraf bir ğülŐen olsa niçe yüz biñ Őulak otlak

Velehu

- 36 Gidenler bir dağı gelmez gedikleri gayrı dolmaz
Bu da bir darb-ı meşeldür dolar mı dökülen çanak
- 37 Bâğ-ı dehr içre gezerken çekdi gönlüm meyvesinden
Nice eşcâra el şundum elime gelmedi budak
- 38 Kırk elli yaşına vardım beş on yıl gurbetde kaldım
Fenâya pençeler şaldım ilişmedi aña tırnak
- 39 Mümkün olmaz taḥrîr itmek kalem ‘âciz kalur bundan
Derdimi yazsam sığışmaz hezâr olsa böyle evrâk

Velehu

[8a]

- 40 Dirîgâ gâfletilen ben geçürdüm nâzenîn ‘ömri
Saña mı geldi hey gâfil uzun uzun şanı şanmak
- 41 Ki evvel geldi dünyâya beşerden ḥazret-i Âdem
Dağı Ḥavvâ halk olundu ikisi var idi ancak
- 42 Bunları çün sebep kıldı nebîlere velîlere
Nice ümmet olup peydâ oldı birbirinden esbâk
- 43 Kimi a‘ lâ kimi ednâ kimi şâlih kimi tâlih
Nazar kııl sen şu dünyâya cümle iniş yoķuş alçak

Velehu

- 44 Kimi ‘âbid kimi zâhid kimi ‘âlim kimi nâşih
Kimi nefsinde bahâdır kimi olupdurur qorqak
- 45 Kimi müfsid kimi mülhid kimi müşrik kimi zındik
Kimi nemmâm kimi gammâz kimi canbâz kimi ‘allâk
- 46 Ma‘âza’llâh bu dünyâdan tevbesiz giderse bunlar
Leşker olurlar la‘îne anlar için çeker bayrak
- 47 Şüphe yoķdur cehennemde mu‘azzeb olisarlardur
Îlâhî sen naşib itme her hâlde anlara uymak
- 48 Bu ana dek gelen geçdi yine geldükleri yire
Bugün nevbet saña geldi gözüm nûrı Muḥammedcak

[8b]

- 49 Bir ıssız şahrâya düşdüm kande gideceğim bilmem
Yolum şarpa düşdi şimdi õñime geldi bir batağ
- 50 Giceler tâ subh olunca âh u efgân oldu kârım
Uyğular girmez gözüme hiç yatamaz oldum yatağ
- 51 Âh idüp yavrım didükçe içim taşım olur âteş
Kulağım çekilür gider hem beni dutar uğunmağ

Velehu

- 52 Her ahvâlini insânın kitâp içre beyân itdi
Haber virdi Resûlu'llâh bize farz oldu inanmağ
- 53 Ecel yeli esicegez gider bir bir nevbet ile
Hızân vaqti irişince nice kim dökülür yaprağ
- 54 Çürüyüp dağılan etler kemikler bir yere gelür
Koparlar hep 'umûm üzre ayağı başı yalıncağ
- 55 Dünyâda zâlim olanlar nice mazlûma güç kılmış
Yarın divân-ı Mevlâda olısar hağları ihğak¹²

4

Velehu¹³

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

[Mersiye]

- 1 Bir işe kâdir degilim kullarıñdan kemterem [9a]
Yâ İlâhî saña tefvîz eyledim küllü'l-umûr
- 2 Kul gibi kulluğ itmedim ben şu fânî dünyâda
Ey dirîgâ geçdi gitdi bunca eyyâm u şuhûr
- 3 Nâzenîn 'ömrüm tükendi ecel irdi eñseden
Ağla ey dil inle ey cân ey gözüm sen ol nühûr

¹² Şair sayfa sonunda, şiirin bir sonraki sayfada "Hem" kelimesi le devam edeceğini belirtmiştir. Fakat bir sonraki sayfa "Bana" kelimesi ile başlamaktadır. Hem de bir sonra gelen sayfadaki şiirde farklı bir kafiye kullanılmıştır. Buradan aradaki varağın koptuğu anlaşılmaktadır. Varağın kopması yüzünden şiirin sonu da belli değildir.

¹³ Bu şiirin başı varağın kopmasından dolayı yoktur.

4 Cevr ü miñnet hâdden aşdı kesildi tãkat dañı
Vir tañammül Şabûr ismin hürmetine yâ Şabûr

Velehu

5 Baña yüz virmedi devrân kaldım ayaklarda ben
Çok sitem çekdim bu halkdan oldu kalbim bî-ñuzûr

6 Bulmadım bir yâr-i şâdıķ her biriniñ cevri var
Çâre yokdur bulunmışsın çekmelidür bi'z-zarûr

7 Kendi hâline komazlar bir za'îf derdin yene
Râhat olmaz dimedikçe efendim belî buyur

8 Başladı halk bir birinin zemmine leyl ü nehâr
Fitne peydâ oldu çıķdı yiryüzine şer u şurûr

9 Lezzet-i dünyâya meyl itdi bu nâsıñ ekşeri
Ehl-i bid'at hâdden aşdı işlenür fışķ u fucûr

[9b]

10 Kaldı dâna ayaklarda kimse bakmaz yüzine
Nirde bir nâdân var ise anlara degdi umûr

11 Kande bir Mevlâ rızâsı olmayan iş var ise
Olur oldu her biri erkân-ı devletden şudûr

12 Geldi zãbt itdi zemîniñ nışfını a' dâ-yı dîn
Asker-i İslâma irdi bir'ki kaç yıldur kûsûr

13 Kıruyup âbdâr nebâtât bitmez oldu yirde hem

Velehu

Düşmedi bârân semâdan mevcini kesdi buñur

14 Çok 'alâmet oldu peydâ belki deccâl de çıķa
Gösterüşde vaķtı geldi az qarîb eyler zuhûr

15 Bu cihâna n'îçün geldi kande gider bilmeyüp
Haķķa kulluķ itmez ol kim rañmetinden oldu dûr

16 Hikmeti vardur bu halkın kimi derviş kimi bay
Ba'zılar bulmaz 'abâyı ba'zılar giymiş şamûr

17 Cümle mevtâ arzû idermiş ki n'olaydı bugün
İzin olsa hâzret-i İsrâfil çaldı idi sûr

Velehu

[10a]

18 Nice bir bu hâkin altında çürüyüp qalalım
Bir kez qopsaz yirimizden ısız qalsa bu hufûr

19 Ba' zımız zevq u şafâda ba' zımız mihnetdedür
Kimse bilmez hâlimizden devrider bunca duhûr

20 Bırâqdılar bizi şunda hâlimiz bilmediler
Kimine cenneti'l-me'vâ kimine nâr bu çuqur

21 Luţf olursa var ümîdim belki bir imdâd ola
Yolladık evvelce gitdi birkaç unşâ hem zukûr

22 Bir oğul evlâdı qaldı şimdilik bu fânide

Velehu

Ol dağı bize 'âq oldı virmedi aşlâ sürûr

23 Evlendirdim itdi tuğyân cefâlar viridi baña
Yara açmadık yirim qoymadı bir kelb-i aqûr

24 Çok âzâr yetürdi baña kıymetimi bilmedi
Çaldı taşdan taşâ beni halk yanında itdi hor

25 Du'âmız budur ki işlâh ide anı Zü'l-celâl
Terk ider cânım şalâtı çehresinden gitdi nûr

26 **Yazıcı Murtaşâ** 'abdiñ suçları var bî-hisâb
Sen seversin 'afvı yâ Rab bizdedür cümle kuşûr

[3.Cüz]

5

Güft-i Yazıcı

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

[Semai]

[10b]

1 Bu ğaflet nice ğafletdür tefekkür itmeyüp aşlâ
Ey dirîġâ geçdi 'ömrüm vücûdım olalı icâd
Gitdi bunca mâh u sâlîm uyandum ġayri ben ammâ
Fenâ dâmında giriftârem henüz olmadım âzâd

2 İlâhî sen hidâyet kııl bilüp cürmüm saña geldim
Ĥatâ'en bilmezlik ile zünûb-ı bahre ġarġ oldum
İsti'ânet ile baña 'aceb mât evinde ġaldım
Uyup emmâre-i nefse zâyi' oldı bunca evġat

3 Bir yanından la'în şeytân ġavâle olmuş üstime
Çeküp leşker gelür ġuyâ vücûdım şehr-i ġaşdına
Velâkin bir işe ġâdir degildür ġarb-ı dest ile
Yalñız bir te'avvüzle iderüz cem'ini berbâd

4 Seniñ luţfiñladur cümle bu 'âşî ġul neye ġâdir
Kerâmet virdiñ insâna aniñçün oldı bahâdır
Vuġuş ile tuyûr içre firâr itmez ġatı nâdir
Nire gidecegin bilmez bir âdem gördigim sâ'at

5 Her vücûdda bunca a'zâ ġalġ idüp itdiñ mükemmel
Şükrine ġâdir olmadıġ saña iderüz tevekkel
Yazıcı bir ġuluñ ednâ melekler ġuluñ müvekkel
Şaġda solda önnde artıda def' ider bunca beliyyât

[11a]

6

Güft-i Nazire-i Yazıcı

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

[Semai]

1 Vücûdım şehr-i ta'mîre yüz dutup olmadın bünyâd
Elem miġnet beni aldı derûnım olmadı âbâd

2 Dost u düşmân ġayretini bahâne idip kendime
Mühmel işlere soġuldum didim var benîn benât

- 3 Anca yildim yüpürdim ki uyup nefsiñ hevâsına
Düşdüm ardına dünyânıñ dimağıma girip lezzât
- 4 Sağâirden çekinmeyüp boş tuţup kendi kendimi
Beydâ alır cümle farz oldu eylediler beni kiş-mât
- 5 Ecel yili gelüp esdi ayırdı dâneni benden
Şavırdı ırmân mişâli ‘ömrimi eyledi berbâd
- 6 Benden evvel gidenler de girdiler nâlân u giryân
Ata ana oğul ardaş cümlesi hep oldılar mât
- 7 Tedârik görmege meyl eyledim ammâ neden şöra [11b]
Hevâyile günüm geçdi muaddem olmadım irşâd
- 8 Çok ‘isyânım yüzüm ara seniñ dergâhıña geldim
Nic’olur benim ahvâlim çok ‘işyân eyledim at at
- 9 Bilen gider gelen bilmez söylenen nâmım söylenmez
İki taş olur nişânım biter abrimde nebâtât
- 10 Du‘ â idüp bağışlasın luţf idüp rûıma benim
Recâmız budur ihvândan nazâr ıldıkları sâ‘ât
- 11 **Yazıcı Murtażâ** bir gün ayrılır cân bu bedenden
Tenim toprağa girince añarlar mı beni ey hât

[4.Cüz]

7

Güft-i Yazıcı
(16’lı Hece Ölçüsü)
[Destan]

- 1 Yiter ıldıñ gönül zârî bu dünyâ saña da almaz
Tarî-i âhîret dutma şimden sonra zarâfetdür
Karâr oldu daı geçdi görölmedik ne şey aldı
Dîn-i İslâm adrini bil bu devlet ulu devletdür
- 2 Bekâsı yodurur çünkü n’iderler mülki melâli
Öte git hây beri gel hây idişürler ıl u âli
Eger kumlar şağışınca olursa ömriniñ sâli

- Hażret-i mevt irişince hemân şanki o sâ' atdür
- 3 Salţanat tâcın giyenler kimi Dârâ kimi Cemdür
İşde geldim gider oldum gülmedim gözlerim nemdür
Bu anadan gidenlerden murâd alup giden kimdür
Var ise evķât-ı hamse hâzır olan cemâ' atdür
- 4 Tarık-i meskenet tutğıl kısmetiñe kıl kanâ' at
Bilmesin hâliñi nâdân şaklağıl andan bi-ğâyet
Şabrını tut şükr [et] dâ'im bu yolda eyle metânet¹⁴
İdüp 'uzlet kamu ahlakdan bu hâlet özge hâletdür¹⁵
- 5 Bir muşibet uğrar ise taĥammül eyle her bâri
Mübtelâ olsañ marîza dimegil kimseden sârî
Ĥudâdan bil her ne gelse giderse mâlikiñ varı
Müslimânlık böyle olur sözüm saña naşîhatdür
- 6 Kanâ' at eyle az işe ne kim ihsân olur ondan
'İbâdet it kullık eyle budur ma'mûl olan senden
Belki gâfil ecel irer tedârigin gör irkenden
Hevâña tâbi' olma kim anıñ şoñı ceĥâletdür [12b]
- 7 Muĥib olursañ 'âlimle ol anlardur ehl-i kâmil
Bâ-ĥuşuş ki ola sâlih daĥı 'ilmi ile 'âmil
Her ne dirse tut sözünü müşküliñi olup sâ'il
Saña lâzım olan Mevlâya her hâlde itâ' atdür
- 8 Karışma ĥalkıñ içine saña çünki ĥor baķarlar
Belki bir söz dokundurup derûniñ oda yaķarlar
Şuçun altında qalmazlar hemân yüzine çıkarlar

Velehu

- Böyle bir günlere kaldık 'alâmât-ı kıyâmetdür
- 9 Yâr-ı gâr ola şanursın heves eylersin aĥbâba
Saña yâr olmayup âĥir düşürürler ıztırâba
Dayanma leşkere mâla daĥı evlâd u ensâba

¹⁴ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

¹⁵ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

Âhiri cümle fenâdur hemân bir qurı ğayretdür

- 10 Zamâne halkınıñ hâlin bilüp ögrenecek oldum
Hâķîkat umduğım yârân ayağımı alur bildim
Vefâdan dem uranlardan nice cevr ü cefâ buldum

Velehu

[13a]

Elinde mushaf da görse dir ki buña bu töhmetdür

- 11 Eger varlık bilürlerse dostlık iderler yüzine
Ve illâ şöyle bildim ki qoruq virmezler gözüñe
Bir iş düşüp emân dirseñ kulaq virmezler söziñe
Merhamet ref' oldı halkdan âyâ bu ne 'alâmetdür

- 12 Bir ta'âm eylerse halka seni de çağırır gûyâ
Bir kere dimiş olalım bu leyki gelmeye âyâ
Bir fakîr bulunmayınca meclisleri olur ihyâ
Hiç rağbet itmez oldılar bilemem bu ne hikmetdür

- 13 Geçdiñ eylik itmesinden duyma señ acı sözüni
Elindeñ gelmez ki bir gün oya çıkara gözüñi
Ne deñli dostıñ olursa döndürür senden yüzüni
Ana bir qardaşıñ olsa dimez bu da qarâbetdür

- 14 Yoqlı olmak şunda dursun belki öldüğiñde ister
Nedir fâ'idesi bundan mîrâş degmez bilmem n'ister
Arkañ başıñ olsa 'uryân haż ider şarınsañ ester
Elinde nesneñ yoğ ise dir şu adam ne sıkletdür

[13b]

- 15 Varırsañ meclislerine haşıl olur perîşânlık
Yüzine bile bakmazlar kande qaldı âşinâlık
Dürr-i meknûn söyleriseñ gelür anlara yeğşaklık
Birbirine göz iderler şunu şavmaq zarâfetdür

- 16 Kelâm-ı Hâķķı söylersen bizi zemm eyledi dirler
Çok şugra-kübrâ qururlar dimedüğiñ didi dirler
Darılurlar saña bir gün bu şavmını yidi dirler
Bunuñ boğazına qurşun aqıtmaq pek 'adâletdür

Velehu

- 17 Büyük sözler söyleyenler soñra sedâ işidilmez
Bilür ammâ güci yitmez dir ağadan bu söz gelmez

Getürür yükledür saña gönülcüğüñ alır almaz
Dir utanmaz mısıñ âdem seniñ işiñ kabâhtdür

- 18 Bilürler çünki mazlûmsın binerler başiñ üstine
Huşateynin şarkıdırlar iner tâ kaşıñ üstine
Uğramak dağı yigdir böyle kallâşıñ üstine
Kısmetiñ andan ise de giri durmak sa‘ âdetdür

Velehu

[14a]

- 19 Belî buyur dimeyince bunlarıñ yüzleri gülmez
Nehy-i münker eyler isen buğz idib keyfleri gelmez
‘İlm-i hâlinden şorarsañ biri bilür biñin bilmez
Kayırmazlar dîni aşlâ hep işleri beâletdür

- 20 Bir zâlim bir depme urur bir mazlûma yüzün düşer
O darp aña yiter iken birkaçları dağı uşer
Arka arkaya virirler hâ deperler üçer bişer
Bir milletde bu iş olmaz zâlim buna ‘ adâvetdür

Velehu

- 21 Evsat hâllüye bu ahvâl esfeli hiç gözi görmez
Çağırı çağırı olsa anıñün bir fülûs virmez
Bizde bir dînsiz var ise bir şey andan esirgenmez
Tefekkür eyle ey gâfil bunlar saña çok ibretdür

- 22 Tükenmez söylesem yüz yıl şimdiki halkıñ ahvâli
Haşırlara şar tenini arama cübbe vü şâlî
Çünki buña irdi ‘ aklıñ pendiñi kendiñ dutmalı
Terk ide gör kamu varın böyle [olsa] selâmetdür

- 23 İlâhî sen meded eyle ‘ aceb ahvâllere kaldık
Kuşur bizde kamu bildik bunları arayup bulduk
Cürmimiz ‘ afv eyle yâ Râb seniñ dergâhıña geldik
Kesbimizdür bizim bunlar hep işimiz şekâvetdür

[14b]

- 24 **Yazıcı** maşşûş itmediñ bu hâli kimseye ammâ
Tefekkür eylesen sen de bulunur ekşeri hâlâ
Cezâ tertîb olunmak hem muqarrerdür saña illâ
Rücu‘ eylersen Allâha düşen şânına râhmetdür

[5.Cüz]

8

Güft-i Yazıcı
(15'li Hece Ölçüsü)
[Destan]

1 'Azm idüp ğurbet diyâra terk-i vaţan eyledim
Aĝla ey gözlerim aĝla geldi giryânlık baña
Her n'itdim kendime itdim ben aĝyâra neyledim
Yapdılar her bir tarafından beytü'l-aĝzânlık baña

2 Gideyim ğatırın ğoş dut ey raĝîb-i bed-liĝâ
Lâyıĝın virsün seni ben ğavâle kıldım Ğaĝka
Âĝirin ğayr olmasun iki göziñ birden çıĝa
Vaţanı zaĝmeni kıldıñ bir ğâristânlık baña

Velehu

[15a]

3 Ğayşeriden Ğırşehire Enguriye 'Âyaşâ
Begbâzârı Nallıĝândan Köstebekden yol aşâ
Torbalıdan Taraĝlıdan Geyve ilen Sâvaşâ
Şabancıdan İzmini de 'azım ormanlık baña

4 Kekbeziyi Pendigi Ğartalı cümle görmişiz
On sekiz gün yol yürüyüp Üsküdâra irmişiz
Pây-i taĝta geçmek için biz ĝayıĝa girmişiz
Ĝuyâ maĝşûd oldu ĝâşıl geldi şadânlık baña

Velehu

5 Çıĝardı Eminönüne beg gibi bizi hele
Gözlerim dört yaña bakar ya' nî bir şâĝib gele
Piç gibi meydânda ĝaldık bir ĝonaĝ girmez ele
Sevdiğim kârbân-serâyılar oldu miĝmânlık baña

6 Bu şehir ĝal' a içinde dâ'ima maĝfûz olur
Çevirmişdür yidi taĝı anda nihâyet bulur
Aĝdeñizle Ğaradeñiz bunda bir yire gelür
Hergiz vâki' olmamışdur böyle hengâmlık baña

7 Ğarşusına düşmiş anıñ Ğalaĝa hem Üsküdâr
Her biri bir şehr-i 'azâm eilişer biñ ev de var

[15b]

Urum ili Anaṭolu didikleri birer ḥiṣâr
Müyesser oldu görmeklik bu şehristânlık baña

- 8 Cümle ḥalkı sûr içinde hem yigirmi dört kapu
Bî-ḥisâb olmuş bedenler sağış gelür mi bevâ
Burçları birkaç biñ olsun yonma taş inlü yapu
Baylara bâğ-ı İrem ammâ kûristânlık baña

Velehu

- 9 Beş on biñ vardur mahalle evlere olmaz ḥisâb
Pâdişâh câmi' i on bir pâşâlara yok ḥisâb
Şa' şa' a virir menâre her birisi mâh-ı tâb
Her nazarda geldi bir servi ḥırâmânlık baña

- 10 Hem serây-ı şehri-yâri iki yirde lâ-nazîr
Ḳurılır divan-ı 'âlî her maḳâmda bir vezîr
Oturup 'adl ü dâd ider cümle ḥalk anda ḥazîr
Te'emmül kıldıkca geldi bu Süleymanlık baña

Velehu

[16a]

- 11 Buña bir hem-tâ bulunmaz vaşfını terk idelim
Destimiz dutmadı kimse çıkup bundan gidelim
Ḥalkıñ 'işi' işretinden nedür bize n'idelim
Şâh-mârân ḳalesi gibi bir mâristânlık baña

- 12 Yolımız bağlandı çekdik Sintine üç mâha dek
Seyr idüp vezîr vüzerâ tâ ki pâdişâha dek
Câmi' lerde yalvarıp itdik enîn âha edek
Bahtımız meḳş olup ḳaldık gelmez âsânlık baña

Velehu

- 13 Her nigâh itdikçe çeşmim âh iderim yok yire
Bir fûlus-ı aḥmerim yok 'arz idem bir dilbere
Hiç bir inşâf yok birinde bâri bir bûse vire
Keşf olup bu dil-i maḥzûn gele ḥandânlık baña

- 14 Lisânı şakḳ oldu cânâ ḳalem derdim yazmadan
Uşandım laḥim kelb gibi boş şiyirdib gezmeden
Amân aç yolum gideyim kimse ḥâlîm sezmeden
Ḥazân irdi libâsıma geldi 'uryânlık baña

15 Bi-ḥamdi'llâh yol açıldı Rûm ili semtlerine [16b]
Cizyedâr oldu ağamız kıbtîyân itlerine
Çekmecedden Boğadüşden Silivri yurtlarına
Sâhil-i deryâya düşdüm hoş ılımanlık baña

16 Çorluyu Burgusu geçdim Babâhafza Edrene
Derbenden Çalığkavağı aşdım ey dost ben yine
Şumnıdan Hirazğırada Uruscuga İzgike
Tuna yalıları oldu şimdi seyrânlık baña

Velehu

17 Piravâdi Yeñibâzâr Hacıoğlında söyleyen
Eskicum'a ve Tırnavı bunları gör böyle sen
Bir dağı 'Oşmânpazârı vardır anı da disen
Zîrâ bunlarda çok kimse itdi dostânlık baña

18 Karın-abâd Cingân Serâyı hem İslimye Yanbolı
Karabekâr Kırkkilise şucuğ köfter¹⁶ tobtolu
Vize Ayduş Kösdemirle bunlar Çengeniñ yolu
Hem bu yol Eflâka gider dağı Boğdanlık baña

Velehu

[17a]

19 Bir seneden soñra tekrâr yine gel âsitâneye
Arnavıdlığa sefer kııl Tekfûr Tağı Malkaraya¹⁷
Keşândan geç toğrı yolun uğrasın İbşâlaya
Ferayilen Gügercinlik seniñ sindânlık baña

20 Gümilcineden Yigice andan öte Kâvala
Piravişdeyilen Siroz Nevreğobla Râhova
Demirhişârla Dubnitse Cuma' düşer sağ kola
Egripelenfe Köstendil oldu pinhânlık baña

Velehu

21 Kırâtova İhtimân Üsküb sen beri gel Kuçine
Ustorumca Râdoviş İşdib dağı birkaçına
Gezmişiz hem görmüşiz biz vardık Petriç içine
Cümle dağı kestânelik yüce Balkanlık baña

¹⁶ Üzüm sırasıyla nişasta kaynatıldıktan sonra tepsiye dökülerek kurutulmasıyla yapılan pestil.

¹⁷ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

22 Bir aher vaqt yine geldim Arnavıdlık üstine
Geç ‘Urfandan Bâzergâhdan hem Selânik kaşdına
Otur var dal Yiñicede Ğazi Evrenos postına¹⁸
Derviş ol tekkesin bekle budur sultanlık baña

23 Geldi lâzım vaşfin itmek uşanup ölmem bî-zâr [17b]
Ağdeñiziñ yalısında bu Selânik bir hişâr
Pek mükellef kal‘ adur hep çevre yanı burç u bâr
Şehr-i deryâya havâle bayıristânlık baña¹⁹

24 Rûm ilinde gezdigim yirlerde yok buña mişâl
Hem İslâmbola kiliddür şöyle añlansun me’âl
Cümle evşâfın yazarsam tamâm olmaz niçe sâl
Çarşular hânlar mükellef cem‘ istanlık baña

Velehu

25 Vodinadan Gülikesre Görce Pürmet Ergiri
Seyâhat ğayri tamâmdur qarâr oldı dön geri
Bu sınırdur dâru’l-ħarbe ğayri gitme ileri
Gidilirse de gerekmez kâfiristânlık baña

26 Gel Anatolıya meyl it şol qola Hendek Bolı
Bayındır Çerkeşle Tosya doğru ‘Oşmâncık yolu
Merzifonla ‘Amâsiyye irek Niksâr tobtolu
Ğayri dostlar bî-nihâye itdi yârânlık baña

Velehu

[18a]

27 Karahişârı şarkı var hem Erzingân bir şehir
Bayburd ile Gümüşhâne geçer anlardan nehir
Sinob Şamşun Tırabzan öñine düşmiş baħir
Bundan öte yol görindi şükür çistanlık baña

28 Sürmene İrize Künye Kütatis Bağdâdilen
Aķışkadan öte Perşâd küh añılır adılan
Gel gönül ‘avdet idelim bu dil-i nâ-şâdilen
Tortum İsbirden Küleden gelmez insânlık baña

Velehu

¹⁸ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

¹⁹ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

29 Geldiñ Arzırûma şimdi üç kapulı bir hışâr
Her biri onar bedendür altmış beş kulesi var
Araları yigirmi beş yekûnını kim şayar
Çağırırım yekdür Mevlâ hoş pâsibânlık baña

30 Böyle bir ma' mûr şehirdür şeş mükellef câmi' i
Hutbe olunur kıra'at raĥât olur sâmi' i
Kebîr ĥammâmlar vü ĥânlar binâ itmiş şâni' i
Çarşusu bâzârı güya ' anberistânlık baña

31 Bunda daĥı bir iki yıl eglenüp git Vana dek [18b]
Pasin şahrâların seyr it tâ Bitlisde ĥâna dek
Karşdan öte geçelim biz gidelim Revâna dek
Buña deĥ oldı müyesser ' Acemistanlık baña

32 Bâyezıd ile Malâzgird bir daĥı Toprakĥale
Bu yirlerden gezer idüp ' azm idelim biz çöle
Pâlıden geç Erĥınıya gir uzun boylı yola
Çoĥ dolaşdım yaramadı şu Kürdistânlık baña

Velehu

33 Ĥamd olsun Diyârbekri gördi yâ bu gözlerim
Dürr-i meknûn söylerem ben şanma tehî sözlerim
Yitirdim yavrım ararım şunda izin izlerim
Virseler Mısrı şâd olmam gelmez unvânlık baña

34 Bu şehir bir ĥal' adur kim yonma taşdur yapısı
Yüz kule dört biñ bedendür dört olupdur kapısı
Paşa cami'leri ondur minâreli hepisi
Derûnı dolu ĥandilleri şem' ü şepistânlık baña²⁰

Velehu

[19a]

35 Bir yanını Şâd kuşatmış aĥup dolanıp gider
Üç yanı daĥlar ve yollar kâribân mürûr ider
Dâmeni baĥçelik cümle dürlü meyveler biter
Başka ĥâlet virir bu yeşilistânlık baña

36 Bunda on beş gün muĥîm ol göç idelim Mârdine

²⁰ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

Milik-i Dârâdan geçince Nisibin cin yurdına
Cizîre de bir âh itdim düşdüm Muşul derdine
İngine düşdüm görünmez hiç dağıstânlık baña

Velehu

37 Mâbeynimiz oldu Şîre birkaç gündür şâdilen
Râhımız Evrile uğrar bir de Kerkük adilen
Bi-hamdi'llâh görüşdük dâru'l-islâm Bağdâdilen
Gûyâ cennetden virildi hûr u gılmânlık baña

38 Mezhebimiz şâhibin itdik ziyâret çok şükür
Hem İmâm Mûsâ Kâzım dağı Muhammed Bâkır
Hâzret-i Şeyh ' Abdulkâdir Gilânî medhin oğur
Şakıram bülbül gibi budur gülistânlık baña

39 Pîrim Şeyh Ma' rûf-i Kerhî merkadı hem anda var [19b]
Dağı hem Pehlül Dâna söylenen dâr u diyâr
Hâzret-i Şeyh Şehâbeddîn veliyu'llâh hem-civâr
Hâklerine yüzüm sürdüm geldi ' irfânlık baña

40 Budur Bağdâd-ı behişt hem dinür burc-ı evliyâ
Milket-i ' Osmânda yokdur hiç naziri hâliyâ
Bir yanı Şâd üç yanı çöl karşusındadır cûyâ
Her taraf servi gibi cümle nağlistânlık baña

Velehu

41 Kâl' ası kâgir binâdur tuğladan hem beş kapu
Olupdur on altı cami' cümlesi gökçek yapu
Müzeyyen köşkler serâyler cümle mevcûd anda bu
Râzî idim birisine virse der-bânlık baña

42 Kâl' a yüz yetmiş kuledür her kule on beş beden
Araları dağı kırkar eylemiş bunyâd iden
Bundadır Ğazi Genç ' Osmân gelsün ziyâret iden
Her birinden eyledi Mevlâ çok ihsânlık baña

Velehu

[20a]

43 Bundan öte Medâyin şehri konağ oldu bize
Hâzret-i Selmân-ı Pâk türbesi görindi göze
Durur hâlâ Tağ-ı Kisrâ şakğ bir yüzden bir yüze

Serây-ı Nûşîrevânîñ ‘ azîm vîrânlık baña

- 44 Git tokuz gün görme şenlik ‘ Amârâda var hemân
Bir al‘ adur yigirmi ev bulunur odun şaman
On iki gün dağı gıtdik urnede okundı ezân
Diñleyip eyleñ terađđum ey Müslümânlık baña

Velehu

- 45 Bu dağı bir al‘ adur kim iki yüz ulesi var
Her ule on dört beden yigirmişer ada iy yâr
Bir yanı Şâd biri Murâd bunda cem‘ olmiş şular
Ben de ağdım bular gibi geldi ceryânlık baña

- 46 Bundan on dört sâ‘ at öte Başradur gemiye gir
Atrarı göndür aradan görelim Mevlâ ne dir
Başrayı źabt itmiş ‘ Arab olayazdım ben esîr
Dostları bir dağı görmem geldi gümânlık baña

- 47 Dört ‘ aded frateye ‘ askerimiz doldı hele [20b]
Her birinde onar topdan kırık pârê top var bile
uşatdığ đâşılı şehri şatırı aldığ ele
Bayrâđ altında bulunduğ geldi sekbânlık baña

- 48 Dayanmadı ‘ Arab şehri bırağup itdi firâr
Bi-đamdi’llâh selâmetle źabt idüp dutduđ karâr
Didim gitdi ammâ bunda neler çekdim kim arar
Muğadderdür tâ ezel bu yağşı yamanlık baña

Velehu

- 49 Bu şehir bir al‘ adur kim tamâm üç yüz ullesi
Her aralık kırık beden onar olupdur kellesi
Bütün kerbiçden binâsı üç kapudur cümlesi
Derûnı cennet mişâli gül gülistânlık baña

- 50 Taşrada ma‘ mûr uralar her birin kim vaş ider
Tâ Hindistândan Yemenden gemiler gelip gider
Şöyle kim bunda bulunan hep ârzûsın def‘ ider
Dünyâlıkda bir hoş geldi ‘ Arabistânlık baña

Velehu

[21a]

51 Bundan öte eger Kadif sekiz konak lahza hem
Andan öte on ikidür memleket Nu' mân diyem
Bed aşıldur hârici hep andan ötesi Yemen
Ne uzun boylı yol oldu şu çölistânlık bana

52 Lahzadan öte müyesser olmadı gitmek bize
'Avdet itdim qarâr oldu uşandım geze geze
Başradan Hind üç mâh öte görünür mi bu göze
Pek ârzû itdim görünmez şu Hindistânlık baña

Velehu

53 Gel gönül dön turma gayri oldu on sene tamâm
'Arceyilen Samâvâtdan Hillaya geç ey hûmâm
Kerbelânîñ çöllerinden devr iderüz biz müdâm
Çevir dünyâyı pergâr-veş yahşi merdânlık baña

54 Bunca çöller geçüp dutduk yüce dağlar şâlnı
Harbidilen Malâtyadan Hasanbedrîk yolunu
Hikîmhânı Alacağân bir dağı Kanğâlını
Bunlarıñ yaylağı cümle sünbülüstânlık baña

55 Bi-hamdi'llâh dağıl olduk biz Sivasa salı gün [21b]
Yoğunbilden Erciyes gözüme göründi bugün
Şarkışla didik de sürdük aslâ durmadık o gün
Yönümü döndüm şılâya geldi pişmânlık baña

56 Gemerekde Sarioğlanda lâleyi itdim fikir
Vağanım zağmenim ârzûm Gesîye geldim şükür
Ne bâğ kalmış ne hod bâkçe evim barķım tam taķır
Düşlerimden geldi cümle hep bu düşmânlık baña

Velehu

57 Hoş imdi bir gün öle ki âhîret günü gele
Hak Te' alâ huzûrında bir ulu dîvân ola
Ol zamânda beraberce duram haşmımla bile
Her kim itdi bulacağdur bunda şeytânlık baña

58 Ne bilürem ağlamalı ne bilürem gülmeli
Ne örtü var ne döşek var hâne yiksân olmalı
Vâlidem ehlim bir oğlum kalmış anı bulmalı
Bir de mesken yeri kalmış gerek ķurbânlık baña

Velehu

[22a]

- 59 Ğayri mekrûh işlere dal çek zelâlet altı yıl
Tekrar âstâneye var gel bir hizmete kâtib ol
Geç Külekden Adanayı Misisi Tarsusu bul
Toroğlı Yanparoğlı dağları sincânlık baña
- 60 Karamândan Seydişehir vü Begşehirin söyleyen
Yalavacıñ Kar' ağacıñ şimdi medhin eylesen
Konyayı ben 'âlî gördüm yig tutarım cümleden
Monlâ Hünkâr virdi anda 'ahd ü peymânlik baña

Velehu

- 61 Aķserâydan toğrı sür gel eski yurda **Yazıcı**
Sen mi kaldıñ bu 'âlemde diyâr diyâr gezici
'Ömür meyvesine degdi dest-i ecel üzici
Âhiri na'imi cennet yâhûd katrânlik baña

[6.Cüz]

9

Güft-i Yazıcı
(8'li Hece Ölçüsü)
[Destan]

- 1 Elâ ey ehl-i zamâne
Nedür sizde bu rezâlet
Şüpheniñiz var mı imâna
İtmek İslâma ihânet
- 2 Bu ğafletden siz uyanıñ
Temeli yoķdur binâniñ
Birbirine kem şananiñ
Başına kıpsun kıyâmet
- 3 Ger mu'âraza itmezseñ
Kaçmaķ râhı tutmazsañ
Te'vîl bâbına gitmezsen
Bu meclis bulsun halâvet

[22b]

4 Behey zâlim hiç ölmek mi
Divanu'llâha gelmek mi
Su'âl var kabri bilmek mi
Nedir sende bu cesâret

5 Emek virip özendigiñ
Yiyip giyüp düzendigiñ
Harâm helâl kazandıgıñ
Hep qalur mülk-i melâket

6 Manşib sevdâsı serinde
Üç beş yüz tesbîh eliñde
Cübbe destârıñ yirinde
Her yiriñ zâhid kıyâfet

Velehu

7 Söyleseñ fâzılam dirsiñ
Eline gireni yirsiñ
Kara câhil seni görsiñ
Nice kılmasıñ şekâvet

8 Her biriñ müttakî geçer
Baqlava yir qahve ier
Belî buyur diyüp nâ-âr
İtmeli yalân şehâdet

9 Belî söz yok haqqı söyleñ
Velâkin hilâfın eyleñ
Kibârıñ hatırın neyleñ
Diniñe irdi hasârat

10 Sen mustakîme gitseñ ne
Hâbli'l-metîni²¹ tutsañ ne
Hâtırını şöyle atsañ ne
İdüp Mevlâya itâ' at

Velehu

[23a]

²¹“ Hâbli'l-metîn” sağlam ip manasına gelmektedir. Mecazi olarak Kur'an'ı işaret eder. “Hep birlikte Allah'ın ipine sınıksız tutununuz.” (Al-i İmran Suresi, 103) ayetinde geçen “Allah'ın ipi” ifadesinden hareketle kullanılır.

11 Mücedded bir  arık d nd n
Halkın  aq yidin bozdu n
Hayli m hmel işde gezdi n
Ya   n  kim itdi n met net

12 G renler hayretde  aldı
 Az m fikirlere daldı
Belki ba   se Ő phe  ıldı
 opdı sizden bu fe aret

13 Bilenler b yle itmezdi
Hil f  ar ke gitmezdi
 ur  n h kmin unutmazdı
Meger itmezler til vet

14 Sa a n   oldu behey Ő fi
Fikr id p eyle inŐafı
 ılag r  albi ni Ő fi
Bilinsi n sende kem l t

Velehu

15 Yine c hil metin anca
Fikri yo  inceden ince
Havf it Mevl dan diyince
Fes da itmez cer   et

16 Yanıp gider fa r   l-h l
G r r anı ider ihm l
Ned r bilmez  ırz u vek r
Yo dur a   y nda me  bet

17 T rk   ilm-i h lini bilmez
Bilenler s ylese olmaz
   lim meclisine gelmez
Dir ki bende yo  liy kat

18  Ő bilen s z nde durmaz
Fendine   a ıllar irmez
 adrini kendi de bilmez
K st r r  albin o s    at

19  ki ya a da ı oynar

[23b]

Fesâd bulğur gibi kaynar
Birbiriniñ etin çiyner
Eñseden eyler ‘ adâvet

20 Yüz yüze dostlık yirinde
Hiç vefâ yoğdur birinde
Neler var ki derûnında
Fikr ider dâim çalâlet

21 Bir eyyâmnda düşse fırsat
Çeler anı geçmedin vağt
Aşlâ şaymaz nânı ni‘ met
Nic’oldu bunca ziyâfet

22 Böyle buldurmuş şuyunu
Tüleyip dökmiş tüyünü
Ortalık dilkü oyunu
Anınçün yoğdur letâfet

Velehu

23 Za‘îf itdi dîni varlık
Zügürtlük gûyâ murdârlık
Yigitlik şimdi ğaddârlık
Fend ile eyler ticâret

24 Fağîre bir kazâ irse
Sehelce töhmet de görse
Merhamet yoğ amân dirse
İderler büyük hağâret

25 Kendilere gelse bir hâl
Birikir cümlesi der-hâl
Tezkireler idüp irsâl
İderler yüz biñ şefâ‘ at

26 Zâhirâ bir iş yaparlar
Dağılup yoldan şaparlar
Eñseden depme deperler
Yâhûd eylerler işâret

Velehu

[24a]

- 27 Cümle bu işler bilindi
Merhamet kalbden silindi
‘Ömür geçti gün dolandı
Gitmedi benden kedâret
- 28 Ba‘zılar söyler ki sözler
Dayanur mı aña yüzler
Kendini pek ‘arîf gözler
Her sözün şanur zerafet
- 29 Bunca mâh u sâle irmiş
Meylini dünyâyâ virmiş
‘Aklınca çok umûr görmüş
Hayli iş itmiş nezâret
- 30 Âhîret fikrine gelmez
Ölüm geleceğin bilmez
Biñ dostı bir pula almaz
Şırtarırsa ol nedâmet
- Velehu**
- 31 Hıfzı ide Mevlâ şerrinden
Şedası gelsün derinden
Yandıķ zehir sözlerinden
Sinine dolsun necâset
- 32 Niçe yârânları gördüñ
Bunlar ķardaş olmuş dirdiñ
Şoñra neticeye irdiñ
‘İrzını itmiş kesâret
- 33 Müslimânlık ķande ķaldı
Kim yitirdi ki o buldı
Görme misiñ şomı n’oldı
Çekildi bunca felâket
- 34 Zâhir iken bu aķvâller
Vaşf iderken anı diller
Arķa virdi çok ‘âķıllar
Göz göre virdi icâzet
- 35 Yazar mı bunu bir yirde

[24b]

Halkı uğratdınız derde
Meger yok ' aqlınız serde
Kime virdiniz emânet

36 Delikanlıca uşaklar
Şiyirdip gezer şoşaklar
Ehl-i ' irziñ adın yoqlar
Yapar yok bulur selâmet

37 Dört beş yaşlı hayâ bilmez
Söyleseñ sözüñden almaz
Birkaç sille çalsañ olmaz
Şâhibinde yok şadâkat

38 Üzeriñe hücûm eyler
Rüstem-i Zâl gibi söyler
Birkaç yârân peydâ eyler
Hepsiniñ olur kabâhat

Velehu

39 Nisâlar gaybetiñ câhı
Kızlar âheng pâdişâhı
Karılar höykürür gâhî
Gûyâ dünyâdan ferâgat

40 Bir zâlim teklîf buyurur
Dutmaz ise birkaç urur
Başın eger bakar durur
Yiğitlerde yok şecâ' at

41 Bu cihâna hükm idenler
Taht u tâc koyup gidenler
Hâk olan nâzîk bedenler
Saña yitmez mi ' alâmet

42 Eylik itdügiñ kediler
Dostluğı söyle qodılar
Haqqıñda neler didiler
Öldüñ a' dâya şemâtet

Velehu

[25a]

43 Hiçbiri saña yâr olmaz
Girüp siniñde câr olmaz
Bir derdiñe medâr olmaz
Seni itmezler şiyânet

44 Şimdi maqbûl kuruş başı
‘Akıla virdi telâşı
Bunlarıñ bu kabîh işi
Halka da itdi sirâyet

45 Zengin olsun da kâr itsin
Dimezler ki gider gitsin
Gerekse fercini şatsın
Yine iderler himâyet

46 Nehy olunmuşken teğannî
İderler anı temennî
Aldı meydânı muğannî
Anlara degdi şadâret

Velehu

47 Manşiba geçdi muğhikler
Rüsûh buldı pizevenkler
Bir ki kaç puşt oğlan şaqlar
Kibâra oldu bu ‘âdet

48 Qavm-i Lûtı geçdi bunlar
Qatı hâdden aşdı bunlar
Fesâd bâbın açdı bunlar
İşleri cümle betâlet

49 ‘Âlime gelsiñ er ise
Bâg-ı cennet ister ise
Nirde bir mülhid var ise
İderler anı ziyâret

50 İhsânına ‘aқıl irmez
Faқır ise gözi görmez
Haқ yolına fülûs virmez
İderler yüz biñ sefâhet

51 Beş vakte cami‘e gitmez

[25b]

Anınçün meyveler bitmez
Cenâbetden gusul itmez
Kande kalmışdur tahâret

52 Beynamâzlar çokdur elân
Merkeb gibi yatur her ân
Dimâğına girüp şeytân
Ana itdürmez 'ibâdet

53 İmâmlar cami' den bizdi
Mü'ezzinler yolu azdı
Halk bir gayri tarîk düzdi
Fırka fırka oldu cemâ'at²²

54 Vâ'iziñ nuşını duymaz
Duyar ammâ kalbe koymaz
Kendiniñ de fi'li uymaz
Anda da vardur kesâlet

Velehu

55 Serbest olup şalınmağa
Gizli işler bilinmege
Bu haller şerh olunmağa
Lisânda yokdur talâkat

56 Zengin olursañ yazarlar
Zügürd olursañ bozarlar
İhtiyâr iseñ bizerler
Şıket olursiñ bi-gâyet

57 Selefde bunlara rağbet
Olurmuş eyleyüp himmet
İltimâs idüp naşîhat
Doğrudurlarmış rekâket

58 Ri'âya yandı yakıldı
Şinlik tağlara çekildi
Zulumden dünyâ yıkıldı
Kalmadı halkda şetâret

²² Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

Velehu

[26a]

59 Zuhûr itdi sefer Îrân
Şimdi   âlem ana hayrân
Dür ararken gitdi mercân
  Âleme irdi melâlet

60 Ehl-i s k rindi cihânîñ
Bir Şey al sat varsa c nîñ
Őorar Őansar gibi  anîñ
G y  ki eyler  ac mat

61 Hez r yavuz kaŐdlarından
Bel  gitmez  stlerinden
F  zam n  dostlarından
Eylik ummaŐdur ham kat

62 Biz iriŐdik bir a ına
ŐariŐmaz  alk n  i ine
Bunlar n  bunda Őu ına
YaŐsi itmiŐler fir set

Velehu

63 Bu f n den neler ge miŐ
Kimi  onmiŐ kimi g  miŐ
Ecel Şerbetini i miŐ
İden da  v -y   il fet

64  ismeti  anded r bilmez
Sebepsiz Şey  aŐ l olmaz
V c da bir veled gelmez
Olmay cağız ric let

65 Ba  z  vardur c nlar c n 
Dolanm Ő Hind u Yemeni
  Aceb  ıfz eylemiş an 
S yler iŐtil h   ib ret

66 Birikir hep av r lar
An n  yanına varalar
Cev b dirken  avaralar
Ya  n  kim eyler nez ket

67 Cem' olup yanına gelse [26b]
Gelende heyûlâ olsa
Anınla meclise dolsa
Kahkaha ider cemâdet

68 Âvâre ağalar çokdur
Evinde hiç nânı yokdur
Hep üç tuğa müsteħakdur
Her biri arslan şalâbet

69 Kîsede dört aķçesi var
Dolapda üç boķçası var
Bir bâğı bir baķçesi var
Vâfir idinmiş ' aķâret

70 Anıñ derdi hiç çekilmez
Topdan tüfenkden yıkılmaz
Cevâbında giri kıalmaz
Cümleye eyler delâlet

Velehu

71 Bu da dir ki benim ancaķ
Ortalık hâli kıalıncaķ
Manşıb olsa beş on şancaķ
Nizâm virirdi temâmet

72 Buña ' aklım irdi şaşdım
Elem deryâsına düşdüm
Derd ile yanup tütüşdüm
Vücûdum aldı harâret

73 Yiyip cîfe zâğ olmadan
Ayağıma bağ olmadan
Zamâna da sağ olmadan
Ölüp gitmek ne sa' âdet

74 Kıanı atañ deden n'oldı
Bu fânî saña mı kıaldı
Aç gözün göç vaķti geldi
Çalındı kûs-ı riħâlet

Velehu

[27a]

75 Enikler apuda kelbler
‘Avratıñı alur yâdlar
Yetim alur hep evlâdlar
abul itmezler merâmet

76 Bize Mevlâ itdi ihsân
Ni‘metin virdi firâvân
uşûr içindeyiz her ân
Bizdedür cümle kemâlât

77 Dîn-i İslâm zuhûr itdi
Ümmetine tebliğ itdi
Fağr-i ‘Âlem dahı gitdi
Hatm olup anda risâlet

78 Her kişi lâıyın bulur
Yarın ulu divân olur
Cehennemde ebed alur
Bilmeyen dîn ü diyânet

Velehu

79 Ol ki oldı hâliş ümmet
Temessik idinüp sünnet
Şüphe yodur bilâ-minnet
Olur cennetle beşâret

80 ‘Ömür geçdi alup şatdım
İşin olayına gitdim
Bunu bir muhtaşar itdim
Götürirdi çok rivâyet

81 Sinni elli üçe yitdi
Gel gör imdi gine n’itdi
‘Aceb uşlanmadı gitdi
Çekildi bunca şe’âmet

82 Dirildi nazma biracı
Kimi tatlı kimi acı
Bu bağrin cümle emvâcı
Üç yüze oldı belâgat

83 Âhîret kaydını yimez [27b]
Bu hayır mı şer mi dimez
Bildigini giri kıomaz
Eyleseñ yüz bin hikâyet

84 İrerler toğrı yoluñdan
Halâş yok halkıñ dilinden
Çarh-ı devvârıñ elinden
Kime ideyim şikâyet

85 **Yazıcıyı** dirseñ ey yâr
Bulardan ba' zı eli var
Meger kim setr ide Settâr
Yoķsa çekilür zelâlet

[7.Cüz]

10

Güft-i Yazıcı
(11'li Hece Ölçüsü)
[Destan]

1 Gezdim neç' yirleri kııldım temâşâ
Bencileyin dertli şad hezâr ancaķ
Bir iş tütalım ki çıķalım başa
Hayvân gibi gezmekde zarar ancaķ

2 Diñle İslâmbolı haber vireyim
Kimine havâsı pek yarar ancaķ
Kiminiñ bahtı yok gezer âvâre
Uğursuzluk ana yâr-ı gâr ancaķ

3 Kiminiñ tâli' e sevdâ düşermiş
İşi dâ'im yürür keyfi var ancaķ
Karşusına düşmiş âyine mişâl
Şûret-nümâ olan Üsküdâr ancaķ

4 Bir hişâr içine cem' olup varı
Beş on biñ maħalle şu miķdâr ancaķ
Bî-nihâye köşkler serâyıları var

Niçe yirler çarşu ehem bâzâr ancağ²³

- 5 Deryâdan bir kulağ girmiş Eyyûbe
Üzerinde kayıklar hezâr ancağ
Begoğlundan hişârlara çıkınca
Galata döşenmiş ‘azîm şâr ancağ

Velehu

[28a]

- 6 Hişârların meşhûr olur kirazı
Kamu eşcârları meyvedâr ancağ
Yemiş iskelesi her dürlü meyvâ
Ketâncı Kapusu leymon nâr ancağ

- 7 Bağçe kapusunda elvân çiçekler
Zen dostlar da andan alurlar ancağ
Çarşusun bâzârın seyreyledim ben
Her dürlü metâ‘dan cümle var ancağ

- 8 Oturmuşlar alışviriş iderler
Her birinin başka hâli var ancağ
Kimi cevâhirler dürlü kumâşlar
Kimi boncuğ kimi çul şatar ancağ

- 9 Kimi şâd u handân oynayup güle
Kimi gam-gîn olmuş elemkâr ancağ
Kiminiñ tali‘i şom olup kalmış
Kiminiñ dağı bahtiyâr ancağ

Velehu

- 10 Kimi nev-restedür tâze yigitler
Kimisi pîr olmuş ihtiyâr ancağ
Kimisi nazargâh olmuş ‘âleme
Kimi maḥfûz olmuş perdedâr ancağ

- 11 Kiminiñ kalbi kîn deryâlar gibi
Kiminiñ parş gibi gönli dar ancağ
Kimi Leylâ gibi ‘arz-ı cemâlde
Kimi Mecnûn gibi bî-çarâr ancağ

²³ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

- 12 Kimi Varka ile Gülşâha beñzer
Kimi Şîrîn gibi şîvekâr ancağ
Kimi cerrâh olmuş yaralar emler
Marîz olanlara el kıatar ancağ
- 13 Kimi ırğâd olmuş kimisi ħammâl
Kimi kıapularda ħizmetkâr ancağ
Kimi şâhib san‘at virüp almada
Bu maħlûk anlara ħarîdâr ancağ
- 14 Kiminiñ ‘aħâret kiminin cihet [28b]
Kimi mün‘im kimi de cerrâr ancağ
Kimi kıabbânlarda kıantâr çekeler
Kimi đarbħânede veznedâr ancağ
- 15 Kimi şarrâf olmuş virüp almada
Altun ħuruş para yıħarlar ancağ
Kimi vâ‘îz kimi kıurrâ müderris
Kimi dervîş kimi türbedâr ancağ
- 16 Kimi selâmetde gezüp yürürler
Kiminiñ başına cihân dar ancağ
Toħrılar ok gibi menzile irmiş
Oħrılar başında od yanar ancağ
- 17 Kimi neccâr olmuş ħızâr çekmede
Kimi kâħıdcıya mühredâr ancağ
Kimi kâra yiler tehî-dest kııkar
Kimi her kıismetden behrevâr ancağ

Velehu

- 18 Kimi iner kimi kııkar dünyâda
Kimi devlet ile pâydâr ancağ
Her birini bir girdâba düşürmiş
‘Aceb çarħ-i felek sitemkâr ancağ
- 19 Dürlü ni‘met gibi küstürür ammâ
Dâ’im yidirdiħi zehr-i mâr ancağ
‘Aceb zeyn olunmuş serây-ı cedîd
Mübârek cum‘a ħün şâh-süvâr ancağ
- 20 ħađâdan ħıfz ide anı Zü’l-celâl

‘Âlemiñ penâhı o hünkâr ancağ
Ögünce şulağlar süpürge ile
Kimi de yanınca rikâbdâr ancağ

- 21 Kimi hâş odalı kimi seferli
Kimi haznelerde hazîneğâr ancağ²⁴
Kırk biñ yeñiçeri başı keçeli
Libâsları beglik hem estâr ancağ

Velehu

[29a]

- 22 Ağaları ile dîvân günleri
Mâşaallâh şöretleri var ancağ
Şeyhu’l-İslâm ile kağı askerler
Muhîb muccevveze şararlar ancağ

- 23 Biri şadr-ı a‘ zâm vezîr-i muğlağ
Kubbe-nişin yidi vezîr var ancağ
Taşra vezîrleri üç tuğ çekenler
Tuğup serkeşleri aşarlar ancağ

- 24 Emîrû’l-ümerâ iki tuğlılar
Hep yollı yolınca çıkarlar ancağ
Bunlarıñ kimisi şefkat şâhibi
Ba‘ zıları dağı zulûmkâr ancağ

- 25 Kimisi ri‘âyâ kimi askeri
Kimi de sâdâtdan şerefdâr ancağ
Anlarıñ zâbiği nağîbü’l-eşrâf
Sipâhi yoluñı silağdâr ancağ

Velehu

- 27 Kimi küttâb kimi ehl-i ma‘rifet
Biri re’is biri defterdâr ancağ
Muğaşşal pâdişâh egerkim vezîr
Cümle fuğarâdan umarlar ancağ

- 28 Sultân Silîm ile Sultân Muhammed
Cümleniñ üstine havâdâr ancağ
Süleymâniye hem Bâyezîd Velî

²⁴ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

Şehzâde Camî⁶ dil-fikâr ancağ

- 29 Sulţân Aḥmed ile Ayaşofıye
İkisi yemînü hem yesâr ancağ
Vâlîde Camî⁶ î düşmiş yalıya
Bir daḥî Mihribân Sulţân var ancağ
- 30 Paşa câmi⁶ leri daḥı ğayrılar
Şaymağ olmaz anlar şad hezâr ancağ
Tersâne bakçesi mişâli cennet
Ne hoş şeftâlûsi âbîdâr ancağ
- 31 Karaağaç bakçesi hem Dolmabağçe [29b]
⁶ Aceb dil-güşâdur mürgzâr ancağ
Üskûdâr bakçesi gibi anca var
Fenerbakçesi de çemenzâr ancağ
- 32 Bişiktaşî dirseñ ta⁶ bîr olunmaz
Çînîden binâsı şu⁶ ledâr ancağ
Bu zıkr olunanlar ħünkâr bakçesi
Maḥşûş bakçeler var lâlezâr ancağ
- 33 Dıraḥtları tâze cüvâne beñzer
Nâzik selvileri sâyedâr ancağ
Her biri bir dürlü libâsa girmiş
Yeşil beyâz giymiş ol çınâr ancağ
- 34 Anlar da bulunır nâzik çiçekler
Dost dosta gönderür ber-güzâr ancağ
Eyyûb-i Enşârî kal⁶ adan taşra
Muḳaddem Resûle⁶ alemdâr ancağ

Velehu

- 35 Kâğıd-ḥâne didikleri vâdîler
Mesire yerlerdür gam-güsâr ancağ
Yigirmi dört kapusı olup kal⁶ ası²⁵
Çevresi nice biñ burç u bâr ancağ
- 36 On sekizi deryâ iskele olmış
Altısın qaraya açarlar ancağ

²⁵ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

İhrâk derûnından hiç eksik olmaz
Âteş-i 'ışkımdan bir şîrâr ancak

37 Baba Ca' fer dirler ulu bir zindân
Borçlu kanlu girip çıkarlar ancak
Yidikule dağı habîs-hânedür
İlçiler balyozlar tıkarlar ancak

38 Niçe kulluk vardır beklenür anda
Kâbâhat şâhibin tutarlar ancak
Birkaç yirde mahkeme var kâdılar
Hayrı şerri anlar yazarlar ancak

Velehu

[30a]

39 Vaşat-ı deryâda Kızlar Kulesi
Fırtınada halka bir medâr ancak
Miskiler Çârşusu tibrâ içeler
Kiriş-hâne koçar ne murdâr ancak

40 Niçe 'imâret var nice medrese
Nice tımâr-hâne deli var ancak
Her bir ahvâlınden tahrîr olunmaz
Terk-i evlâ dağı neler var ancak

41 Her birinden birer miqdâr söyledim
Bundan maksûd olan ihtîşâr ancak
Başîret göz ile nazar olınsa
Cümlesi gün gibi âşikâr ancak

42 Kime derdim disem beş benden artık
Herkesiñ bir gûne derdi var ancak
Bağr-ı 'ışka düşüp nice yıl gezdim
Hadd ü pâyânı yok bî-şumâr ancak

Velehu

43 Sürûr eyyâmları sür'atle geçer
Gam ırak görünür tiz çatar ancak
Her ki anlar dertsiz baş var 'âlemde
Bî-haber kimsedür ol hımâr ancak

44 Elem furkat biri derd ile miñnet

Bunlar benim ile çâr-yâr ancak
Bahtım bahrî gibi ‘ummâna dalmış
Kâh yüzine çıkar kâh batar ancak

45 Bir musîbet irse bir derdimende
Dâ’imâ tutuşur ol yanar ancak
Derdini deşmege bir enîs için
Kânde bulsam diyü pek arar ancak

46 Göklerde duhânım görenler didi
Âteşlere yanmış hûruzâr ancak
Nev-reste olunca ol gonca güller
‘Andelîbiñ işi âh u zâr ancak

47 Maḥbûblar çoğ ammâ ağıyârı bile
Goncalarıñ çevreleri hâr ancak
Yaşımıñ ağıduğın görenler didi
Kesilmez soğılmaz bir piñar ancak

[30b]

48 Yayına düşmüşler her kânde olsam
Derd ü miḥnet baña hem-civâr ancak
Dün Rüstemi seyreyledim çemende
Maḥbûblar içinde şehriyâr ancak

49 Hâlelenmiş mâha dönmiş gözleri
Ol güneş yüzine zülfi târ ancak
Tîr-i müjgânını şaldı sîneme
Gâlibâ bu bize yâdigâr ancak

50 Bir pîrâhen kadar rağbetimiz yok
Dilberiñ sîm tenin ol şarar ancak
Şabâ til til itmiş dökmiş yüzine
Seheriñ zülfini ol darar ancak

Velehu

51 Gönül hayâlini resm idüp levhe
Dürlü nağş eylemiş kalemkâr ancak
Yitirdim ben anı arayup buldum
Zülfiniñ tiline o ber-dâr ancak

52 Dâne için dâma düşmüş derdimend
Esîr olup kalmış giriftâr ancak

Gice gündüz âh eyleyüp iniler
Hasretini çeker intizâr ancağ

53 ‘ Aţşân olanlara eyle bir dermân
Zülâliñde içenler kanar ancağ
Derûnımda vîrân bî-nihâyedür
Bu vücûdım aña bir hişâr ancağ

54 Çok âşıkı ma‘ şûkından ayırmış
Raķib didikleri hilekâr ancağ
‘ Âkîbet **Yazıcı Murtażâyı** hem
Girdâba düşürmiş ğamı var ancağ

[8. Cüz]

Güft-i Yazıcı Tuna Yanında Yeñibâzâr²⁶

11²⁷
(11’li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

Hasretligiñ derdi câna geçiyor

[31a]

1 Erer gice gündüz vaşlıña irmez
Hayli zamân geçdi didârıñ görmez
Gözlerimiñ yaşı sil oldı diñmez
Karışdı bahre ‘ ummâna geçiyor

2 Vaţandan cüdâyam yamandur hâlim
Dâmen-i pâkinden kesildi elim
Gel beni ağlatma hey kanlı zâlim
‘ Âşıkın ağlatmağ kane geçiyor

3 Virsiñ emânetim bendedür dirse
Henüz muhabbeti cândadur dirse
Yazıcı Murtażâ kıandedür dirse
Arzırûmdan öte Vana geçiyor

²⁶ Bu başlık sayfa sonunda bulunmakta ve sayfa sonunda diğer sayfanın “Gine “ kelimesi ile başlayacağı yazmaktadır. Fakat sonraki sayfa “Hasretligiñ” kelimesi ile başlamaktadır. Bu, aradaki varağın kopmuş olduğunu göstermektedir. Bu yüzden bu başlık altındaki şiir verilememiştir.

²⁷ Bir önceki varağın kopmuş olmasından dolayı şiirin başlığı ve ilk bölümü eksiktir.

12

Güft-i Kostañiniyye
(11'li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Başlayayım bülbül gibi figâna
Cânımıñ sem' ine bir âvâz geldi
Bilmem ne hâl oldı saña zamâne
Dostlarımız bizden cümle vaz geldi
- 2 Düşene dost olmaz bu sözler hağdur
Biz bunları gördük karnımız tokdur
Şabr itmeden gayri çâresi yokdur
Ummadığım yirden acı söz geldi
- 3 Elbette insânîñ ayağı sürçer
Çok mihnetler şavdık ikişer üçer
Gam çekme hey gönül ne günler geçer
Nic' kışlar çekdiñ gine yaz geldi
- 5 Selâmı müyesser olmaya dirdim
Bi-ğamdi'llâh buñun luğfına irdim
Muğabbet-nâmesin bir kerre gördim
Şanaşın karşıma serv-i nâz geldi
- 6 Murâdu'llâh böyle imiş ne çâre
Elleyleti'l-ğubla vaşlıña ire
Yazıcı Murtaza fi' liñe göre
Bu çekdiğîñ dertler saña az geldi

13

Güft-i Bağdâd
(11'li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Bilmem bu ne hâldür geldi başıma
Leyl ü nehâr yâd illerde n'ederim
Seniñ hasretiñi çeken sağlamaz
Yollarında kaldı sifil nazarım

[31b]

- 2 Havf idüp gezdigim geldi başıma
Efendim rahm itmez oldu yaşıma
Çoğ zamândur şadân gelmez güşüme
Sen baña incindiñ öyle sizerim
- 3 Bâd-ı şabâ söylet şîrîn sözlümi
Ter balabân şâhîn elâ gözlümi
Câmeler şarmış mı benim nâzlımı
Sînesi bendini kınde çizerim
- 4 Mevlâ gönder vatanıma varayım
Bu leyki ölmedin dostı göreyim
‘Ahdine durursa cânım vereyim
Bir zamânda böyle cansız gezerim
- 5 **Yazıcı Murtaza** âhîr kelâmıda
Leyl nehârda medhiñ yazar kalem de
Korqaram ki yâd illerde ölem de
Ben seni görmeyem bundan hazerim

14

Güft-i Der-Koştantiniyye
(11’li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Ol mâh-ı şaferiñ dördüncisinde
Tâzelendi derdim sızılar yaram
Kılayım cum‘ ayı Sultân Silimde
Sultân Muhammediñ vaşlına irem
- 2 Yolımızdur Şeh-zâdeye varılır
Belki derdimüze dermân bulunur
Süleymâniyyeden eţrâf görünür
Üsküdâr yakası bir bâğ-ı İrem
- 3 Serây-ı ‘âtiği dolanup varup
Mihrâb kapusından içeri girüp
Bâyezîd velî de hâke yüz sürüp
Niyâzım ölmeden dostları görem
- 4 Geç ‘Alî Paşadan At Meydânına

ıl duâ'lar Sultân Aħmed cânına
Ayaşofya velîler mekânına
utbu'l-atâb ayağına yüz sürem

- 5 Âh idüp duğânım depemden çıkar [32a]
Göñül eglenmeyüp deryâya bağar
Yazıcı Murtażâ ĥasretiñ çeker
Gel bize cevr itme ey kân-ı kerem

15

Güft-i Der-Diyârbekr
(11'li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Dün ü gün âh itmek baña mı geldi
Añar m'ola bizi yârânlarımız
Dört tarafı bađçeleriñ bâđlarıñ
Bođadisiñ zevđin sürenlerimiz
- 2 Cüdâyız anlardan görmez gözümüz
Ėurbetde enîs yok duta sözümüz
Sürelim taşa toprağa yüzümüz
Himmet itsün bize erenlerimiz
- 3 Ėayâl oldu baña cânım ârzûlar
Fikrime geldikçe yürek sızılar
Ciger gûşelerim körpe kuzılar
Anlara raħm itsün görenlerimiz
- 4 Sağ olanlar nevbet şavma aşdında
abza-i rûĥ 'Azrâ'iliñ destinde
Büyük bâğ başında yollar üstinde
İvriz sende yatur olanlarımız
- 5 **Yazıcı Murtażâ** yiter âh itdiñ
Dağı daşı sular gibi eritdiñ
Ey felek gül yüzlü dostumı n'itdiñ
Bir ĥaber virmedi gelenlerimiz

Güft-i Der-Râh-ı Başra
(11'li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Bir su 'âlim vardur ey mâh-ı tâbım
‘ Âşıkıñ kadrini bilen sen misin
Tükendi kalmadı ‘ aynımda hâbım
Beni ferdâlara şalan sen misin
- 2 ‘ Aceb zıkr ide mi gûşım çekiler
Dalğa gelür dertlerimi yiñeler
Kûs-i İskenderdür dâ'im iniler
Sînemiñ tırrresin çalan sen misin
- 3 Hâtara geldükçe kaddimi büken
Vücûdım kal' asın durmayup söken
Üç yüz sâ' at yirden harb idüp çeken
Yoğsa ' ilm-i simyâ bilen sen misin
- 4 Ecel gelüp yakamuzu divşirdi
Dünyânıñ kal' ası bizi şaşırđı
Dosduñ derdi tondan tona aşırđı
Başra çöllerinde kalan sen misin
- 5 Vağti geldi irişdi yâ zamânı
Ol sebebden kendiñ itmez niñânı
Mañbûblar içinde rind-i cihânı
Yazıcı Murtażâ bulan sen misin

[32b]

17
Güft-i Der-Arzırûm
(11'li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Mübârek cum' a gün ' id-i eğhâda
Yâs u mâtem ile bayrâm eyledik
Bağlandı yolımız mekş olup kaldık
Arzırûm kal' asın zindân eyledik
- 2 Alındı paşanıñ sancığı tuğı

Furşat gözedeniñ çizildi bâğı
Dağıldılar kapu halkınıñ çoğı
Biz meskenimizi küllhân eyledik

- 3 Mâlı erzâkını cümle şatdılar
Bir seccâde üstünde bırağdılar
Borçluları gelüp pây pây itdiler
Eyvâh düşmânları handân eyledik
- 4 Efendim uğrıña biz ser viririz
Alnımuza yazılanı görürüz
Kaşa oğlarına karşı dururuz
Sînelerimüzi ‘uryân eyledik

- 5 Dergâha yüz tutup kılalım zârı
Bize idenlere kalmasun bârı
Yazıcı Murtaza nâmûsı ‘ârı
Düşmânıñ yolına kurbân eyledik

Güft-i Der-Râh-ı Başra²⁸

18²⁹

(11’li Hece Ölçüsü)

Birer birer hep yüzüne tükürüñ

[33a]

Bilsün bu dünyâya neye gelmişdür
Bir zen murdârına zebûn olmuşdur
Yazıcı Murtaza âhın almışdur
Cüzzâm olacağdur köyden göçürün

19

Güft-i Der-Gesî

(Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün)

[Gazel]

- 1 Şöyle bir nâ-bûd peydâ ayaklarda turâb idim

²⁸ Bu başlık varağın sonunda bulunmaktadır. Varağın sonunda diğer varağın “İlla” kelimesi ile başlayacağı belirtilmişken diğer varak “Birer” kelimesi ile başlamıştır. Bu yüzden aradaki varağın koptuğu anlaşılmaktadır. Bu başlığa ait şiir de bu yüzden verilememiştir.

²⁹ Bir önceki varağın kopmuş olmasından dolayı bu şiirin başlığı ve başı eksiktir.

- Añılmaz nâmım nişânım halkıñ içinde zelîlim
- 2 Tevekkül bâbına bil bağlayup âh u enîn içre
Firâş-ı ğamda ğalmışdım nice yıllardur ‘alîlim
- 3 Ârzûlardım gice gündüz ħâk-i pâye yüzüm sürem
Mesâfeyi ba‘îd idi yakın itdiler sebîlim
- 4 Efendime numûne eylemiş aĥvâl-i zerremden
Dilerem Ħaĥ rahmetine sezâ-vâr olsun delîlim
- 5 Âteş-i fakr nâr-ı Nemrud-veş kesüp dört yanımı³⁰
Ħızır-veş cârıma irüp gülüstân itdiñ ħalîlim
- 6 Niyâzım ‘ömrü devletle mükerrerem olasın her bâr
Gün-be-gün sâ‘at-be-sâ‘at teraĥķî virsün celîlim
- 7 **Yazıcı Murtażâ** bendeñ ferâmûş ħılma ħâtırdan
Künc-i mihnet beyti’l-aĥzân baña meskendir melîlim

20

Güft-i Der-Gesî
(11’li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Ğam seĥâbı çöküp derdim yiñiler [33b]
Dalġalanup ğam üstine ğam olur
Ra‘d u berĥâsâ derûnım iñiler
Bârân döker gözlerimden nem olur
- 2 Geh ‘abâ giydirir egnine geh şâl
Geh virir aġzıña bir âb-ı zülâl
Bir şûret gösterür âyîne mişâl
Keder ħalmaz ħalbde ğonca-fem olur
- 3 Bulmadım bir gönül hem-civârını
Pâk ideyim ħırmızı gül ħârını
Terk itmek yig bî-vefâ dost varını
Baña yâr olmayan benim nem olur
- 4 Derdi varına girüp çıĥmadan³¹

³⁰ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

Gelür diyü yollarına bakmadan
Oluruñ olmazıñ kahrın çekmeden
‘Adem iklîmine tîz gitsem olur

5 Saña güç idene gönül sen kılma
Furşat el virirse intikâm alma
Yazıcı Murtażâ zînete dalma
Yohsa bu sevdânıñ sonı kem olur

21

Güft-i Der-Gesî Temşilât-ı Cihâd
(11’li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

1 Vücûdım bu fânî dünyâyâ beñzer
Serim andan boranlı dağ gibidür
Derûnım dalgası deryâyâ beñzer
Dîdelerim yaşı ırmağ gibidür

2 Her ‘uzvımda çok hikmetden nişânım
Leblerimde vardur genc-i nihânım
Şayd olmuş mâhiye beñzer zebânım
... dânim örülmüş bir ağ gibidür³²

3 Ğam bulıtlı güne açıklığa şâd
Gûş mürşid-i kâmil itmede irşâd
Rûy hayâ şâhibi sînede dil-şâd
Qalb gözlerim rûşen çırâğ gibidür³³

22³⁴

(Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün)
[Gazel]

1 Muqaddem va‘d olunmuşdı bizim ile şöylece kim [34a]
Ne hâl ise almayalım sizlerden bizle inkisârı

2 Müntesib olduñ bize çün sezâ olan budur ancak

³¹ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

³² Mısranın ilk kelimesi mürekkep lekesi yüzünden okunamamıştır.

³³ Varağın sonunda şiirin diğer varakta “Tahrîr” kelimesi ile devam edeceği belirtilmişken diğer varak “Muqaddem” kelimesi ile başlamıştır. Buradan aradaki varağın kopmuş olduğu anlaşılmaktadır. Bu yüzden şiirin ne kadar eksik olduğu belli değildir.

³⁴ Aradaki varağın kopmuş olmasından dolayı şiirin başı ve başlığı eksiktir.

- Dost ile düşmâna karşı bir hoş geçinelim bâri
- 3 Hulf-i va' d itdünüz lâkin size lâyıķ değildür bu
Ferâmuş itdü göz tîzcek zıkr olan ķavl u ķarârı
- 4 **Yazıcı** herkesiñ hâlin bilür ancaķ zâhirinden
Derûnın kimseler bilmez bilür ol hazret-i Bârî

23

Güft-i Der-Gesî
(11'li Hece Ölçüsü)
[Türkü]

- 1 Yañıldım ' avratıñ uydum sözine
Amân luţf it getür eliñ öpeyim
Cânım ķurbân olsun kişi kızına
Amân ģalâş getür eliñ öpeyim
- 2 Günden güne azdı artırdı sözi
İllere günlere mât itdi bizi
Başıma ıķıkdı bir uğursızı
Amân luţf it ģalâş eliñ öpeyim
- 3 ' İlâç nedür pişmân oldım işime
Elim ile zehir ıktım aşıma
Getürmedik ģâl ıkomadıñ başıma
Degdür amân getür eliñ öpeyim
- 4 Eline geleni götürüp gitme
Yalan dövnüp ģalka şikâyet itme
Ģayri ıarâr oldu bizi incitme
Amân luţf it getür eliñ öpeyim
- 5 Dûdımânla n'iylediñiz n'itdiñiz [34b]
' Ârı ' ırzı eñseñize atdıñız
Yiter bizi ģalka câris itdiñiz
Amân luţf it getür eliñ öpeyim
- 6 **Yazıcı Murtażâ** ıadriñ bilmediñ
Yalvarı gördüm inşâfa gelmediñ
Çok naşîģat itdim ammâ almadıñ
Luţf it ģalâş getür eliñ öpeyim

Güft-i Der-Gesî
(11'li Hece Ölçüsü)
[Destan]

- 1 Diñle imdi cânım sen bir hikâyet
Pırşenbe gün âzâd itdim uşağı
Evvelce var degildür bu şikâyet
İrken alkup gitdim şehre aşığı
- 2 Bir parça ekmegim var ekl iderken
Alışviriş bâzârlık fikr iderken
Germîr uyusunı geçdim giderken
Meger düşürmişim çifte bıçağı
- 3 İndim merkebden anı yider iken
Bir it arşuma geldi gider iken
Lüle dolmuş ayıtlayım dir iken
İndim evını avradım uşağı
- 4 Gördüm düşmiş bıçağım döndüm andan
Segirdim ki şularım çıktı tenden
Su'âl itdim hep arşuma gelenden
Didiler görmedik araoğılı
- 5 Ferâgat eyleyüp ben yine döndüm
Yürüyüp öñe segirdip şehre indim
Alup satup ikinci köye geldim
Didim buldı bunu sağır uşağı
- 6 Şabâh oldu su'âl itdim ben andan
Didim üç pâre vireyim kesmeden
İtdi inkâr öldüm üç gün taşamdan
Dördüncü gün bir yigitler ucağı
- 7 Baña didi bellik mi şolu şağıñ
Niçün bağlamadıñ yok mıydı bâğıñ
Didi aytanı var mıydı bıçağıñ
Didim vardur ucunda hem şaçağı
- 8 Viridi aytanı didi ğayrı sen git
Şehre gitdi bıçağıñı bulan it

[35a]

Eger satmadın gelürse haber it
Varalım aña çalalım tayağı

9 Bu sözilen iki gün dahı gitdim
Üçünci gün şehirden geldi dutdum
Bıçağı alup hem şükürin itdim
Kurd ağızından ciger aldım bayağı

10 **Yazıcı Murtażâ** bek bağla anı
Yitürüp gitse de itme gümânı
Saña lâzım olur bütün zamânı
Ansız açılmaz qar yüziñ kapağı

[9.Cüz]

25

Târîh-i ‘Osmân İbn Genç Hüseyin Ağa
(8’li Hece Ölçüsü)
[Tarih 1]

1 Geldi dünyâya bir ferzend
Ola yâ Rab sa‘ âdetmend
Cemâline olup dilbend
Şenâlar kıldı Yezdâna

2 Hezâr şad çil çâr olunca
Mübârek sâ‘ at gelince
Şehr-i şevvâlde bir gönca
Açıldı çıkdı meydâna

3 **Yazıcı** târîhiñ va’llâh
Haţâdan şaklasun Allâh
‘Aşri zamm it Resûlu’llâh
Refîkim didi ‘Osmâna [H. Şevval 1144/M. Mart 1732]

26

Târîh-i Ğarîb Mescid
(Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün)
[Tarih 2]

- 1 Hâzret-i Meĥammed Âġâ kim ol zât
Olmışken kırk biñ koluñ âġâsı
- 2 Bu ġarîb mescidi itdirip ta‘ mîr
Bulundı kendinde Ĥaġķıñ rızâsı
- 3 **Yazıcı** târîhiñ itdi iltimâs
Aña olsun bu maĥlûķın dua‘ sı [H.1133/M.1721]

27

Târîĥ-i Kôřk-i Balcıbaşı
(Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün)
[Tarih 3]

- 1 ‘ Aseldâr-ı şehriyâri sâbık el-hâcı ‘ Alî
İtdi ta‘ mîr bu dıraĥtistânı kim ancak ola [35b]
- 2 Derûnında yaptı bir kôřk hiç aña olmaz nâzir
Bir daĥı vardur diyenler işde gelsünler şalâ
- 3 Meyânında mâ-i cârî tahtına düşdi ĥavîz
Her tarâf oldu çemen-zâr ġüyyâ behçet-fezâ
- 4 Murâdınca bu makâmda ‘ iş u ‘ işret eyleye
‘ Ömrü devlet dâ‘im olsun bendeler kılsun du‘ â
- 5 Bu ġařrıñ **Yazıcı** yig geldi târîhi³⁵
Serv-i ġadd-i bâlâ-nişîn fevķa‘ l-‘ ûlâ [H.1122/M.1710]

28

Diger Târîĥ-i Kôřk-i Balcıbaşı
(Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün)
[Tarih 4]

- 1 Bu mâķâm-ı dil-ġiřâyı seyr idenler dir belî
Eylediñ ta‘ mîr raĥmet saña el-ĥâcı ‘ Alî
Șânisi yoķdur bunuñ âb u havâsı lâ-nazîr
Gerçi devlet ehlî çoķdur degmeniñ irmez eli
- 2 Ĥıfz ide yavuz nazardan bânîsin Mevlâ Hâdî
Dürr-i yektâ-veş şadefde bâġ-ı dehriñ bir ġülü

³⁵ Burada vezin deġiřmiřtir.

Füzûn-ı ‘ömrü devletle ‘ıyş u ‘işret eyleye
Ebr-i nîsân-veş dür ü gevher şaçâ dâ’im eli

- 3 **Yazıcı** hem de ziyâde söyledi târîhîni³⁶
Kasr-ı gülşen serv-i bâlâ-i celî [H.1134/M.1722]

29

Târîh-i Selsebîl-i Balcıbaşı
(Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün)
[Tarih 5]

- 1 **Yazıcı** yig düşdi târîh cümleden
Buña bir şân virdi ‘ayn-i selsebîl [H.1148/M.1735]

30

Lugaz-ı Kameriyye-i Balcıbaşı
(Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün)
[Lugaz]

- 1 Ol ne maḥlûḳ-ı ‘acîbe vardur anıñ on başı
Ayağı otuz tokuzdur başup iz itmiş taşı
- 2 Kaçmasun diy bende urmuşlar tokuz yirden anı
Kırmızı gemhâ giyinmiş ne îni var ne pîşi
- 3 Birkaçı dîvân dururlar karşusunda şubh u şâm
Ne söyler ü ne işidür ne gözi var ne kaşı
- 4 Tıyûrdur disem degildür niçe yüz kanadı var
Ne behâyım ne ḥod insân ammâ ki düşer kuşı³⁷
- 5 Dögerler anı bî-pervâ birkaç âdem âh dimez
Vücûdına nice yüz peykân ururlar gör işi
- 6 Ba‘zı vaktde beş on kimse arkasına götürür
Hâzır olur yirler anı dâ’im ekmeği aşı
- 7 Bir baḳañ şuda görünür bir bakarsıñ qarada
Bir müzeyyen nesnedür kim bulunmaz anıñ eşi

[36a]

³⁶ Burada vezin deḡişmiştir.

³⁷ Bu mısranın yanında “gügercin” yazmaktadır.

- 8 Ayagına şarılup destin uzadur niceler
Destigir ol bize diyü dökerler gözden yaşı
- 9 Bir'ki yüz parmağı vardur nice yüz ayagısı
Yire degmemiş ayağı göge irmemiş başı
- 10 Bu lugazı kim te'vîl oldu sen anı tarh eyleme
Fikre kor **Yazıcı** halkı herkesiñ agrır başı

31

Târîh-i Râmî Mehmed Pâşâ
(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)
[Tarih 6]

- 1 Gün gibi burc-ı şerefden tulû' itdi zemîn üzre [36b]
Ziyâlandı kamu ' âlem eger Rûmı eger Şâmı
- 2 Münhezim oldu a' dâlar nice gûş eylese ol dem
Bu çarhıñ dest-i kaırından içüp nûş itdiler câmı
- 3 Yine ta' mîre yüz dutdı harâb olmışiken ' âlem
Bu devvâr-ı kühen buldı nizâmı inîzâmı
- 4 Ğâzî Sultân Mustafanıñ adl u dâdına sebep
Felek hamlini vaz' itdi irişdi mehdî-i şâni
- 5 Ramazânıñ guresinde didi Yazıcı târîhin
Emr-i Haq ile o günde gelüp remlinde nâmı [H.1 Ramazan 1114/M.19
Ocak 1703]

[10.Cüz]

32

Tekerleme-i Güft-i Der-Gesf
(11'li Hece Ölçüsü)
[Destan]

- 1 Kayşeri medh itmiş seni anca var
Bir de biz diyelim olsun ibkâsı
Hâlimce seyr itdim çok dâr u diyâr
Görmedim bir saña hem-ser olası

2 Dağlarıñ sultânı Erciyes sende
Hiç mişli bulunmaz Hindde Yemende
Yalñızgöz iki köpri var ande
Bir yüce bil gibi durur arası

3 Bir Şehr-i a‘ zamdur ‘ ilmiñ durağı
Ekşer alkı bir ‘ allâmıñ çerâğı
Bahârın açılur bostânı bâğı
Maħbûblarla tezyîn olur Őahrâsı

4 Mezķûr dağıñ arı nihâyet bulmaz
Nûhdan beri durur hi eksik olmaz
Ne adar vaşf itsem görmeyen bilmez

Velehu

[37a]

Eñsesine düşmiş Devel’Ovası

5 Ufağ dağlar ihâta itmiş kendini ³⁸
Diñle imdi bu ğaribiñ pendini
Biraz söyleyelim köyin kendini
Herkesiñ bir Şeyde vardur sevdâsı

6 Sürütmede köy mı hi yokdur Őuyu
ızılvirân ile acılar köyü
Bir tekkeye vardık Őeyħ oban diyü
Bıyıqları kırkık elde miķrâsı

7 Bendeñ İnceşudan ötesin bilmem
Dağ şalında çokdur lisâna almam
Hişârcıka varsam ğayri hi gelmem
Pek âbidâr olur dirler kirâsı

8 İştefene Endirlik hem Zincidere
Ağcağaya ile İleveniñ yire gire
alasa köy dinmez beñzer bir Şehre
Lâkin derûnında çokdur kUSDâsı

9 Üzim tavânına yokdur sözümüz

³⁸ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

Velehu

Germirli yarıddur döndük yüzümüz
Çumarlı Cırkalan bildik özümüz
Mekân dutmuş şeyâtiñiñ ħannâsı

10 Mâncûsın bir hoşdur varanlar göre
İsbitün pek azgın geçecek yire
Biri de Cırlavık hem Dimidire
Bunlar durur eşirrânıñ süknâsı

11 Nîzeniñ İrtângı çeker mi ğayret
İfkere Dârsiyâk anlar ne millet
Bürüngüzi dutmuş şân ile şöret
Anda olur maĥbûblarıñ a' lâsı

12 Cümle kâfirlerdür hep Bâlâ Gesî
Telaşıra köyi köyleriñ nesi
Şalkuma Gergere Dikirin sesi
Bir de çurıköpri yapmış ustası

13 Küsterede Çamber hem Şakaldutan
Çevlik Süleymânlı ardıcı şatan
Vengicekle Köpez Sardında yatan
Esbile Ħânından bulur ħalâsı

Velehu

[37b]

14 Şilmeze vü Gergin hem Çabağ Dede
Maraşak Tıravşın Şuşuz nirede
Puşadlı Fırahtin Sümenginede
Ħâke yeksân olsun daşı kayası

15 Sarı Meĥmedli Yamaçlı Kömür
Tomârza gir görün tomruğı sorur
Döndüm Şeyĥ Barâğdan ğayri kim durur
Her birini dirsem olmaz ğınâsı

16 Vekse vü Ağırnas pek pisdür hele
İskübü Bürüngüz anlar da bile
Sâbr Mişâklı medĥi mümkün mi dile
Gergemeniñ vardur bir de şemmâsı

- 17 Gömeçli Müslimân imâmı sevmez
Barşama Şarâycık zırvâ da bilmez
Bileñ köyleri de şenlige gelmez
Çarâkayadur anlarıñ yaylası
- 18 Yağmurbeg Kemrelik Çukurküveli
‘ İmâret Kuzcağız yüksek depeli
İyimkıñış Höbek İslî ‘ Ayâlî
Obruğ zifte dönmiş üstünün pâsı
- 19 Hancı ve Kuşcı Ceviril Mâlhâcı
‘ Ammilerle Taşân Ebiş Boyacı
Kızılbaşdan geymiş Hırhâlî tâcı
Gemereyle Dadağınñ arası
- 20 Melzemin bir hoşdur hem öñüm ağaç
Çara Mehemmedli şusız dağı aç
Anda ufağ defek dağı var birkaç
Bulunmaz içinde kadir-şinâsı
- 21 Bize bir hoş geldi Muncûsın köyi
Bir miqdârca ihsân itdiler diyi
Kızıklı Hörgüçli bir çarış tüyi
Zır zır añırırlar Hağdan bulası
- 22 Çarayükle Şalur âteşler yaçar
Sivrisiñek çalkup göklere ağar
Her bir dâm başında tezekden tağâr
‘ Acemi cin gibi tutar sıtması

Velehu

[38a]

- 23 Ağın Hasan Alpi Yazır yabanı
Şorsan Dadasın Kilhacı hizânı
Erkilet yüceye çurmuş mekânı
Şanki şarb kayada şâhîn yuvası
- 24 Arçincık Elagöz Yorkadıñ yolu
Keyçubâd Maşadın degmez bir pulı
Söz yoğdur Anbara bir dağı Molı
Bunlarıñ yüksekden uçar ‘ ançâsı
- 25 Yuvalı Çırçpınâr vü Bayrâm Hacı

Yolcudan hâlâs yok bulmaz ‘ ilâcî
Ġayrî tamâm eyle sen seni acı
Çekmez bunu şâ‘ irleriñ kıstâsı

26 Hicv olan köylerde ne cânlar da var
Anlara söz yokdur lâhîk olmaz ‘ âr
‘ İrfânı olanlar me’âli añlar
Böyle olmayınca gelmez imlâsı

27 Cümleden Gesîdür cennet mişâlî
Âb u havâsı hûb hem kıadri ‘ âlî
Ahâlisi bilür erkânı yolu
Yazıcıdur cümlesinin ednâsı

33

Tekerleme-i Bey‘ ü Şirâ Der-Gesî
(11’li Hece Ölçüsü)
[Destan]

1 Diñleñ alışviriş iden gâziler
Size diyem sağlam müşterîleri
Ben acıdım yürecigim sızılar
Aķbabadur uğursuzlarıñ biri

2 Seydaħmedođlınıñ mişli bulunmaz
Ġasan Dayıya virilen alınmaz
Birkaç belâ daħı vardur bilinmez
N’idelim anları kıoyalım giri

3 Ġelvacı torunı gitdi Mışıra
‘ Ali Dayım bizi şardı ħaşıra
Boynumuz egmeden döndük esîre
Ferâgat itmemiz yigdür buları

4 Bir ‘ aźim belâda Eyyûb gelini
Merkeb arıları şoksun dilini

Velehu

[38b]

Bir zâĝ virdi dutdum dere yolunu
Küpe binmiş kıamçı itmiş bir mârı

5 İki zâlim yavrısı var yanında

Temreler oğlağılanmış teninde
Dilerem ĥord ĥord ĥordlasan sininde
Bir şamân çöpüne şaymaz oları

6 Kara Ĥuseyin belânıñ büyügi
Mindik miske қоқар Hindiñ geyigi
Қасавет ıgranmaz dağlar heyigi
Aña da er diyü eğilmiş bir қarı

7 Emir Ca' feroğulları viresi
Қатı ırâқ gider çoқdur süresi
Amân şarıc' oğlı yüzler қarası
Bir dağı mi terk idelim diyârı

8 şarı Begin oğlı қалpdür ziyâde
Deli gönül hiç bulunmaz dünyâda
İki pâre nedür hey Kâdıızâde

Velehu

Pirim Hacı Bektâş Veliniñ cârı

9 Biri anbârlamış elde yoқ n'itsin
Yağc' oğlu Aĥmedi hiç dime gitsin
Çökürevir dirseñ sermâyem saysın
Қоца ' İvâzdur қалpâzanlarıñ pîri³⁹

10 Aldığını virmez Mazıcı-zâde
' Âyıcıdan kime gidem feryâda
Birқаç ' avrat da var hep řaĥipli dede
Alup virmemekde bunlar pek câri

11 Emir İmâm egri řariķe gitdi
' Ömrinde bir pâre bâzârlıķ itdi
' Âķıbeti'l-emir anı da yutdu
Gülmesin dünyâda oldukça diri

12 Köse ' Ali Dedem çürükden çürük
Ağayı sorarsañ andan da doruқ
Bir yigit dağı var degmez bir қоruқ
Geçe suda bilmez nâmûsı ' âri

³⁹ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

13 Zâ'îm Hemedânda gitdi kırk pâra

Velehu

[39a]

Yazıcı da on beş varındı ara
Cebeciden bitmez çekilse dâra
Bunlar girse virân ider bir şârı

14 Ağanıñ seyisi geçdi deñizi
Bağdâdlıyı tutdum virdi beñizi
Nirden geldi şu İmirza tomuzı
Yüzini kızdırmaz cehennem nârı

15 Gömeçlide vardur birkaç uğursuz
Firiğde var bir'ki yüzleri nûrsuz
Bürüngüzli Deli Mehemmed 'ırsız
Borç ucundan terk eyledi diyârı

16 Muncusun bizimdür hoş ne diyelim
Şalurlı deliyi giri kıoyalım
Cerrârdur aldığın virmez şayalım
Devlete du'âlar eylesün bâri

17 Cümleden biri de Yalan Kuyusu
Andan da giri durmağdur eyisi
Dolandurdıgımıñ yoğdur şayısı
Aña da harç oldı 'ömrimiñ varı

18 **Yazıcı Murtaza** gayri tamâm it
İşiñ Şâm işidür var Mısıra git
Biraz tibir getür var devlete yit
Şunlarıñ yüzine bakmadan bâri

[11.Cüz]

34

Mu'ammâ-i Der-Gesî

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

[Muamma]

1 Söyleyim bir çift kelâmı bil sen anı ey ahi

Altı yüz yitmiş vü üç yüz kırk dağı

- 2 Bir de yüz yitmiş ve üç yüz böylece virdim nizâm
Bu müşküli hâll iderseñ haqqâ ki sensin sehî
- 3 **Yazıcı** eyler pesend gayrı seniñ ‘ irfanıñla
Ne siyâset eyler isen karşı durmaz bir dağı

35

Mu‘ ammâ-i Der-Gesî

(Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün)

[Muamma]

- 1 Bir ‘ acâ’ib nesnedür tufân bir anıñ mâyesi
Yüz toquzu zamm idicek tamâmdur sermâyesi
- 2 **Yazıcı** şahrâya şaldıñ bulunur mı gayri bu
Bu seniñ işin küçük dâ’im yılan hikâyesi

36

Mu‘ ammâ-i Der-Gesî

(Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün)

[Muamma]

[39b]

- 1 Tokuz ismiñ bişer harfi on üçüñ dörder tamâm
Dördi altı dördi üç harf on biri toquz kelâm
- 2 Bir ismi on biri yidi biri sekiz vir cevâb
Yazıcıya başka başka bunları sen bi’t-tamâm
- 3 Âşikâr itdi kâmusın gün gibi kıldı ‘ ayân
Bunu bilmez kimse var mı ol şayılmaz ve’s-selâm

[12.Cüz]⁴⁰

37

Müfred

(Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün)

⁴⁰ Bu bölümde yer alan manzumeler eserin ” derkenar” bölümünde yer alan manzumelerden oluşmaktadır.

Hayâ ' itmiş ferâgat-ı nazâr kılmagı mir'âte [1a]
Muhalıfdür bu ' aynime **Yazıcı** görünür deyü

38

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Bir hizmetde kuşûr itseñ biñen eylerler ferâmûş
Yazıcı şem' a-veş dâ'im ziyâ verseñ de görmezler

39

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı fikr eyledi çok halişen dost nerde yok [1b]
Sûretâ her yerde çok bir işiñ düşse berde yok

40

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı ' ibret-nümâ ol karşıña her kim gelürse
Saña tokunmadın geçmek müyesser olmadı gitdi

41

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Derd ü miñnet çekmede Ferhâdı geçdiñ **Yazıcı** [2a]
Ol ' aşırda olan miñnet bu ' aşırñ zevki imiş

42

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı Mecnûn gibi sen dostı şahrâda geziñ
Bu çölde Leylâ bulunmaz gel üns ol vahşilerle

43

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcıya âferînler hesâbsız hizmet görürse [2b]
Vallâ çekülür perde gözlere anı göremezler

44

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı anlamaz bir şey ki gûyâ bir heyûlâdır
O yollı debrenür bu halk ki her bâr yapmak isterler

45

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Dûrbûnin şol yanı ile baqarlar Yazıcıya kim [3a]
Gönüllerden çıkup gitmiş gözlerden de ırağ ola

46

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcıyı siper etmiş 'anqariyyesine bu halk
Ol zamân olur nazarda cümlesi birden görürler

47

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı haddiñce halka lâzım olsañ yüz çevirme [3b]
Ger daqıka fevt iderseñ sefer eyler imâniña

48

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Felek bir efsûn okuyup üfürmüş halkıñ gözine
Anıñcün nef' iñ maḥalli seni Yazıcı görmezler

49

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Cüz'ice ma' rifet semti bulunmuş yoḥsa Yazıcı [4a]

İnan vallâh seniñ ismiñ nice gün gice yâd olmaz

50

Müfred

(Mefâ'ilün / Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün)

Yazıcıda nân u ni' met kılet oldığı ma' lûmdur
Ahibbâsı firâr itmiş bâbına sâ'il de gelmez

51

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Bir Kimse bir gün didi kim ben seni şandım Müselmân [4b]
Ammâ soñra yerin görüp kendisi getürdi îmân

52

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı atdı seni devrân kûh-i Qâf ardına
Didiler el-hâmdüli'llâh bu insân anı görmezler

53

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı halkıñ gözine çatı hor görünür olduñ [5a]
Aşlı bu kim sîm u zerden sende hiçbir şey bulunmaz

54

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcıya rû-be-rû bir gün didi kim bir pelîd
Sen hazânsın kes ümîdiñ ni' metiñ olmaz mezîd

55

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Halka dâ'im hizmet eyle âferînler **Yazıcı** [5b]
Eğer kim ihsân umarsañ gözleriñe korkı kalır

56

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı her kârbân gitdikçe çok mektûb yazar
Bundan olur çok âferîn gelür andan vâfir selâm

57

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı pek meyl ider bu kelâma [6a]
Şimdiki halk hep bî-şarţ selâma

58

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı düşmüş batağa halâşına sa' y ider yok
Dostlar anı basup geçer dirler ne hoş gecd olmuş

59

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı bu faqr u fâqa virmesün saña keder [6b]
İşde geldiñ işde gitdiñ devleti olan nedir

60

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı kuvvet-i kalilden çekme hiç ferdâyı sen
Ba' zı dâlğa uğrarsa añ Ebu'd-Derdâyı sen

61

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Gerçi çekdi **Yazıcı** birkaç muşbet ğam degil [7a]
Hazret-i Cercis gibi erre ile toĝranmadı

62

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı añ ol günü kim bir qarış ipden hesâb
İstenür senden baş olma soñra güç olur cevâb

63

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı bârî cehd eyle bildüğüñce kııl ' amel [7b]
Nâzenîn ' ömrüñ tükendi nedir bu tûl-i emel

64

Müfred

Yazıcı gurbetde kaldı on sene
Dimişler ĝayri gelmez anı görmezler hele

65

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı künc-i mihnetde yatur hâlin kimse bilmez [8a]
Ne bilsün câhil ü nâdân қaranlıkda olan genci

66

Müfred

Yazıcıya bir ednâ şey teklîf olunsa tıtar
Cânlarım anı şanur kim düzetdiñ irmedi ' aklı

67

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcıyı ĝâyâ Mecnûn yirine қомуş bu halk [8b]
Yâ maymûndur bir ip daқıp anı oynatmaq isterler

68

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı mir'âte beñziñ nazar olunmalı ölseñ
Kendi kendin görür bu halk anıñçün seni görmezler

69

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Nitâkim sen bir ednâsın nazarlardan ba'îd olduñ [9a]
Yazıcı sürme olsañ da çekinmezler gözlerine

70

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı vaşfin işiden şanurlar ya' nî bir insân
Görürler rûhı yok bir şey tü diyip rucû' iderler

71

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı tâhte's-şerâda olan mâhî vü gâvâsâ [9b]
Haml olunmuş saña miñnet taħammül it geçer devrân

72

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Şîr-i rugan-veş eger helvâya girseñ **Yazıcı**
Bişüp meydâna gelseñ saña belki el de sunmazlar

73

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı baħt-ı siyâhıñ seni setr eyledi gûyâ [10a]
Çevirdi pergâr mişâli añıncün halk seni görmez

74

Müfred
(Fa'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı tüt sen taħammül dâmenin anda necât
Kendi vücûduña yoğdur şimdi devâm u şebât

75
Müfred
(Fa'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı dürr-i yektâ-veş ħadriñi kimseler bilmez [10b]
Ķıymetiñ bilmez seniñ illâ meger gevher-şinâs

76
Müfred
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Nâsa ħardâl dânesin ħaml itdim itdi imtina'
Âferinler **Yazıcıya** çekdi ħantâr yükleri

77
Müfred
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı fevtiye ħoydı seni ħâl itdi bu devrân [11a]
Süfehâ destinde ħaldıñ şarf olunmağ maħalline

78
Müfred
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı bir nihâl idi şimdi köhne dıraht oldı
Berg bile virmeden ħaldı muħâlif rüzgâr gözler

79
Müfred
(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Derûniñ **Yazıcı** deryâ derûnında nice dür var [11b]
Bulup çıħarmağa muħtaç bir ehl-i baħir gerekdür

80
Müfred

(Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün)

Yazıcı taht-ı şerâda ba' zı mahlûk naql iderler
Sen olardan mısın ayâ bu yer ehli seni görmez

81

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı tecrîbe itdüm nâsîñ a' la vü ednâsın [12a]
Her biriniñ gözlerine zerre deñli görünmezsın

82

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı anlar ki vardur señinle dostluq iderler
Degildir merhamet vallâh bir söz aparıb giderler

83

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı söylemek lâzım geldi derdini ey yâr [12b]
Yazmaqla tükenmezdi qalem olsa nice eşçâr

84

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı minfehelerle her tarafından nefh olundiñ
Qarardiñ seng-i hârâ-veşsin alevlenmediñ gitdi

85

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı ebr-ı gam içre hâlelendiñ gûyâ sen [13a]
Egleniş iş'âr ider ki gözleriñ nem tökmek ister

86

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Kaħveniñ bîmârıyım ammâ elime girmedî
Çoĝ şey'e kıldım heves anıñ ĝınâsın virmedî

87

Müfred

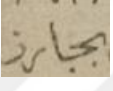
(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı bildim muhaşşal sende yoĝ hâliş 'amel [13b]
Efendiñ saña yüz virmez anıñçün ħalk daĝı sevmez

88

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı ismiñ ĝomuşlar ħîn-i mevlûdde
Anıñçün yâd olunmazsın lisânı düĝmesi dönmez

89

Müfred

(Mefâ'ilün / Fâ'ilâtün / Mefâ'ilün / Fâ'ilün)

Sî-murĝ-ı ' anĝâyı gözler şimdiki ħalkıñ gözü [14a]
Yazıcı mûr-ı Süleymân anıñçün anı görmezler

90

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı bir bozuĝ sâ' at mişâli tâli' iñ ĝuyâ
İşler amma za' if işler vaĝtine olmaz muşâdif

91

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Vücûdın nâvidân itmiş baĝlamış gözyaşların [14b]
Âsiyâbıñ çarĝıâsâ Yazıcı hâ perlenür

92

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Hümâvâr uç havâda ismi var cismi nâ-mevcûd
Yazıcı kimseler görmez sen hemân aña beñzersin

93

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı âsiyâbâsâ fenâ içre hâ perlenür [15a]
Bir Һarıltıdır gider tozdur dumandır unı yok

94

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Âfitâb tâli' iñ vardı ğuruba Yazıcı
Şeb-i târik içre kaldıñ anıñçün Һalk seni görmez

95

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı ol pire-zen kim Һin-i mevlüde seni [15b]
MilҺli kılmuş milҺi bir dadan bir daҺı Һatmaz

96

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı gerçi vücûduñ kemter oldu zerreden
Taĝlar deryâlar dolandı şıĝmadıñ dünyâya sen

97

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Ger imâm ol ger mü'ezzin bekle câmi' i Yazıcı [16a]
Ne icâbet da' vetiñe ne saña tâbi' olurlar

98

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcınıñ hayâtında kimse şâhib olamadı
Bir kere olsun da seyr it birbirinden kaçışurlar

99

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcı ser çekdiñ eflâka kaşırğa gibisin [16b]
Yaqlaşur yoq yanıña ammâ ırakdañ gördiler

100

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Ol kadar zaħm urdular kim fevt olursañ **Yazıcı**
Kerbelâ gâzîleriniñ biri sensin gam yeme

101

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı hasta hâl olmuş derdimend kendini bilmez [17a]
Hâlin sormaq nerde qaldı demişler qorqmasun ölmez

102

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı yanmış kireçdir ol âteş aña bes iken
İhânet şuyun dokerler peşinde beynisi qaynar

103

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı çârûb gibi hizmete bil maqbûlmüş her [17b]
Yüz yere sürmekde dâ'im işinmiş bir sehl qalmış

104

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı bir sûtün gûyâ mâg kiriş olmuş bu halk

Döşetmiş taş ı toprağı dayansın gönli var ise

105

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı şol kül gibi kim yığılmış depe üzere
Uğrayan yeller şavırmış eşer kıalmamış yerinde

[18a]

106

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

Yazıcıya berzah olur her neye kim meyl ider
Uzansa şah-ı enâra da eline taşlar gelür

107

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı bir ulu râh üzre idinseñ bir makâm sen
Mürûr itmez bu nâs andan şarpları ihtiyâr eyler

[18b]

108

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Eğer mihrâbda bulunsañ inan sen buña **Yazıcı**
Ferâgat eyler namâzı halâ 'ik ol yaña dönmez

109

Müfred

Nice müşküllere düşdüñ gelüp geçdin **Yazıcı** hep
Anların kıaldırıp karşıña gelen nice geçer anı bilmem ben

[19a]

110

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı oldu bir bûriyâ gelen çekeler giden çekeler
Döşenmiş hâkiñ üstine şükr çamura bulanmış

111

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı bir pınar olsañ mübâhu'llâh iken ol âb
Anı nûş eylemez kimse bil ki semm ihtiyâr eyler

[19b]

112

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı sen bir âsân yol diyüp gitdikçe gitdikçe
Düşdi şarpdan şarpa şaşdıñ saña yardım ide Mevlâ

113

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı sen kabûl itdiñ her ne kim haq söylediler
Hilâfına sükûtuñ var nâ-çâr ammâ belî umar

[20a]

114

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı destimâl olsañ saña elin yapışmaz halk
Gûyâ murdâr olurum desti ölür de koynuna koymaz

115

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı deryâya düşsen o mâhîler ki var anda
Çıkarlar cümle qaraya mevte râzî olurlar hep

[20b]

116

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Ol zamân kim **Yazıcıyı** sürüp haşre götürürler
Eger Mevlâ kulum dirse rızâ' virir m'ola bu halk

117

Müfred
(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

Yazıcı sen turâb olsan döşenseñ bütün dünyâya [21a]
Öyle bil üstüne kimse sümürüp tükürüp atmaz

118
Müfred
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı kûh-ı Kâf olsañ cin perî kıalmaz içiñde
Firâr eyler civârından ölmedikçe ğayrı gelmez

119
Müfred
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Yazıcı nevbetin şavdı olanlar nevbet seniñ [21b]
Tefekkür it ol günü kim cife olur bu teniñ

120
Müfred
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Şağlığında gitmediler anıñ ile ber-kadem-i râh
Yazıcı fevt olduğunda didiler cümlesi eyvâh

121
Rübâ'î
(Mef'ûlü mefâ'ilün mefâ'ilü fa'ûl)

Yazıcı sen iki yüzlü olma avrâtlar gibi [22a]
Yüzüne kıara sürerler kıalemler gibi her bâri
Böyle olanıñ nicesi ğabs kıalbe kııkdı hep rezîl
Azdan az kıaldı bu ağvâl olupdur ekşere sâri

122
Ğazel
(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

1 Kes ümidiñ bu fâniden berk yapmış imâna sen [22b]
‘An kıarîb dest-i ecelden içerseñ peymâne sen

2 Bu zügürtlük saña hem-râh olalı dost kalmadı
Nefret itdi cümle senden olup sen bî-gâne sen

Velehu

3 Bir kerem ehli bulunsa saña himmet eylese [23a]
Rağbetiñ efzûn olurdu uğrasañ ihsâna sen

4 Gerçi yüzüne güler ammâ derûnı dost degil
Kendiñi virip kâpılma ey gönül her câna sen

Velehu

5 Seng-i düşmân her tarâfdan tölular gibi yağar [23b]
Tut taḥâmmül dâmenin vir arka ol merdâne sen

6 Muḥabbet bir iki şeyde kalıpdur biri yok sende
Birbirin yok sever li'llâh güvenme insâna sen

Velehu

7 Ağlamağdan gözüñ çıkırsa kimseden yokdur meded [24a]
‘Arz-ı hâl eylesenñ ancağ eyle ol Sübhâna sen

8 **Yazıcı** âzürde ḥâtır olma kardaşdır bular
Yarın anlarla ma‘anca durmalı dîvâna sen

123

Ġazel-i Ķahve

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

1 Ķahve Mevlâyı severseñ uğra bize bir şabâḥ [24b]
Gör bizim ibriğ ne ḥâlde ‘ömri olmuşdur tebâḥ

2 Noḥud kenger kaynamağdan döndü turşu küpüne
Yanına varılmaz oldu yüzi gözi simsiyâḥ

Velehu

3 Gönül ıssı ḥâlin bilmez ârzû eyler seni [25a]
Sen tenezzül eylemezseñ nic'olur ḥâlimiz âḥ

4 Ne var zâlim zügürde de ba‘zıca it merḥamet

Seniñ qadriñ bilür vardur ugrat anlara da râh

Velehu

5 Zengini pek seven ammâ ba' zısı saña reng eyler [25b]
Şerminiñ şaqlar otuz gün yüzüñ barlandırır eyvâh

6 Dönersiñ şabun şuyuna bu cân ikrâh ider senden
Koquñ gitmez damağından eçalli içeniñ bir mâh

Velehu

7 Bezm-i kenger saña göre o demde Nâbî Efendi [26a]
Gel ziyâret eyle anı dâmenin bûs eyle gâh gâh

8 Bu dersi ta' lîm it sen **Yazıcıdan** itme ferâmûş
O derd-mend bilür qadriñ veli zer olmadı hem-râh

124

Güft

(15'li Hece Ölçüsü)

1 **Yazıcı** var iken sende şimdi kendiñ yiyecek [26b]
Li'llâh'ül-ğamd⁴¹ köhne möhne bulunurken giyecek
Çok şükür yoğ bir marîziñ gider gitsün diyecek
Ya niçün bu nâsa sen şıklet göründüñ vir cevâb

Velehu

2 Aşlı bu ki sende yoğdur sîm ü zerden bir eşer [27a]
...⁴² yürekde yoğdur halk yimek içmek sever
Dilber oğlanla degil sen böyle olsañ sen eger
'Ûd-ı 'anber tütsîlerle yüzüñe şaçar gül-âb

Velehu

3 Çünkü bundan müberrâsın öte git görmesün kimse [27b]
İstemez yüzüñe bağmaq eger kim nûrlarla taşâ
Nâ-sezâ söyler hakkıñda meclisiñ birinde aña
Alışviriş harc maşraf cümlesin eyler hisâb

⁴¹ Hamd Allah'adır.

⁴² Bu kısım lekeli olduğı için okunamamıştır.

Velehu

- 4 İçlerinden ba' zı gelüp saña aḥvâli söylerler [28a]
Beşeriyet ḥâlidür bu seni râḥatsız eylerler
Ellerinden bir iş gelmez şıgın Mevlâya neylerler
Sen eliñden gelür ise gider anlara şebâb

Velehu

- 5 Otuz yıldur bu efsâne daḥı kesilmedi ardı [28b]
Nicesin toprağa şaldı ne idi bunlarıñ derdi
Daḥı hâlâ sürüp gider budur mevḥûdeniñ derdi
Ya ölse ya fakîr olsa yir olmaz Allâhu' alembi's-sevâb⁴³

125

Müfred

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

- Yazıcı** saña muḥabbet idenler tîz usandılar [29a]
Alup şatacağıñ yoḡdur seni bunlar ne şandılar

126

Müfred

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

- Yazıcı** bâḡ alup şatdı alışvirişde görsünler
Ḥalk için bir qurı gavğa kendiçün bir def' -i sevdâ

127

Güft-i Ğazel

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

- 1 **Yazıcı** Ḳâf-ı ḵanâ' at bekler ' anḵâlardanız [29b]
Bûm gibi ta' yînimiz var cîfeye baş egmeziz
- 2 Şuretâ bir zâḡ-ı esved görünürüz ḥalka biz
Ol ecilden' indlerinde gûyâ bir pul degmeziz

Velehu

- 3 Tarîḵ-i Ḥaḡda kusuruñ var denilürse eger [30a]

⁴³ Doğrusunu en iyi Allah bilir.

Râzîyuz biz bu kelâma kendimizi ögmeziz

- 4 Eger dünyâlığı yokdur diyü ħor görmişlerse
Kendiler lâyıqlarıdır biz anlara sögmeziz

128

Güft-i Ğazel⁴⁴

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

- 1 **Yazıcıya** bir şamûr kürk olsa ammâ qadîm olsa [30b]
Eñsesinde beş on dâne yürür daħı nedîm olsa
- 2 Nażar olunsa ol ħâlde ħalkıñ aħvâline cânâ
Cenneti de unudurdu aña virirdi hep alsa

129⁴⁵

[Ğazel]

- 1 **Yazıcı** irdi murâda çün semavâtı görüp [31a]
Du'âsın aldı 'İsanıñ cennet bınarından içdi
- 2 Olsun 'aħla ba'îd bu muradu'llâh imiş böyle
Ne luħf eylerse ol eyler daħı bil ki öte geçdi

130

Ğazel

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

- 1 **Yazıcı** vallâh yine sende ħaħîqat var imiş [31b]
Saña her kim dost olursa geçinmek istek olunca
- 2 Ber-eyyâm böyle gitdikçe bir azgınlık olur peydâ
Seni qatlı itmeden dutmaz ya'nî kim fırsat bulunca

Velehu

- 3 Bu nice müslimânlıqdır daħı sadâtdanım dırsiñ [32a]
Nic'oldı bunca ħuħuqlar.....darılınca⁴⁶

⁴⁴ Aradaki varak kopmuş olduħu için gazelin başı eksik kalmıştır.

⁴⁵ Aradaki varak kopmuş olduħu için şiirin başlığı ve önceki beyitler belli değildir.

⁴⁶ Bu kısımlar silik olduħu için okunamadı.

- 4 Bir kapunîñ kulıyız ne havfım var benim senden
Behey zalım saña baña kazası dönmez gelince

Velehu

- 5 Kopardım kazığı gitdi başını taşdan taşta çal [32b]
Bir işe kadır degilsin gıybetim it yorulunca

131

Müfred

(Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilâtün)

Ey rakîb kelb-i 'ağûrsun anı herkes bildiler
Yâr kapusunda bulunduñ gelen tolanup gider

132⁴⁷

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

[Gazel]

- 1 **Yazıcı** bildim beşerlerden degilsin sen melek [33a]
Gâh olur göklerde geziñ gâhî olur yerde sen
- 2 Vücûduñ cism-i latîf mi 'ilm-i simyâ mı bilüñ
Seni görmez gözlere çekdik mi yoğsa perde sen

Velehu

- 3 Sözüñde sâdıqsın ammâ bunu fikr itmek gerek [33b]
Kim 'amel ider buña kim nerde bu söz nerde sen
- 4 Kendi evlâdın saña yâr olmayacak **Yazıcı**
Merhamet kimden umarsıñ var sığın Mevlâya sen

133

(15'li Hece Ölçüsü)

[Divan]

- 1 N'ola bir gün bezm-i ğam-hâneye teşrîf eylesen [34a]
Sevdâ ibrikiniñ içinde takır takır kaynasañ
Keyfimiz itmâm idüp meclisde ma' nâ söyleseñ
Beytü'l-ağzân erleriyle hem-şoğbet olsañ ne var

⁴⁷ Bir önceki varak koptuğu için gazelin başı eksiktir.

2 Gel baña bu cevri itme aqıtma gözden yaşım
Eger elime girerseñ dübege qorum başıñ
Öyle tokmaq çekerem ki hord olup biter işiñ
Bir haqaret saña olmaz illâ iderem neccâr

Velehu

3 Zirâ cânım pek acıdı söyleyim anı saña [34b]
Diñle ammâ merhamet it acıyup sen de baña
Anlara kim heves kıldıñ tapdıñ anlardan yaña
Gör kim anlar işlediler rezâlet virdiñ âhir-kâr

4 Bir meclise dañıl oldı ammâ pek hor baqdılar
48

Velehu

5 Muqaddem birkaç yârân var anlara bişmiş meger [35a]
Ya' nî biz de ümîd tutduq biri de bize deger
Beşerüp çekdi gerüye gitse idi yüzün eger
Yağın bildim ki gitmezsem bu kedi beni qovar

6 Her belâya râzî olup çok oturduq anda biz
Pek darıldı anda ammâ gelemedi yüze yüz
Ortalıq vardı sukûta qalmadı tükendi söz
Bir hizmet emr itdi bize ya' nî kim başdan şuvâr

Velehu

7 Ğayri bundan soñradır muqaffa dek miftâhdır [35b]
Tâ ölünce gelme Ğayrı saña sözüñ sağdır
Derme devletli darıldı urur başıñ dağdır
Ana göre bir tedârik eyle kendiñe ey yâr

8 Diñledik mi **Yazıcımnıñ** derdini levn-i siyâh
Sen sebepsin bu işe hep âh seni gördik mi âh
Dilerem bu qulaq kör olsun rağbet itmez kimse vâh
Fincânı bir aqçelik şey için taşlara çalar

134
Müfred

⁴⁸ Bu dörtlüğün diğeri mısraları sayfa silik olduğu için okunamamıştır.

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün)

Ser-berâber dostlarım didiklerim oldılar düşmân [36a]
Şu halka ümîd tutanıñ öñü pişmân şoñu pişmân

135

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün)

[Gazel]

1 Çekinür kâsd-i vişâl eyledigünden [36b]
Sebeb-i ağıyâra su'âl eyledigünden

2 Ser-i kûyun ebedî mesken idindim
Cennetü'l-me'vâya mişâl eyledigünden

3 Nâle teshîr şanem añladı şufî
Hû çeküp zîkr-i Celâl eyledigünden

4 Hâl-i siyehi da' vetine itdim icâbet
Maḥfil gerdenına şibh-i Bilâl eyledigünden

Velehu

5 İhtiyârım kalmadı hem şabra taḥammül [37a]
Naḫşını dilde ḫayâl eyledigünden

6 Dirülüp yanıma atşân didiler şıḫḫâ
Ḳand-i lebin âb-ı zülâl eyledigünden

7 'Aynine görünmege eyledi fermân
Çâh-ı zeḳanın kendime fâl eyledigünden

8 Cevrin efzûn ider oldu cânâ
Ḥaşyeti ref' oldu ḫelâl eyledigünden

Velehu

9 Sırrımız oldu celî ḫâle-veş oldım [37b]
Muḫabbet-nâmeler irsâl eyledükden

10 Geçdim erbâb-ı sūhân defterine
Sezirüp şî' rimi ḳâl eyledigünden

- 11 **Yazıcı** terk itdi şanurlar yârin
Yoluna cân virmegi ihmâl eyledigünden

136

Rübâ'î

(Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün)

Ey felek kâsdîñ mı vardı devr-i âdemden beri
Bunca biñ yıl geçdi gitdi sen ferâmûş itmediñ
Yazıcı n'itdi saña⁴⁹ ömriniñ sen
Günde biñ kez taşa çaldîñ bir yaramdan

137

(Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün)

[Gazel]

- 1 Bugün geldim bugün gitdim ne gördüm bunda ne var [38a]
Sıdk-ı pây çekdim cefâ gezdim nice dâr u diyâr

- 2 Bir gün için çok degil mi böyle çevre bunca derd
Âh ne gafletdir bu gaflet İlâhî bizi uyar

Velehu

- 3 Gezüp şahrâ-yı melâmet yorulup geldim saña [38b]
Yüz tutup dergâhîña yalvarurum leyl ü nehâr

- 4 İddi' a-yı kulluk idüp hizmet itdüm saña
Bizden ednâ saña kuldur nice yüz biñ şehriyâr

- 5 Şeffi' eyle bize ol hayr'ul-verâyı yâ İlâh [39a]
Cân u dilden ümmetiyiz hem muhîb-i çâr-yâr

138

(11'li Hece Ölçüsü)

Karayünlilerden Hâk hoşnûd olsun
... bir dağı gelse kuzumı alsun⁵⁰
Anda da Kürdoğlı lâyıķıñ bulsun
Ġayri biz bunlardan ...⁵¹

⁴⁹ Bu kısım sayfa silik olduğu için okunamadı.

⁵⁰ Bu kısım yazma yırtık olduğu için okunamadı.

⁵¹ Bu kısım yazma yırtık olduğu için okunamadı.

- 1 Ȧandân-1 âl ü ashâb-1 mü 'mînîn ü mü 'minât [39b]
Eyle ya Râb cümlesiyle behişt içre hem-civâr
- 2 Herkesi bir sebeple yâd iderler hayırla
53
- 3 Biñde biri vaş olunmaz nice bir derdin yazâñ [40a]
Bu şalîl 'ömrüñ içinde dâ'imâ⁵⁴

55

[13.CÜZ]

140

Ȧarĥ-1 Ğazel

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

- 1 Bir mişdâr herkesin geçdi menĥa' at
Oĥuyup dürr-i meknûn hep meymenet
- 2 Çoĥ kelâmı rıfĥ ile bir yadigâr-1 faĥr ile
Kimisi yazıĥ didiler kimi sürdi aĥsenet
- 3 Gördüñ andan söyleseñ hiç meyliñi virme aña
Şaldı gitti kendiler dizdiñ añınçün salĥanat
- 4 Sâ'ir nâsiñ miyânında nazma tut aşlı buñı
Fânîdür çünki bu dünyâ raĥbet itmezler řarîĥ-i meskenet⁵⁶
- 5 Bir ĥoř geçin hezeyândur sen ehl-i evlâdîñ ile
Cihâna ıssı olsun padiřâĥ ĥılmaz memleket
- 6 **Yazıcı** řarĥ eyledi maĥsûd olan budır vir cevâb
Ne nesnedür anı fikr it olmış ismi remyezet [40a]

⁵²Bu başlık altındaki mısraların bulunduğu sayfa kenarları yırtık olduğu için bir nazım türü belirlenememiştir.

⁵³ Bu mısra sayfa yırtık olduğu için okunamadı.

⁵⁴ Bu kısım sayfa yırtık olduğu için okunamadı.

⁵⁵ 4. 5. ve 6. beyitler sayfa yırtık olduğu için okunamamıştır.

⁵⁶ Bu mısra ölçüye uymamaktadır.

141

Güft-i Der-Nefes-i Başra

(Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

[Gazel]

- 1 Sene biñ yüz on sekizde irişdi 'îd-i edhâya
Dilâ n'olduñ pirîŝânsın ki böyle ğâyeti'l-ĝâye
- 2 Diyâr-ı Başraya düşdüñ siyahî hırğa boş olduñ
Ümidiñ kes ki dünyâdan gidersiñ âhir 'uqbâya
- 3 Niyâz eyle bugünlerde seni luţfına irgörsin
İrüşdîrsin diyârîña görüş a' lâ vü ednâyla
- 4 Diyâr-ı ğurbetiñ şahrı biliñ bükdi nice yıllar

Velehu

Bulup bir kûşe-i vahdet qarışma a' lâ vü ednâya⁵⁷

- 5 İdüp terk-i diyâr için sene irdi şemâniye
Sittetün hem şelâsine irişdi 'ömrüm ifnâyla
- 6 Hicretiñ biñ seksen dördü velâdet târîhi oldu
Zevâli var her eşyânîñ nazâr kıl günilen aya
- 7 Qanı İskender ü Dârâ dağı Dağhak-ı Cem n'oldı
Qanı Hüsrev ü Keykâvus neler geldi bu dünyâya
- 8 Gönül nüş dağı 'ayne'l-hayâtı hem meh-î pîrûz
Qanı ol nâzenînim gele olmazdı aña řaye
- 9 Bu Yazıcı saña kıldı naşîhat sen de ğuş eyle
Eger râhat olam dirseñ qarışma sen bu ğavgaya

[40b]

142

Güft-i Der-Gesi

(Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

[Gazel]

- 1 Ey benim mekrûh işime dağl iden bilmez misiñ

⁵⁷ Şair "a' la vü ednâya" ifadesinin üstünü çizmiştir.

- 58 ... ideñ harâmı ıssına virmez misiñ
- 2 Sözleriñ haqdur tıtarım mümkinini terk eyledim
İnanmazsañ tecrube idüp izim sürmez misiñ
- 3 Ben seniñ iziñi sürdüm sağa sola gidiyor
Nirde qaldı seniñ ‘ aqlıñ başıña dirmez misiñ
- 4 Kişi kendi ‘ aybını görmez dimişler belli bu
Ba‘ zı şey ‘i zemm idersiñ sende var bilmez misiñ
- 5 Benim ‘ aybım sen bilürsen baña söyle dutaram
İnanmazsañ da düşüben sırrıma irmez misiñ
- 6 Ammâ ben saña diyemem diyem te ‘vile giden
Her birin tercih iderseñ gayrı hiç olmaz mısıñ
- 8 Hoş imdi sen de görürsin işiñ encâmı n’ olur
Yarın ol maşşer güninde dîvâna gelmez misiñ
- 9 Mü ‘minem ‘ addedenlerde **Yazıcıdan** ‘ âşî yoq
Herkesiñ ma‘ lûmı oldı sen vücûd virmez misiñ

143

Güft-i Temme Der-Gesî ...⁵⁹ Kelâm-ı Encâm

- 1 Müyesser kııl baña terki
Ġayri estağfiru’llâh tevbeten-li’llâh⁶⁰
Eger şi‘ ri eger türki
Ġayri estağfiru’llâh tevbeten-li’llâh
- 2 Beş on yıl Ġurbetde ĠavĠa
Çekildi belürdi sevdâ
On üç cüz eyledim peydâ
Ġayri estağfiru’llâh tevbeten-li’llâh
- 3 Bir mecmu‘ a olsa ya‘ nî
Cild içre qoydum anı

⁵⁸ Bu bölüm sayfa lekeli olduĠu için okunamamıştır.

⁵⁹ Bu kısım sayfa silik olduĠu için okunamamıştır.

⁶⁰“ Tevbeten-li’llâh” tevbe Allah’adır anlamında kullanılan bir ifadedir.

SONUÇ

18. yüzyıl âşık edebiyatı açısından sönük geçen bir dönem olmuştur. Bu dönemde tanınmış âşıklardan söz etmek mümkün olmamaktadır.

Yazıcı da 18. yüzyılda yaşamış bir âşık olarak karşımıza çıkmıştır. Yapılan bu çalışma ile şairin bilinen tek eseri ortaya konmuştur. Yazıcı'nın eseri başta olmak üzere, hayatı ve şahsiyeti ile ilgili şu tespitler ortaya konmuştur:

- Eserden elde edilen bilgiler neticesinde şairin H.1084/M.1673 yılında Kayseri'nin Gesi kasabasında doğduğu anlaşılmaktadır. Cizyedar kâtibi olarak yaklaşık 11-12 yıl görev yapmıştır. Bunun dışında çırakdarlık ve müezzinlik de yapmıştır. Gurbet yıllarından sonra beş evladı ölmüştür. Hayatta olan bir kız ve bir oğlu vardır. Hayatı ile ilgili en son H.1148/ M.1735 tarihine ait bir bilgi vardır. Ölüm tarihi bilinmemektedir.
- Şair eserini 13 cüz olarak tertip ettiğini belirtmiştir. Bu cüzlerde toplam 143 manzume vardır. Bu manzumelerin 120 tanesi aruz ölçüsü ile 23 tanesi hece ölçüsü ile yazılmıştır. Hece ölçüsü ile yazılan mazunmelerin sayısı az olmasına rağmen hacimce aruz ölçüsüyle yazılan manzumelerden daha fazladır.
- Eserde destan (8 adet), divan (2 adet), dörtlük (1 adet), koşma (1 adet), türkü (11 adet), semai (2 adet), gazel (14 adet), lugaz (1 adet), mersiye (3 adet), muamma (3 adet), tarih (6 adet), rübai (2 adet) müfred (88 adet) bulunmaktadır. Bunun yanında varağın kenarının yırtılmasından dolayı okunamadığı için tür ve şekli belli olmayan bir manzume bulunmaktadır (139 numaralı manzume).
- Eserde sade bir dil kullanılmıştır.
- Eserde deyim ve atasözleri sıklıkla kullanılmıştır. Bunun yanında eserde arkaik kelimeler de görülmektedir.
- Yazıcı'nın uslubunda dini unsurların etkisi hissedilmektedir. Eserde birçok peygamber ismi zikredilmiştir. Bunun yanında melek, ahiret, kıyamet, sur gibi birçok dinî kavram incelenen şiirlerde görülmektedir.
- Şairin uslubunda diğer dikkat çekici bir özellik de eleştiridir. Yazıcı Murtaza dönemin sosyal hayatını, Kayseri'yi ve Kayserilileri eserinin muhtelif yerlerinde hicvetmiştir. Şair bu bölümlerde argo ifadeler kullanmaktan da kaçınmamıştır.

- Yazıcı; Karacaoğlan, Âşık Ömer gibi usta bir âşık değildir. Fakat söyleyiş tarzı, muamma ve lugaz yazabilmesi, hem ebcedle hem de mısra içinde tarih düşürebilmesi onun başarılı bir şair olarak göstermektedir.
- Şair âşık edebiyatına ait nazım şekilleri ile hece veznini kullanmada başarılıdır. Divan edebiyatı nazım şekilleri ve aruz ölçüsünü kullamada ise bu başarısını sürdürmemiştir.
- Eser içerik bakımından zengindir. Dönemin sosyal ve siyasal olayları, şairin yaptığı uzun yolculuklarda müşahit olduğu yerler ve durumlar eserin muhteva husunda zenginleşmesine kaynaklık etmiştir.
- Eserde 61 dörtlükten müteşekkil manzum bir seyahatname bulunmaktadır. Bu uzunlukta bir seyahatnameye âşık edebiyatında pek rastlanılmamaktadır. Bu seyahatnamede Anadolu ve Balkan şehirleri, Irak, İran ve Gürcistan şehirleri ile ilgili önemli bilgiler yer almaktadır.
- Kayseri'deki yerleşim yerlerini hicvettiği taşlama türündeki destan ile esnafları hicvettiği destan 18. yüzyılda Kayseri ile ilgili önemli bilgiler içermektedir. Esnafları hicvettiği destanda bu dönemde esnaflık yapan kişilerin isimleri de verilmektedir.
- Eserde İstanbul'u anlatan bir destan bulunmaktadır. Bu destanda 18. yüzyıl İstanbul'undaki sosyal hayatla ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır.
- Sonuç olarak bu çalışma yeni bir eseri ve "Yazıcı" mahlaslı bilinmeyen bir şairi ortaya çıkarmıştır. Yapılan bu çalışmanın; 18. yüzyılda Anadolu'daki sosyal ve siyasi hayat hakkında araştırma yapanlar, yine bu yüzyılda İstanbul ve Kayseri ile ilgili inceleme yapanlar ile Anadolu, Balkan ve Irak şehirleri hakkında bilgi edinmek isteyenler için önemli bir kaynak olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Ahışhalı, R. (2007). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Râmi Mehmet Paşa md. 34. Cilt, ss.449-451), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Albayrak, N. (1991). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Âşık md. 3. Cilt, ss.547-559), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Algül, H. (1994). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ebû Eyyûb el-Ensârî md. 10. Cilt, ss.123-125), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Artun, E. (2013). *Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri*, Adana: Karahan Kitabevi.
- _____ (2019). *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Edebiyatı*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Aygün, N. (2018). Nikâh Akdi ve Vasîlik Bağlamında Aksaray ve Çevre Yerleşimlerde Kadınlar İle Çocukların Hak Arama Hukuku, *Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 5(10), 249-268.
- Bekki, S. (2008). *Anadolu Sahası Halk Şiirinde Kafiye: Tespitler ve Öneriler*, Milli Folklor, 78, 55-67.
- Boratav, P. N. (1968). Âşık Edebiyatı, *Türk Dili Dergisi*, *Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı*, 207, 340-357.
- Canım, R. (2016). *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çavuşoğlu, S. (2001). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Kadızâde md. 24. Cilt, ss.100-102), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dilçin, C. (Ed.). (2018). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____ (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Erkal, A. (2016). *Âşıklık Geleneğinde Divan Şiiri İzleri*, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 93-100.
- Erkiletoğlu, H. (2010). *Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Kayseri Ansiklopedisi* (Doğal Afetler md. C. 2, s. 472), Ülke Haber Yayıncılık.
- Günay, U. (1992). *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği Ve Rüya Motifi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İpekten, H. (2015). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İsen, M. (1993). *Acıyı Bal Eylemek Türk Edebiyatında Mersiye*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karabey, T. (2015). *Türk Edebiyatında Tarih Düşürme*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Karahan, A. (1991). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Âşık Edebiyatı md. 3. Cilt, ss.550-552), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Kaya, D. (1990). *Şairnameler*, Ankara: HAGEM Yayınları.
- Kaya, D. (2000). *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kiraz, S. (2017). Süleyman Giryânî'nin On İki İmam Menâkıbnâmesi, *Journal of Turkish Studies*, 12(Volume 12 Issue 10), 185-224.
- Kur'an-ı Kerim*.
- Ocak, A. Y. (1996). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Hacı Bektâş-ı Velî md. 14. Cilt, ss.455-458), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öngören, R. (2003). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Ma'ruf-i Kerhî md. 28. Cilt, ss.67-68), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1987). *Ercişli Emrah*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2014). *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, Konya: Kömen Yayınları.
- Topçu, S. M. (2012). Kayserili Mimar El-Hac Mehmet Ağa'nın Kayseri'deki Hayratı, *Karadeniz*, 13, 47-62.
- Uludağ, S. (1988). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Abdülkâdir-i Geylânî md. 1. Cilt, ss.234-239), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uludağ, S. (1992). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Behlül-i Dâna md. 5. Cilt, ss.352-353), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ünver, İ. (1993). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *AÜ DTCF Türkoloji Dergisi*, C.XI,S.1,51-89
- Yardımcı, M. (2008). *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, Ankara: Ürün Yayınları.
- Yılmaz, H.K. (2010). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (Sühreverdî Şehâbeddin md. 38. Cilt, ss.40-42), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

DİZİN (YER İSİMLERİ)

A	Bağdâd 8/28, 8/37,8/40,12,	Ceviril 32/19
Adana 8/59	Barşama 32/17	Cırlavık 32/10
Ağcaçaya32/8	Başra 8/46, 8/52, 16, 16/4, 18, 141/2	Cizîre 8/36
Ağırnas 32/16	Bayburd 8/27	Cum' a 8/20
Ağın 32/3	Bayındır 8/26	Ç
Akışka 8/28	Bayram Hâcı 32/25	Çalıklaravağı 8/16
Akserây 8/61	Bâzergâh 8/22	Çekmece 8/15
Alacağân 8/54	Babâhafza 8/16	Çengen 8/18
‘ Amârâ 8/44	Begbâzârı 8/3	Çerkeş 8/26
‘ Amâsiyye 8/26	Begşehîr 8/60	Çevlik 32/13
‘ Ammiler 32/19	Begoğlu 8/5	Çorlu 8/16
Anbara 32/24	Bitlis 8/31	D
Arkıncık 32/24	Boğadüş 8/15	Dedeve 32/8
Arnavıdlık 8/22	Boğdan 7/18	Demirhişâr 8/20
Ârzırûm 8/29, 16	Bolı 7/26	Derbend 8/16
Ayâlı 32/18	Boyacı 31/19	Dikiri 32/12
‘ Âyaş 32/3	Burgıs 7/16	Dimidire 32/10
Aydus 32/18	Bürüngüz 32/11	Diyârbekir 8/33,14
B	C	Dubnitse 8/20
		E

Ebiş 32/19	Gemerek 8/56	Hindistân 8/50, 8/52, 8/65, 32/2
Edrene 8/16	Gergere 32/12	Hişârcık 32/7
Eflâk 8/18, 98	Gergin 32/14	Höbek 33/18
Egripelenfe 8/20	Germir 32/9	Hörgöçli 32/21
Elagöz 32/24	Gesî 8/56, 19, 10, 21, 23, 24, 32, 32/12, 33, 34, 35, 36, 142,143	İ
Eminöñü 8/5		İbsala 8/19
Endirlik 32/8	Geyve 8/3	İfekere 32/11
Enguri 7/3	Gömeçli 32/17, 33/15	İmâret 32/18
Ergiri 8/25	Görice 8/25	İrtângı 32/11
Erkıını 8/32	Gügercinlik 8/19	İsbir 32/28
Erkilet 32/23	Külek 8/59	İsbiün 32/10
Erzingân 8/27	Gülikesre 8/25	İskübü 32/16
Eskicum‘ a 8/17	Gümilcine 8/20	İslâmbol 8/25, 10/2
Evril 8/37	Gümüşhâne 8/27	İsli 32/18
Eyyüb 10/5	H	İslimye 8/18
F	Hacıoğlu 8/17	İşefene 32/8
Ferayi 8 /19	Hañçı 32/19	İyimkıñış 32/18
Fırahtin 32/14	Harbid 8/54	İrize 8/28
Firiğ 33/15	Hasan Alp 32/23	İzmini 8/3
G	Hasanbedrîk 8/54	K
Ğalağa 8/7, 10/5	Hendek 8/26	Kağak Dede 32/14
Gemere 32/19	Hillâ 8/53	Kaamber 32/13

Kankal 8/54	Qırkkilise 8/18	Malkara 8/19
Qaraağaç 8/60	Qırşehir 8/3	Mancusin 32/10
Qarabekâr 8/18	Qızıklı 8/21	Maraşak 32/14
Qarahişâr 8/27	Kilhacı 32/23	Mardin 32/13
Qaraqaya 32/17	Qızılvirân 32/6	Mâşâdin 32/24
Qaramân 8/60	Qonya 8/60	Medâyin 8/43
Qara Mehemmedli 32/20	Qostantiniyye 12, 14	Merzifon 8/26
Qarayük 32/22	Köstendil 8/20	Misis 8/59
Qarınabâd 8/18	Ködemir 8/18	Molı 32/7
Qarş 8/31	Quçine 8/21	Muncûsın 32/21
Qartal 8/4	Qumarlı 32/9	Muşul 8/36
Qâvala 8/20	Qurne 8/44	N
Qayşeri 8/3,32/1	Quşcı 32/19	Nallıhân 8/3
Kekbezi 8/4	Quzcağız 8/18	Nevreğob 8/20
Kepez 32/13	Küle 8/28	Niksâr 8/26
Kerbelâ 8/53	Künye 8/28	Nisib 8/36
Kerkük 8/37	Küstere 32/13	Nize 32/11
Keşân 8/19	Kütatis 8/28	O
Ketâncı Qapusı 10/6	Küvve 8/28	Obruğ 32/18
Keykûbad 32/24	M	‘Osmâncık 8/26
Qırâtova 8/21	Malâtya 8/54	P
Qırqpiñâr 32/25	Malâzgird 8/32	Pâli 8/32
	Mâlhcı 32/19	

Pasin 8/31	Şarı Mehemmedli 32/14	Taşân 32/19
Pây-i taht 8/4	Sarıoğlan 8/56	Tekfûr Tağı 8/19
Pendig 8/4	Şâvaş 8/3	Telaşıra 32/12
Perşâd 8/28	Selânîk 8/22,8/23	Tersâne Bağçesi 10/30
Petriç 8/21	Seydişehîr 8/60	Ŧırabzan 8/27
Piravâdî 8/17	Silivri 8/15	Ŧırnavı 8/17
Piravişde 8/19	Siroz 8/20	Ŧomârza 32/15
Puşadlı 8/14	Sivas 8/55	Ŧoprađđale 8/32
Puviştine 8/22	Şuşuz 32/14	Ŧorbalı 8/3
Pürmet 8/25	Süleymânlı 32/13	Toroğlı 8/59
R	Sümengine 32/14	Ŧortum 8/28
Râdoviş 8/21	Sürmene 32/28	Ŧosya 8/26
Râhova 8/20	Ş	Ŧıraşşin 32/14
Revân 7/31	Şarkışla 8/55	U
S	Şeyh Barâğ 32/15	‘Urfan 8/22
Şabancı 8/3	Şeyh Çoban 32/6	Urucuğ 8/16
Şağaldutan 32/13	Şilmeze 32/14	Usturumca 8//21
Şalğuma 32/12	Şumnı 8/16	Û
Şalur 32/22	T	Ûsküdâr 8/4, 8/7, 10/3, 10/31, 14/2
Samâvât8/53	Ŧalas 32/8	V
Şamşun 8/27	Ŧarađlı 8/3	Van 8/31
Şarâyıcığ 8/17	Tarsus 8/59	Vekse 32/16

Vengicek 32/13

Vize 8/18

Vodina 8/25

Y

Yanbolı 8/18

Yanparaoğlı 8/59

Yalavac 8/59

Yalıñızgöz 32/2

Yemen 8/50, 8/51, 32/2

Yeñibâzâr 8/17, 11

Yigice 8/20, 8/22

Yimiş İskelesi 10/6

Yorkadiñ 32/24

Yuvalı 32/25

Z

Zincirdere 32/8

